

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE POLİTİKALARINA İKLİM
DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELİN ÇALIŞKAN

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE POLİTİKALARINA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN
ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELİN ÇALIŞKAN

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ömer Aykut Çelebi

Ankara, 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI EKONOMİK İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI

SELİN ÇALIŞKAN

AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE POLİTİKALARINA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN
ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer Aykut ÇELEBİ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı:

İmzası:

1) Prof. Dr. Ömer Aykut Çelebi	
2) Prof. Dr. Oya Safınaz Erdoğan Angın	
3) Doç. Dr. Hatice Yazgan	

Tez Sınav Tarihi: 23.09.2022

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Ömer Aykut Çelebi danışmanlığında hazırladığım “Avrupa Birliği Çevre Politikalarına İklim Değişikliğinin Etkisi (Ankara.2022)” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 23.09.2022

Selin ÇALIŞKAN

TEŞEKKÜR

Öncelikle, bu öğretici fakat zorlu tez çalışması sürecinde kıymetli bilgi ve tecrübesi ile beni yönlendiren ve samimiyetle destekleyen tez danışmanım Prof. Dr. Ömer Aykut Çelebi'ye teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Hayattaki tüm öğrenme süreçlerinde insan olmanın tüm erdemlerini, Mustafa Kemal Atatürk'ün ışığı ve ilkelerini öğrencilerine ve bizlere tutkuyla öğreten ilk öğretmenim rahmetli dedem Mehmet Yılmaz'a ve neşe kaynağım anneannem Makbule Yılmaz'a teşekkür ederim.

Üniversite hayatımın ilk günlerinden beri her koşulda, tüm sakinliği, samimiyeti ve sonsuz anlayışıyla desteğini her an yanımda hissettiğim, mesafelerin önemsiz kaldığı tüm zorlukların üstesinden onunla birlikte gelmenin mutluluğunu yaşadığım sevgili dostum Kübra Gürsoy Şeker'e çok teşekkür ederim. Paylaştığım en neşeli zamanların parçası olan, ilk günden beri desteğini hiçbir zaman esirgemeyen dostum Damla Karasu'ya, çocukluğumdan yetişkinliğe kadar mesafelere rağmen her koşulda sıcacık sevgileriyle yaşadığım, en önemlisi üstesinden gelemediğim her anlarda hep yanımda olan canım dostlarım Şahinde Çiftçi ve Burcu Uzun'a, harika anılar biriktirdiğimiz ve yaşadığım anları güzelleştiren destekleri ile yanımda olan güzel kadınlar Ezgi Zengin, Elif Mahiroğlu ve Özlem Uğurlu'ya teşekkür ederim. Hayatımdaki en önemli dönüm noktasını daha iyi bir insan olarak tamamlamamı sağlayan, her an bana olan inancını yitirmeden yola devam etmemi sağlayan değerli arkadaşım Murat Şen'e ve iş hayatında ve yaşamımda samimiyetiyle bana çok şeyler öğreten, desteklerini esirgemeyen Aylin Akça Okan'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışması boyunca aynı programda yer aldığım sonsuz desteğiyle başta Numan Tarlakazan olmak üzere, Ceren Akbaş, İris Tolgonay,

Merve Diyar, Gökhan Küçük ve Osman Özcan, sizlerle benzer yolları paylaşmak benim için çok değerliydi, tüm samimiyetiniz ve destekleriniz için teşekkür ederim.

Son olarak, en büyük ve en içten teşekkürlerimi sevgili aileme sunmak istiyorum. Canım annem Nezihat Çalışkan ve canım babam Nurettin Çalışkan, hayatım boyunca bana verdiğiniz koşulsuz sevgi ve yanımda sizin var olduğunuzu bilmenin güveni ile güçlü bir kadın oldum. Hedeflerime ulaşmam için beni her zaman maddi ve manevi teşvik ettiğiniz ve destek olduğunuz için çok teşekkür ederim. Ve biricik ablacığım Sinem Çalışkan, hayatta birlikte verdiğimiz mücadeleyi en neşeli hale getiren yol arkadaşım.. Hayatımda yaptığım her şeyde elimden gelenin en iyisini yapmayı ve çalışkan olmayı senden öğrendim. Bu kadar destekleyici ve sevgi dolu bir aile olduğunuz için size çok minnettarım.

Selin Çalışkan

23.09.2022

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: ANTROPOSEN ÇAĞINDA İKLİM SORUNU	12
1.1. Antroposen Çağ	12
1.2. Küresel İklim Değişikliği	18
1.3. İklimin Ekonomi Politikası ve İklim Güvenliği	23
1.3.1. İklim değişikliğinin etkileri ve çevre, iklim değişikliği ve güvenlik arasındaki bağlantılar	23
1.3.2. AB'nin uluslararası iklim anlaşmalarındaki rolü	40
BÖLÜM II: AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İKLİM GÜVENLİĞİ VE AB ÇEVRE POLİTİKALARI	55
2.1. "AB'de İklim Güvenliği"	55
2.2. AB Çevre Politikaları, Stratejiler, Yol haritaları ve Komisyon Raporları	74
BÖLÜM III: PANDEMİ, DOĞAL AFETLER VE GÖÇ KARŞISINDA AB İKLİM POLİTİKALARININ ÖRNEK OLAYLARLA AÇIKLANMASI	96
3.1. İklim değişikliğinin AB çevre ve güvenlik politikalarında oynadığı rol	96
3.2. Yunanistan Orman Yangınları "İklim değişikliğinin AB çevre ve güvenlik politikalarındaki etkisinin örneklenmesi"	114
SONUÇ	127
KAYNAKÇA	141
ÖZET	157
ABSTRACT	158

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (United Nations Security Council)
COP	Taraflar Sözleşmesi (Conference of Parties)
CO2	Karbondioksit (Carbon dioxide)
CSDP	Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası
CBAM	Karbon Sınır Ayarlama Mekanizması
ÇEP	Çevre Eylem Programı
DG	Directorate-General
DRM	Afet Risk Yönetimi (Disaster Risk Management)
EIONET	Avrupa Çevre Ajansı, Çevresel Bilgi ve Gözlem Ağı
EEAS	Avrupa Dış Eylem Servisi (European External Action Service)
EPI	Çevre Politikası Entegrasyonu
ESSL	Avrupa Şiddetli Fırtınalar Laboratuvarı
ETS	Emisyon Ticaret Sistemi (Emission Trading System)
GHG	Sera Gazı (Greenhouse Gas)
GRN	Yeşil Diploması Ağı
GSYİH	Gayri Safı Yurt İçi Hasıla

IASG	Komisyon bir Etki ve Uyum Yönlendirme Grubu (Impact and Adaptation Steering Group)
IGBP	Uluslararası Jeosfer-Biyosfer Programı)
IPCC	Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli
IRENA	Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı
NDC	Ulusal Katkı Beyanı (National Determined Contribution)
NAS	Ulusal Eylem Stratejisi
NATO	The North Atlantic Treaty Organization
PESETA	Projection of Economic impacts of climate change in Sectors of the European Union based on bottom-up Analysis
SDG	Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TFEU	The Treaty on the Functioning of the European Union
TEU	The Treaty of the European Union (Avrupa Birliği Antlaşması)
UN	United Nations
UNCED	Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
WBGU	German Advisory Council on Global Change (Alman Küresel Değişim Danışma Konseyi)
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu
WMO	Dünya Meteoroloji Örgütü (World Meteorology Organization)

GİRİŞ

İklim değışikliği, Avrupa Birliği ve dünya için en önemli varoluşsal tehditlerden biridir. Avrupa’da iklim ve hava ile ilgili aşırı olayların %3’ünün 1980-2020 dönemindeki can kayıplarının yaklaşık %60’ından sorumlu olduğu tahmin edilmektedir. Avrupa’da son yıllarda yaşanan sel ve orman yangını felaketleri ile iklim değışikliği etkisini giderek artırmıştır. Avrupa’da 2020 yılında meydana gelen orman yangınında, sadece bir yılda Lüksemburg’un %30’undan fazla alanın kaybına neden olmuştur. "Dünya Meteoroloji Örgütü’nün 2020’nin kayıtlara geçen en sıcak yıllardan biri olduğunu doğrulaması, gezegenimizdeki yaşamları ve geçim kaynaklarını yok eden iklim değışikliğinin amansız hızının bir başka çarpıcı hatırlatıcısıdır”(World Meteorological Organization, 2021). Yerkürede yaşanan bu etkileri ile birlikte ve sonucunda kaynaklara ulaşımında güçlükler ve kaynakların eşit dağılımında sorunların oluşması, yoksulluk, gıda güvenliği sorunu toplumda sosyal ve ekonomik refahı bozarak çatışma riskini artırmaktadır. Böylece, 2000 yıllarında geleneksel güvenlik tanımları arasında yer almayan iklim ve çevre güvenliği, çevre ve güvenlik ilişkisine yönelik çalışmaların artmasıyla çevre ve güvenlik politikalarının genel tanımlarını değışirmiştir.

İklim değışikliğinin bu olumsuz etkilerindeki insan faaliyetlerinin baskın rolü açıktır. İnsanlığın “Enerji daha fazla enerji!” ihtiyacı ve tüketimiyle antroposen çağ olarak adlandırılan insan çağının etkileri görmezden gelinemeyecek duruma ulaşmıştır ve bu çağ toplumu yeniden inşa etmeye başlamıştır (Uğur,2021). İnsanın dünyanın biyolojik yapısına hatta jeolojik yapısına değin müdahale etmeye başlamış, özellikle sanayi devrinden sonra bu etki hızla artmıştır. Hükümetlerarası İklim Değışikliği Paneli (IPCC)’nin 2007 yılındaki dördüncü değeriendirme raporunda, ilk raporun

yayınlanmasından yaklaşık on yıl sonra 20. yüzyılın ortalarından bu yana küresel ortalama sıcaklıkta gözlenen artışın çoğunun, insan kaynaklı yani ‘antropojenik’ sera gazı konsantrasyonlarında gözlenen artıştan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Son 800.000 yılda eşi benzeri görülmeyen sera gazı konsantrasyonundaki mevcut artış oranları, sanayi devriminden bu yana başta fosil yakıtlar ve diğer etkenler ile giderek artmış, öyle ki, Kurnaz (2019) şu karşılaştırmayı yapmıştır: “Dünya tarihinde sera gazlarının oranı bir göktaşı çarpmasından veya yanardağ patlamasından bu kadar yükselmedi. Şu anda insanlığın yaptıkları geçmişte göktaşları veya yanardağların verdiği hasarlara eşdeğer durumda” (Kurnaz, 2019; 210). İnsanlık son yüzyıllarda atmosferi derinden değiştirmiş ve kendi tarihindeki en önemli olayların anlamının giderek kaybolduğunu görmekteyiz. McKibben (2015), insanlığın yaptığı tüm etkiler, gezegenin, evrenin boyutu yanında küçük ve önemsizken; örneğin Roma İmparatorluğu Arktik veya Amazon’un yanında nedir ki diye düşünürken şimdi şu son yüzyılda dünyanın bir parçasındaki yaşam biçimi tüm evreni santim santim değiştirmektedir şeklinde ifade etmiştir (McKibben,2015).

Tanımı ve başlangıç zamanı üzerinde uzun tartışmalar ve belirsizliklerin olduğu antroposen kavramı, 2000 yılında ünlü bilim insanı Paul Crutzen tarafından ilk olarak insan faaliyetleri tarafından Dünya sisteminin bozulmasını yansıtmaları için önerilmiş ve çok geçmeden yaygın olarak kullanılmaya başlanılmıştır (Zalasiewicz, 2015). Bu bağlamda antroposen faaliyetlerini ele almak iklim değişikliğinin etkileri ile mücadele sürecinin de bir parçası olacaktır. 2021 yılında 418 ppm karbondioksit (CO₂) oranına ulaşılan yerkürede iklim biliminin mevcut çağrılarına yanıt vermek için insanların davranışlarını ve politik olarak neyin gerekli olduğunu ele almak bu noktada önemlidir. Dolayısıyla bilimsel verilerin doğrulanması, kavramların somut hale gelmesi ve fikir birliğinin oluşması iklim değişikliği ile mücadelede gerekli politikaların oluşması için

önem arz etmektedir ki günümüzde hala ne yazık ki iklim değişikliğinin nedenlerine hatta varlığına bile şüphe ile bakan hükümet temsilcileri bulunmaktadır. Fikir birliğinde bulunulan, tartışmasız konu şüphesiz ki çevresel bozulmalar ve iklim değişikliğinin etkileri olmuştur. Geçtiğimiz elli yılda nüfusun giderek artması, enerji kullanımı ve atmosferdeki CO2 oranının hızla artmasına neden olan insan etkisinin çeşitli faktörlerinin katlanarak artmaya devam etmesiyle iklim değişikliğinin etkisi ve çevresel bozulmaların güvenlik tehdidinde neden olan sonuçlarıyla çevresel güvenlik kavramı küresel çapta ele alınmaya başlanmıştır. 1970'lerden itibaren düzenlenen uluslararası toplantılar, konferanslar, yayınlanan araştırmalar ve çalışmalar çevresel sorunlardan iklim değişikliği sorununa doğru giderek hız kazanmıştır. 1972'de Stockholm'de ilk Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı düzenlenerek BM Çevre Programı oluşturulmuş, ardından ilk Dünya İklim Konferansı ve ozon tabakasının korunması için Montreal Protokolü onaylanmıştır. Onu izleyen yıllarda uluslararası süreçlerin temelini atmak ve iklim değişikliği ile ilgili bilimsel çalışmaları yaygınlaştırmak adına, bilim dünyası ile devletlerin iş birliğinin ürünü melez bir yapı olan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) 1988 yılında kurulmuştur. 1990'da iklim değişikliğinin ilk bilimsel kanıtlarını ortaya sunan ilk değerlendirme raporunu yayınlamış ve her beş yılda raporlar düzenleyerek küresel anlaşmalara yön vermiştir. Devam eden yıllarda 1992'de Rio de Janeiro'daki Dünya Zirvesinde BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) imzalanmış ve hükümetler küresel ısınmadan sorumlu gazların emisyonlarını azaltmak için önlemler almayı taahhüt etmişlerdir. Verilen bu taahhütler ile küresel ısınmayı kontrol etmek ve sera gazı emisyonlarını azaltmak için 1995'te başlayan ve her yıl yapılan Taraflar Konferansı (COP1..COP21..COP26), küresel düzeyde önemli anlaşmalar ve protokollerin imzalanmasını sağlamıştır. İnsan faaliyetleri kaynaklı iklim değişikliğinin giderek risk yaratan alanlarda, afetler,

yerinden edilmeler gibi önemli olumsuz etkileri küresel anlaşmalara yön vermiş, birçok ülkeyi olumsuz etkileri azaltmak için önlemler almaya yöneltmiştir. İklim değişikliği, ülkelerin hem iç hem de dış politikalarını etkileyerek her alana entegre edilmeye çalışılmış, hukuk sistemlerinde değişikliklere neden olmuştur.

Avrupa Birliği, ilk zamanlardan itibaren uluslararası kuruluşlara, küresel zirvelere aktif olarak katkıda bulunarak konferansların, yapılan sözleşmelerin müzakerelerinde uluslararası düzeyde öncü liderlik rolü üstlenen politika ve stratejiler formüle etmiş, iklim değişikliğinin etkilerine göre hedeflerini güncelleyen ve önlemeyi amaçlayan politikaların oluşturulmasıyla çevre korumada en aktif ülkelerden biri olmuştur. Bu doğrultuda bu tez çalışmasının amacı antroposen kaynaklı iklim değişikliğinin Avrupa Birliği'nde uygulanan çevre politikalarındaki etkisini ve dönüşümünü ve AB'nin bu dönüşümü nasıl algıladığını incelemektir. Bu amaçla, AB'de uygulanan çevre politikalarını, uluslararası iklim anlaşmaları ve konferanslarını inceleyerek AB dinamik ve küresel nitelikte iklim politikalarının ve stratejilerinin oluşturulmasında önemli olan iklim güvenliği, iklim diplomasisi kavramlarının analizi yapılarak araştırılmıştır. Tez çalışmasında literatürde yapılan araştırmada, “çevre politikalarında uygulanan kararlar ve alınan önlemler düzeyinde AB'nin küresel, yerel ve bölgesel politikadaki liderlik rollerini ne şekilde uyguladığı”, “uyum stratejilerinin iklim kaynaklı yaşanan felaketlerde nasıl bir rol oynadığı” soruları ortaya çıkmıştır. Bu sorulara cevap vermek, AB'nin bir bütün olarak çevre politikalarında ve iklim güvenliği ve iklim diplomasi ile dış politikadaki iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ile mücadelede AB'nin üye devletler, AB kurumları ve hatta aday ve komşu ülkelerde oynadığı rolü görebilmek için önem taşımaktadır. Bu çerçevede, antroposen kaynaklı iklim değişikliğinin yol açtığı felaketleri ve etkilerini Avrupa özelinde incelemek, AB'nin iklim politikalarında geliştirdiği uyum ve stratejilerinin bu

felaketlerdeki rolünü görebilmek amacıyla örnek bir ülke kullanılacaktır. Çalışma kapsamında kullanılacak örnek ülke son on yılda artan orman yangınları felaketi ile yıkıcı kayıplar yaşayan üye ülke Yunanistan'dır. Yunanistan, Avrupa'nın en zengin biyoçeşitliliğine sahip ülkelerden biri olarak iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek AB ülkelerinden birisidir. Çalışmanın bu noktada önemi ve literatüre katkısı ise günümüzün en önemli sorularından biri olan iklim değişikliğine yönelik AB yaklaşımlarının ve politikalarının, uluslararası düzeyde AB liderliği, iklim güvenliği, antroposen çağ kavramları ile birlikte ele alınması ve iklim değişikliğinin olumsuz etkisinin yaşandığı bir örnek ülkenin sunulmasının uluslararası ilişkiler alanında Türkçe literatürde yaşanan kaynak eksikliğine katkı sağlayacaktır. Avrupa çalışmalarında iklim değişikliği konusunda ele alınan ülke örnekleri veya karşılaştırmalarında zengin, büyük ve gelişmiş ülkelerin yer almasına yönelik büyüyen bir literatür varken üye veya aday ülkeler ya da dezavantajlı ülkeler üzerine AB'nin ya da diğer karar verici ülkelerin bu ülkelerin iklim değişikliği politikalarına etkileri üzerine çok daha dar bir literatür bulunmaktadır.

Çevre ile ilgili endişelerin ilk olarak Club of Rome'un 1972 yılındaki Büyümenin Sınırları adlı raporunda dile getirilerek çevre ile güvenlik ilişkisinin tanımlandığı çalışmadan ilk Taraflar Konferansı'nın yapıldığı ve AB liderliğinin ortaya çıkmaya başladığı yıla kadar Avrupa Birliği çevre politikalarının temelini oluşturarak önemli ilerlemeler sağlamıştır. 1960'lı yıllarda ticaret politikası olarak görülen ve müktesebatta bu şekilde konumlandırılan AB, 1972 yılında Paris Zirvesinde ilk çevre politikasını oluşturduğunu ilan etmiştir. Politika geliştirme süreçleriyle birlikte artan çevresel bozulmalar ve iklim değişikliği etkisi ile 1986'da kurucu antlaşmadaki yasal belirsizlik giderilmeye çalışılmıştır. Sonraki yıllarda çevre politikasının varlığı AB bünyesinde kurulan çevre ajansları, genel müdürlükler ve Maastricht, Amsterdam

Anlaşmaları ile çeşitli düzenlemeler yapılarak sürekli olarak geliştirilmeye, diğer politika alanlarına entegre edilmeye çalışılmıştır. AB'nin iklim konusunda küresel çapta oynayacağı liderlik rolü 1997 yılında COP3'te Kyoto Protokolü ile ortaya çıkmıştır. Sanayileşmiş ülkeler için bağlayıcı emisyon hedefleri belirlenen bu protokolün kabul edilmesinde AB büyük rol oynamış ve 2005 yılında anlaşmanın yürürlüğe girmesi iklim liderliği rolünün büyük örneklerinden olmuştur. İklim politikalarının oluşturulması için gereken politika araçlarının sağlanması AB iklim liderliği sayesinde gerçekleşmiştir. Diplomatik, örnek teşkil eden, yönlendirici ve bilişsel liderlik türlerini içeren AB liderliği bu anlamda ortaya koyduğu iklim diplomasi ve iklim liderliği ile politikaların gelişmesi, bu konuda başka ülkelere ilham vermesi, anlaşmaların uygulamaya konulması ve uygulanmasında itici bir güç olmaktadır.

Jeologlar, insanlığı yalnızca 10.000 yıl önce başlayan bir çağ olan Holosen'e yerleştirmek yerine, zaten Antroposen'de, insan çağında yaşanıldığını söylemektedirler. Antroposen çağ olarak adlandırılan işte bu dönemde insanların doğa üzerinde baskısının giderek artarak, iklim değişikliğinin etkilerinin hızlanmasına ve küresel düzeyde meydana gelebilecek birçok krize ve artan risklere neden olmuştur (Zalasiewicz, 2015). Kavramın belirlenmesi ve kullanılması iklim değişikliğinin nedenlerini daha fazla sorgulamayı ve bu kapsamda yapılan araştırmaların ve raporların artmasını sağlamıştır. İnsan kaynaklı iklim değişikliği, iklim sistemini birçok açıdan etkilemiştir. İnsan faaliyetlerinin baskın etkisi sadece küresel yüzey sıcaklığının ısınmasında değil, aynı zamanda okyanusun ısınmasında, buzulların erimesinde ve diğer birçok şeyde etkisini giderek artırmaktadır. Bu bağlamda, AB, 2000-2012 yıllarını kapsayan 6.Çevre Eylem Planında ilk kez iklim değişikliği ile ilgili maddeleri dahil etmiştir. İklim değişikliği, hükümet ve uluslararası kuruluşlar tarafından mevcut eğilimleri, gerilimleri ve istikrarsızlığı artıran bir tehdit çarpanı olarak kabul edilmeye

başlanılmıştır. Uluslararası güvenlik, ulusal güvenlik, çevre ve insani güvenlik sorunu olarak görülmüş ve AB iklim güvenliği kavramlarını geliştirmek için çaba sarf etmiştir. IPCC 2008 yılında yayınladığı Dördüncü Değerlendirme Raporu iklimin güvenlikleştirilmesinde dönüm noktası niteliğinde olmuştur. İklim güvenliği, tüm sistemi etkileyerek önemli sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle, AB'nin önde gelen hedeflerinden biri olmuştur ve iklim kaynaklı güvenlik tehditlerinin azaltılması için gerekli önlemler almaya çalışmakta ve iklim değişikliği ve iklim değişikliğinin uluslararası barış ve güvenliğe tehdit olarak algılanması konusunu BM Güvenlik Konseyi gündemine girmesini sağlamıştır. Bu nedenle iklim güvenliği kavramı, iklim değişikliği ile mücadelede küresel eylemleri hareket geçirmek için ve iklim liderliğinin gelişmesini sağlayan önemli bir terim olmuştur.

COP15 Kopenhag Konferansına kadar güçlü liderlik rolü ile öne çıkan AB, bu konferansta azalan uluslararası önemi ve konferansın başarısız sonuçlanması AB iklim liderliğinde dönüm noktası olmuş ve çevre politikalarını güncelleyerek iklim değişikliğini dahil eden eylem planları ve stratejik yol haritaları ile konferanslarda etkili olmaya devam etmiştir. 2005 yılında kurulan AB Emisyon Ticareti Sistemi Birliğin iklim değişikliği ile mücadelede temel taşı olarak kabul ettiği bir gelişmedir. 90'lı yıllarda AB çevre politikasının temelini inşa etmiş ve politika yapımı her alanda entegrasyonlarla hızla ilerlemiştir. 2008 sonrası Avro krizinin etkisiyle önemi azalan iklim politikaları iklim değişikliğinin şiddetini artırması ile AB iklim politikalarının merkezini oluşturacak azaltma ve uyum çalışmalarına hız kazandırmıştır. 2013 yılında AB uyum stratejisi yayınlayarak iklim değişikliğinin etkilerini önlemeye ve azaltmaya yönelik önlemler oluşturmuştur. Bu stratejiler doğrultusunda iklim eylemine yönelik birçok platform, araştırma ve yenilik projeleri, bilgi ve veri merkezleri kurulmuştur. Ardından AB güçlü koordinasyon yeteneği ve iklim konusunda uluslararası çaba ve

girişimleri artırmak için 2015 yılında COP21’de kabul edilen Paris İklim Anlaşması’nın yürürlüğe girmesi ve uygulanmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Paris İklim Anlaşması, sıcaklığı uzun vadede 1,5 C derece ile sınırlamayı hedefleyen, küresel düzeyde kabul edilen ve bağlayıcı niteliği olan ilk küresel iklim değişikliği anlaşmasıdır. AB, iklim değişikliğini öncelikli politika alanlarından biri olarak belirleyerek bu konuda oldukça aktif ve dinamik bir politika izlemektedir. 2019 yılında Avrupa Yeşil Anlaşma olarak adlandırılan iklim değişikliği politikasına ve eylemine yeni bir ivme kazandıran ‘büyüme stratejisi’ ve ‘yol haritası’ olarak nitelendirilen bir anlaşma imzalanmıştır. Böylece, Birlik, 27 üye devleti ile birlikte 2050’a kadar sera gazı emisyonlarını sıfırlamak ve karbon nötr iklim hedefleri ortaya koyarak dönüşümsel bir değişiklik oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, birçok politika, yol haritası revize edilmiş, ortaya koyulan yeni iklim yasası ile AB kurumlarının ve Üye Devletlerin iklim değişikliğine uyumu güçlendirmesini hedeflemektedir. Avrupa Yeşil Anlaşması’nın devamında ve bir parçası olarak Şubat 2021’de Avrupa Komisyon’u tarafından kabul edilen iklim değişikliğine uyum konusundaki yeni AB uyum stratejisi, AB’nin ve küresel kapasitenin iklim değişikliğine uyum sağlama ve etkilerini en aza indirmeyi ve aynı zamanda ekonomi ve toplum genelinde eylemleri daha da geliştirmeyi ve hızlandırmayı amaçlamaktadır.

Avrupa’nın yaklaşık yüzde 35’nin orman alanları ile kaplı olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, son yıllarda en önemli iklim değişikliği felaketlerinden biri olan orman yangınları özellikle Güney Avrupa’yı ciddi bir şekilde etkilemiştir. Orman yangınları ile mücadelede önleme ve kontrol edilmesine yönelik AB etkili kuruluşlar, merkezler ve sistemler oluşturmuştur. Avrupa Yeşil Anlaşması ile yeni bir orman stratejisi yayınlanarak bu konudaki uyum ve azaltma stratejileri ve fonlar güncellenerek bu felaketlerin azaltılması hedeflenmiştir. Yangının çok çeşitli ve

karmaşık antropojenik nedenleri, orman yangınları sorununu ele alan herhangi bir politikada sosyal ve kültürel boyutları dikkate alma ihtiyacına işaret etmektedir. Yangın dinamikleri, insan faaliyeti ve iklim dahil olmak üzere karmaşık bir dizi faktör tarafından şekillendirilir. İklim değişikliğine karşı en savunmasız ülkelerden biri olan Yunanistan, iklim krizinin insan yaşamına maliyeti çok yüksek olan etkilerini, iklim kaynaklı afetleri ve ekonomik zararları şimdiden yaşadığı bilinmektedir. Son yıllarda meydana gelen orman felaketleri ile Yunanistan ciddi zararlar yaşamıştır. Dolayısıyla, insan faaliyetlerinin neden olduğu felaketler ile mücadelede etkili her faktörün ele alınarak hem uluslararası hem de ulusal çapta değerlendirilmesi gerekmektedir. AB'nin son elli yıldır inşa ettiği çevre politikalarının önleme ve mücadele etmedeki çabasını yaşamış ve ileride yaşanacak insan kaynaklı iklim değişikliği felaketlerinde analiz etmeyi amaçlayarak AB'nin iklim güvenliğini ele alma biçimi ve iklim liderliği özelliğini anlamak açısından önemlidir.

Bu amaçla üç bölüme ayrılan çalışmada birinci bölümde iklim değişikliğinde insan etkisi olarak adlandırılan Antroposen çağı küresel etkisi incelenerek uluslararası sistemde nasıl algılandığı ele alınacaktır. Bu kapsamda bilimsel tanımlar ışığında küresel ısınma ve iklim değişikliği kavramlarının tanımı yapılacak ve iklim değişikliği olan yaklaşımın uluslararası kuruluşlar ve hükümetler tarafından yayınladığı raporlar çerçevesinde incelenecektir. 1970'li yıllardan itibaren etkisi giderek artan iklim değişikliği ve çevresel bozulmaların güvenlik tehdidi oluşturmaya başlaması ve 90'lı yıllarda dönemin koşulları gereği değişen geleneksel güvenlik algısı çevresel güvenlik-iklim güvenliği kavramlarının öne çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle, iklim değişikliği ve güvenlik kavramları ile ilişkisi incelenerek karar alma mekanizmalarını iklim güvenliğinin nasıl formüle ettiği araştırılacaktır. Bu kapsamda, iklim değişikliğinin uluslararası, ulusal, çevre ve insani güvenliğine etkisi de incelenecektir.

Küresel iklim değışikliğı ve çevre sorunlarına tepki göstermek ve mücadele etmek için çevre hareketleri ile başlayan süreçte hızlanan iklim değışikliğı ile birlikte araştırmalar, raporlar yayınlanarak, konferanslar, dünya zirveleri düzenlenmiştir. Bugün kabul edilmiş bir dizi uluslararası anlaşma, sözleşme ve protokoller mevcuttur. Küresel düzeyde iklim değışikliğı sorunu ele alınırken AB'nin uluslararası anlaşma ve sözleşmelerdeki rolü incelenerek en önemli küresel sorunlardan biri olan iklim değışikliğı ile mücadelede küresel eylemin katkıları ve girişimlerinde AB'nin liderlik rolü analiz edilecektir. İkinci bölümde, ilk olarak AB, iklim değışikliğini insani, ulusal ve uluslararası güvenlik sorunu olduğunu kabul etmesi ile AB'de iklim güvenliğinin gelişim süreci incelenecektir. İklim değışikliğı ile mücadelenin küresel bir eylem haline gelmesi ve politikaların oluşturulmasında, iklim sorunun güvenlik meselesi olduğunun kabul edilmesi ve iklim güvenliği kavramının gelişmesi önemlidir. Bölümün ikinci kısmında ise, 1960'lı yıllarda başlayan çevre hareketlerinden beri AB'nin oluşturduğu çevre politikaları ve düzenlemeleri uluslararası anlaşmalar ve konferanslar ile ele alınarak iklim değışikliğinin etkisinin artması ile dönüşen çevre politikaları anlatılmıştır. AB'nin iklim değışikliğine karşı aldığı önlemler, kararlar, strateji ve yol haritaları, iklim eylemleri ve diğer politika alanlarına entegrasyonu ile birlikte AB kurumları ve üye devletlerin bu krizi nasıl algıladığı ve AB'nin politika yapım ve uygulama sürecine sunulan öneriler ortaya konulacaktır.

Son olarak, üçüncü bölümde, iklim değışikliğinin Avrupa'da hangi değışikliklere yol açtığı, meydana gelen değışimler ile ortaya çıkan riskler belirtilecektir. Bu değışimlerin neden olduğu insan kaynaklı oluşan afetler ve felaketler karşısında da AB iklim politikalarının ve özellikle uyum stratejilerinin nasıl rol oynadığı incelenecektir. İklim değışikliğı felaketlere yol açmaklar birlikte felaketin şiddetini daha da artırması nedeniyle bu kapsamda uygulanan uyum stratejileri önem

kazanmaktadır. Son yıllarda aşırı hava olayları ve artan kuraklık ile birlikte gerçekleşen orman yangınlarından en çok etkilenen ve kayıplar veren üye ülke Yunanistan'da gerçekleşen orman yangınlarına odaklanılarak AB ve ulusal stratejilerin mücadeledeki etkisi açıklanmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümüne gelindiğinde ise ortaya konan sonuçlara dair genel bir değerlendirme yapılacaktır. Yapılacak çalışmada, literatür araştırma yöntemi kullanılacak olup BM İklim Değişikliği Sözleşmesi (UNFCCC), Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Çevre Ajansı, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporları başta olmak üzere müzakare süreçleri belgeleri, sözleşmeler, kararlar, strateji belgeleri esas alınarak makaleler, tez çalışmaları ve internet kaynaklarından yararlanılacaktır.

BÖLÜM I: ANTROPOSEN ÇAĞINDA İKLİM SORUNU

1.1. Antroposen Çağ

Antroposen kavramının veya Antroposen çağın resmi olarak nasıl tanımlanması gerektiği ve Antroposen'in başlangıcının ne zaman olduğuna yönelik farklı görüşler hala tartışılmaktadır. Terim ilk olarak, yaygın insan faaliyetlerinin dünya yüzeyinin bozulmasına neden olduğunu belirtmesi için önerilmiş ve çok geçmeden yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Antroposen terimi ve kavramı kimyager Paul Crutzen tarafından 2000 yılında Meksika, Cuernavaca'daki IGBP (Uluslararası Jeosfer-Biyosfer Programı) Bilimsel Komitesi toplantısında tanıtılmıştır (Steffen, 2021; 1784). Crutzen'e (2002) göre, Antroposen “insanlığın, gezegenin yüzünü yeniden şekillendirebilecek küresel olarak önemli ve potansiyel olarak zeki bir güç olarak ortaya çıktığı yeni bir jeolojik dönemdir” (Scheffran, 2012; 5). Londra Jeoloji Derneği Stratigrafi Komisyonu tarafından yapılan ilk değerlendirmenin ardından Kuvaterner Alt Komisyonunun Antroposen Çalışma Grubu tarafından Uluslararası Kronostratigrafik Tabloda potansiyel bir jeolojik çağ olarak, yani Pleistosen ve Holosen dönemleriyle aynı hiyerarşik düzeyde, resmi olarak incelenmekte olduğu belirtilmiştir (Latour, 2017; 162; Zalasiewicz, 2015; 197).

İlk çalışmalardan bazıları yayınlanmış ve bu çalışmalar, Antroposen'in jeolojik olarak doğrulanabilir olup olmadığını, biçimselleştirilmesinin yararlı olup olmadığını ve nasıl karakterize edilip tanımlanabileceğini incelemeyi amaçlamıştır (Zalasiewicz, 2015; 197). Beş alt sistemden oluşan yerküre (Litosfer, Hidrosfer, Kriyosfer, Biyosfer, Atmosfer) bu sistemlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinden oluşmuş ve James Lovelock'un ‘Gaia’ diye adlandırdığı bir üst sistem haline gelmiştir. 4.5- 5 milyar yılda

oluşan bu sistem jeoloji bilimine göre dört farklı zaman dilimi geçirmiştir. Uğur (2021), bu zaman dilimlerini şu şekilde belirtmiştir: “İlk zaman dilimi azoik olarak da adlandırılan yaklaşık 4 milyar yıl süren Prekambriyen dilim; ikinci zaman dilimi primer de denilen Paleozoik dönem bu dönem de 370 milyon yıl sürmektedir. Üçüncü zaman dilimi ise 170 milyon yerküreye hâkim olan Mezozoik (seconder) dönemdir. Son zaman dilimi de Neozoik; bunun süresi ise 80 milyon yıldır. Buna “tersiyer zaman” da denilmektedir. Bu zaman diliminin, 80 milyon yılın sonuna doğru günümüzdeki bitki ve hayvan türleri ortaya çıkmıştır. Neozoik zamanın bir alt dilimi bulunmaktadır. Kuaterner olarak adlandırılan dilim, 2-2,5 milyon yıllık devreyi kapsamakta ve günümüzü de kapsayan zaman halkasını oluşturmaktadır. Kuaterner dilimi esnasında yerküre dört kere buzul çağına girip çıkmıştır. İlk insanlar da yeryüzünde hareket etmeye başlamıştır. Kuaterner adlı iri dilimin alt devirlerinden olan “Pleistosen” ise 2.580.000 yıl önce başlayıp günümüzden 12.000 yıl önce kapanan devrenin adıdır. Son olarak, jeologlara göre, şimdi “Holosen” devresindeyiz. Holosen devresi Kuarternerin alt dilimi olan Pleistosen’in bitmesinden (12.000 yıl önce) günümüze uzanan jeolojik çağ olarak belirtilmiştir. Adı kadim Yunanca’da “tamamen yenilenmiş” anlamına gelmektedir. Crutzen’in Antroposen’in tanımı yaparken itirazı Holosen’i adlandırmaya yönelik olmuştur. “Biz Antroposen’e çoktan girdik” derken artık yerkürenin kaderini biçimlendiren esas aktörün insan türü (antropos) olduğunun altını çizmek amacıyla “insan türünün devri” anlamına gelen “antroposen” terimini önermiştir” (Uğur, 2021).

Antroposen çağın başlangıcının belirlenmesindeki tartışmaları netleştirmek için belirli bir sınır seviyesi önerilmiştir. Bu seviye için de çeşitli görüşler mevcuttur. Bazı araştırmacılar, özellikle arkeolojik topluluklar, Antroposen’in başlangıcını mevcut çağın sonu olan Holosen’i de inceleyerek belirlemek gerektiğini çünkü Holosen çağın ortalarından beri yerel olarak yaygın insan etkisine rastlanıldığını ve ‘Antroposen’in

uzun zaman önce başladığını' ifade etmişlerdir (Zalasiewicz, 2015; 199). Scheffran'a göre, "Holosen, özellikle kuzey yarımkürenin geniş alanlarını kaplayan devasa buz tabakalarının erimesinden kaynaklanan büyük deniz seviyesi yükselişi olmak üzere, önemli derecede çevresel değişime sahip bir jeolojik geçiş dönemidir" şeklinde tanımlamıştır (Scheffran, 2012; 5). Antroposen çağın sınır önerilerinden biri, insanlar tarafından değiştirilen ve bulunan ilk jeolojik kalıntılar olarak tarımın ortaya çıkışını sınır olarak belirlemeyi önermişlerdir. Crutzen'in sınır önerisi ise, Antroposen'in başlangıcının genel olarak James Watt'ın buhar makinesinin icadını takiben, 19. yüzyılın başlarında 1800 yıllar dolayında Avrupa'da Sanayi Devrimi'nin başlangıcının alınması olmuştur. (Latour, 2017; 163). Sanayi Devriminin başlangıç tarihi hakkında çeşitli tanımlar ve öneriler bulunmaktadır. Başlangıç tarihi olarak önerilen 1760 ile 1880 yılları arasında yerel bir değişim-dönüşüm olayı olarak Avrupa'nın kuzeyinde başlamıştır (Zalasiewicz, 2015; 201 ve Lewis, 2015; 175-176). Genellikle Antroposen'in başlangıcı olarak öne sürülmüştür, çünkü fosil yakıt kullanımının hızlanması ve buna bağlı hızlı toplumsal değişimler insanlık tarihinde önemli ve benzersiz bir şeyin habercisi olmuştur. 1950'lerden bu yana, insan faaliyetlerinin Dünya sistemi üzerindeki etkisi önemli ölçüde artmıştır. Bu Büyük Hızlanma (Great Acceleration) olarak adlandırılan, insan popülasyonundaki büyük bir genişleme, doğal süreçlerdeki büyük değişiklikler ve minerallerden plastiğe, kalıcı organik kirleticilere ve inorganik bileşiklere kadar yeni materyallerin gelişmesiyle göze çarpan bu dönem diğer bir antroposen başlangıç tarihi dönemi olarak öne sürülmüştür. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Büyük Hızlanma ile küresel ekonomik büyüme, küresel ticaretteki artış, mega kentlerin büyümesi ve göçler, bu yoğunluğun sonucu olarak karbondioksit miktarının artması, gübre kullanımının artması ve artan enerji ihtiyacı ile çevresel değişime neden olan bu Büyük Hızlanma döneminin sınır olarak belirlenmesi

gerektiğini ifade etmişlerdir. Son olarak, belirtilen bir diğer görüş ilk nükleer patlamanın başlangıç noktası olarak kullanılmasını önermişlerdir. “Burada hem tarihsel bir dönüm noktasına (Alamogordo test patlaması) hem de bir kemostratigrafik sinyalin kaynağına dayalı olarak 1945'te bir sınır öneriyoruz. Böyle bir sınır seçimi, Dünya tarihi (jeoloji) dışındaki tarihsel alanların Antroposen'in ortaya çıkan disiplinler arası bilim tabanına daha kolay dahil olma olasılıklarını açabilir” şeklinde açıklamışlardır (Zalasiewicz, 2015; 201 ve Lewis, 2015; 175-176).

Yaşadığımız dönemin Antroposen çağ olarak adlandırılması düşüncesine karşı çıkan farklı görüşler yer almaktadır. Dünya ikliminde oluşan değişiklikler ve bu değişikliklerin medeniyetlerin dönüşümüne, Holosen çağından beri yaşanan soğuk dönemlerin, yağış değişikliklerinin, uzun kuraklık dönemlerinin kitlesel göçlere ve şiddetli çatışmalara ve savaşlara neden olduğunu belirterek iklim deterministleri ve iklim şüphecileri bu kavram üzerinde tartışmaya devam etmektedir. 1930'lardan bu yana ortaya çıkan antropojenik modelin meydana gelen kötü etkilerinin tüm suçunun insan hatasından kaynaklandığı algısının oluştuğunu belirterek bu algıya karşı çıkmışlardır. Roma İmparatorluğu döneminde yaşanan büyük kitlesel göçler ile Roma optimumu dönemi, açlık, kıtlık, çeşitli salgınlar ve Otuz Yıl savaşı örnekleri verilerek görüşlerini açıklamışlardır (Scheffran, 2012; 5). Ancak, Holosen dönemin bu etkileri ile Antroposen döneminde yaşananların benzer olmadığı, birçok yazar ve araştırmacı tarafından belirtilmiştir. 19. yy'dan bu yana yaşanan değişikliklerde insan müdahalesinin büyüklüğüne dikkat çekilmiş başta fosil yakıtların kullanılmaya başlanması ile Crutzen'nin belirtmiş olduğu gibi artan hava kirliliğine, yağışların asitleşmesine ve arazi kullanımında büyük değişikliklere neden olan insan faaliyetlerinin kimyasal etkilerine işaret edilmiştir (Scheffran, 2012; 6). Zalasiewicz, Antroposenin sağlam bir jeolojik temele sahip olduğunu ve kavramın yaygın olarak

kullanılarak küresel değişimin dikkate alınmasında merkezi, bütünleştirici bir kavram haline geldiğini belirtmiştir. Antroposen'in önemini Dünya sistemindeki değişimin ölçeği olarak ve değişimin süresi ve öneminde yatmakta olduğunu ifade etmiştir (Zalasiewicz, 2015; 199-201).

Yukarıda bahsedilen Antroposen Çağ'ın başlangıç zamanları için önerilen sınır tarihlerini Will Steffen SCM olarak adlandırdığı 2007 yılı makalesine göre, aşamalardan oluştuğunu ve bu aşamaların her yeni kritik noktanın meydana gelmesiyle sonlandığını öne sürmüştür. Örneğin, Antroposenin ilk aşamasının 1945'te Büyük Hızlanma'nın başlamasıyla sona erdiğini ifade etmiştir. Steffen (2021), SCM makalesini genişleterek sürekliliğini ve doğruluğunu iddia ederek dünya sistemini yönlendirecek 2015 yılının da bir dönem noktası olarak Antroposen'in ikinci aşamasının sonunu belirlediğini açıklamıştır. Dönüm noktası olarak belirlenen 2015 Paris İklim Anlaşması ve aynı yıl kabul edilen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG)'nin ilerleyen yıllardaki etkileri ve küresel bir dönüm noktası olup olmayacağı Antroposenin üçüncü aşamasının belirlenmesini sağlayacağını iddia etmiştir (Steffen, 2021; 1785). Bugün ve son on yıllardaki neredeyse tüm stratigrafik kayıtlar, insan faaliyetinin bir göstergesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Yirminci yüzyılın yarısından itibaren insan etkisi olarak belirlenen büyük antropojenik küresel etkiler net bir biçimde görülmeye başlamıştır (Lewis ve Maslin, 2015, 177). Dünya üzerindeki insan baskısının arttıkça gelecekte artacak istikrarsızlıklar ve krizlerin yaşanacağı belirtilmiş ve sadece iklimde değil son yıllarda karşılaştığımız ve sonuçlarını ağır şekilde ödediğimiz pandemiler gibi karmaşık, büyük ölçekli küresel olayların artan riskleri öngörülmüştür (Steffen, 2021; 1786).

İklim değişikliği bilimine ilişkin yayınlanan 2007 yılı 4. IPCC Değerlendirme Raporu'nda, "20. yüzyılın ortalarından bu yana küresel ortalama sıcaklıklarda gözlenen

artışın çoğu, büyük olasılıkla antropojenik sera gazı konsantrasyonlarında gözlenen artıştan kaynaklanmaktadır” (Sağsen, 2015; 56). 2015 yılında Almanya’da gerçekleşen G7 Zirvesindeki toplantılarda sunulduğu belirtilen “Barış için Yeni Bir İklim” konulu bir raporda, önümüzdeki on yıllarda devletler için yedi “bileşik kırılganlık riski” tanımlandığı açıklanmıştır. “Bu riskler, yerel kaynak rekabeti; geçim güvensizliği ve göç, aşırı hava olayları, değişken gıda fiyatları ve tedariki, sınır aşan su yönetimi, deniz seviyesinin yükselmesi ve kıyıların bozulması ve özellikle iklim politikalarının istenmeyen sonuçlara yol açabileceği endişesi oluşturmaktadır” (Dalby, 2020;10). Bu risklerin belirtilmesine rağmen iklim değişikliği ve Antroposen çağı tartışmasının hala nükleer silahlar veya terör gibi geleneksel güvenlik meselelerinin önüne geçemediğini ifade eden Dalby, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA), Küresel Enerji Dönüşümü Jeopolitiği Komisyonu’nun 2019 yılında yayınladığı raporda belirtilen iklim kaynaklı risklerin daha fazla gündeme gelmesinin önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Raporda belirtilen, “Yenilenebilir enerji kaynaklarının hızla yaygınlaşması, derin jeopolitik sonuçları olacak küresel bir enerji dönüşümünü harekete geçirdi. Fosil yakıtların son iki yüzyılda jeopolitik haritayı şekillendirdiği gibi, enerji dönüşümü de küresel güç dağılımını, devletler arasındaki ilişkileri, çatışma riskini ve jeopolitik istikrarsızlığın sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerini değiştirecektir” ifadesinin altını çizmiştir (Dalby, 2020; 10-11).

Son olarak, Latour, 12 Aralık 2015’te, Paris İklim Anlaşması’nda delegasyonların ‘kendi kalkınma projelerimiz için bir dünya yok mu?’ söylemindeki çelişkiye dikkat çekmiş, “175 devletin onaylayarak rıza gösterdikleri bir egemenlik biçimi olmamasına rağmen devletlerin imzasını vermelerini hangi güç sağladı?” sorusunu yöneltmiştir. Antroposen teriminin farklı tanımları ve birçok tartışmaya sahip olmasına rağmen özetlediği şeyin aynı çelişki olduğunu belirtmiştir. “Dünya sistemi

bundan böyle sizin eyleminize öyle tepki veriyor ki, artık modernleşme arzularınızı içine yerleştirebileceğiniz istikrarlı ve kayıtsız bir çerçeveye sahip değilsiniz" şeklinde ifade ederek dünyanın insan faaliyetlerine olan duyarlılığının artmasına dikkat çekmiştir (Latour, 2018; 81). Doğal süreçler ile insan faaliyetleri arasındaki bağın yeniden yapılandırılması, ekosistemlerin önemsenmesi, çevresel güvenlik kapsamında ele alınması gerekliliğinin Antroposen'in yeni bağlamını oluşturduğu ifade edilmiştir. İşlevsel bir dünya yaratmanın önemine dikkat çekerek Dalby, "Bu yeni Antroposen bağlamının sonuçları, dünya sistemindeki bağlantıların incelenerek daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğunu, meselelerin çevresel jeopolitik literatüründe kapsandığını ve ayrıca çevresel barış inşası alanında daha fazla çalışma yapılması gerektiğini göstermektedir" demiştir. (Dalby, 2020; 15). Latour'a göre, Yeni İklim Rejimi, modernitenin eleştirisi olarak bir zamanlar insan faaliyetleri ile doğal süreçler arasındaki bağın unutulması ve bir denge kurulmasını öğütleyen bu bilgilerin yeniden yapılandırılması gerektiğini belirtmiştir. Latour, "Dünyadaki tanımları yeniden ele almalı, hayatımızı devam ettiren biyosfere doğa değil, "Kritik Bölge" demeliyiz. Ayrıca, bu bölgeyle ilgili faaliyetlerin her zaman politik olduğunu kabul etmeliyiz." demiştir (Latour, 2018).

1.2. Küresel İklim Değişikliği

Küresel ısınma ve iklim değişikliği kavramlarının literatürde yer alan bazı anlam karmaşasından dolayı net ayrımının yapılarak tanımlarına yer verilmiştir ancak bilimsel değerlendirmelerine detaylı olarak yer verilmeyip etkileri üzerine incelemeler yapılacaktır.

İklim değışikliğinin tanımını Türkeş “iklimin ortalama durumunda ya da onun değışkenliğinde onlarca ya da daha uzun yıllar boyunca süren istatistiksel olarak anlamlı değışimler” olarak tanımlanabilir şeklinde açıklamıştır. “İklim değışikliği, doğal i süreçler ve dış zorlama etmenleri ile atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki sürekli antropojen (insan kaynaklı) değışiklikler nedeniyle oluşabilir” şeklinde belirtmiştir (Türkeş, 2008; 27). İklim değışikliğine Scheffran’nın yaptığı tanım ise, “iklim değışikliği, 12.000 yıl önce buzul dönemlerinin sona ermesinden bu yana Holosen boyunca sıcak ve soğuk dönemler arasında dalgalanan iklim sistemindeki 'doğal değışkenliği' ve 1970'lerden beri giderek bilimsel analizin bir nesnesi haline gelen 'Antroposen' boyunca antropojenik küresel ısınmayı ifade eder” olarak tanımlamıştır (Scheffran, 2012; 3). Küresel ısınma, “Sanayi devriminden beri, özellikle fosil yakıtların yakılması, ormansızlaşma, tarımsal etkinlikler ve sanayi süreçleri gibi çeşitli insan etkinlikleri ile atmosfere salınan sera gazlarının atmosferdeki birikimlerindeki hızlı artışa bağlı olarak, şehirleşmenin de etkisiyle doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi sonucunda, yeryüzünde ve atmosferin alt katmanlarında (alt ve orta troposfer) saptanan sıcaklık artışı” olarak tanımlanmıştır (Türkeş, 2008; 32).

“Yapılan bilimsel çalışmalarda tüm doğal faktörler göz önüne alındığında yerkürenin iklim dengesinin hızla ısınmaya başladığını ve bu dengenin bozulmasına neden olan en büyük etkenin CO₂ seviyesinde görülen artışlar olduğu ortaya konulmuştur” (Royal Society,2019). Atmosferde daha fazla sera gazının bulunması, birikmesi ısının uzaya çıkışını önlemede onu daha da etkili hale getirdiği ve çıkan enerjinin azalması sonucunda Dünya yeni bir denge kuruluncaya kadar ısınmaya devam edeceği ifade edilmiştir. Antroposen etki sonucu ortaya çıkan ve olumsuz sonuçlar doğuran sera gazlarının yerkürenin dengesini bozmuş bundan dolayı iklimin ve yüzey alanların doğasını değıştirmiş ve atmosferdeki parçacıkların miktarını ve türünü

etkileyerek iklim üzerinde ciddi şekilde olumsuz rol oynadığı belirtilmiştir (Royal Society, 2019). Küresel çevresel değişimin, su, toprak, iklim değişikliği ve biyoçeşitliliğin nüfus değişiminin yanı sıra kırsal ve kentsel sistemlerde de etkili olarak ve çevresel aşınmaya, bozulmaya ve strese ve iklim kaynaklı doğal tehlikelere neden olabilecek sosyo-ekonomik süreçlerle de etkileşimini içerdiği belirtilmiştir. Bu değişimlerin, insanları ve yerel toplulukları doğrudan etkileyen toplumsal sonuçları olabileceğini, kitlesel göçleri, krizleri ve çatışmaları tetikleyebileceği öngörülmüştür (Scheffran, 2012;16).

German Advisory Council on Global Change (WBGU) 2007 yılında paylaştığı raporunda, iklim değişikliğinin ilk olarak kuraklık, su kıtlığı/stresi ve toprak bozulması gibi mevcut çevresel krizleri şiddetlendirebileceğini, arazi kullanım çatışmalarını yoğunlaştırabileceğini ve çevresel kaynaklı göçü daha da tetikleyebileceğini açıklamıştır (WBGU, 2007; 1). UNDP 2006 raporuna göre, dünyada bir milyondan fazla insan temiz suya erişim sağlayamamakta ve dünya popülasyonun dörtte birinin su sıkıntısı çeken alanlarda yaşamına devam ettiği belirtilmiştir. Böylece, iklim değişikliğinin etkisiyle WBGU raporunda belirtilen ilk etki olan su kaynaklarında meydana gelecek olumsuz etkiler, başta tarım olmak üzere çoğu sektörü etkileyerek sosyo-ekonomik ve güvenlik sorunlarına yol açacağı belirtilmiştir (Scheffran ve Battaglini, 2010; 30). Su kıtlığı, ısı dalgaları ve orman yangınları ve ekosistem değişikliği, tarım ve ormancılık verimleri ve hidroelektrik üzerinde olumsuz bir etkiye yol açmakta, toprak kalitesini ve nemini, karbon döngüsünü ve yerel iklimi etkileyerek büyük çevre sorunlarına yol açmıştır ve açmaya da devam etmektedir (Dalby, 2020).

Küresel iklim değişikliği ile ilgili en önemli bilimsel grup, 1988'de kurulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'dir (IPCC). Periyodik olarak yayınladıkları ve önemli değerlendirme raporları, iklim değişikliğinin nedenleri ve sonuçlarına ilişkin

en son çıkan bilimsel kanıtların gelişmiş yöntemlerle değerlendirmesini sağlar (Dupont, 2019; 4). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 2007 Dördüncü Değerlendirme Raporunda, iklim değişikliğiyle bağlantılı, dünyanın her yerindeki insanların yaşam koşullarını zayıflatabilecek ciddi riskleri ele almıştır. Scheffran ve Battaglini (2010)'a göre, bu riskler azalan su oranı ve ciddi kuraklıkları barındırır ve bunun etkisi olarak %80 yağmur suları ile beslenen tarım faaliyetlerini dolayısıyla tarım çıktısını doğrudan etkileyerek arazi yapısının bozulmasına, gıda üretiminin düşmesine neden olacak bununla birlikte hava olaylarının artmasına biyolojik çeşitliliğin kaybına ve küresel hastalıklara yol açmaktadır (Scheffran ve Battaglini, 2010; 30). Bu etkilerin dünyanın birçok yerinde çevresel ve küresel değişikliklere neden olacağı öngörülmüştür. Örnek verecek olursak, Himalayalar'daki buzulların geri çekilmesi milyonlarca insanın su kaynağını tehlikeye atacağı, yıllık muson mevsimindeki değişikliklerin tarımı etkilediği ve deniz seviyesinin yükselmesi ve siklonların kalabalık Bengal Körfezi çevresindeki insan yerleşimleri için büyük bir tehdit haline geleceği söylenmiştir. Yine aynı şekilde, Çin'in bazı bölgelerinde, iklim değişikliği, ısı dalgaları ve kuraklıklardaki artış nedeniyle Çin'de var olan mevcut çevresel stresi (örneğin hava ve su kirliliği, toprak bozulması) daha da yoğunlaştıracığı bunun da çölleşmeye neden olacağı ifade edilmiştir (WBGU, 2007; 3). Diğerlerinin yanı sıra Sahra altı Afrika, Güney Avrupa, Orta Çin'deki kurak alanlar, artan su kıtlığı, kuraklık ve çölleşme riskleriyle birlikte iklim bölgelerinde bir değişiklik yaşayabilir, deniz seviyesinin yükselmesi, yoğun fırtınalar ve yoğun yağışlar, özellikle Güney Asya, Çin ve ABD'deki kıyı bölgelerinde doğal afet riskini artıracığı söylenmiştir. Dünyada 850 milyondan fazla insan yetersiz beslendiği ve 2–4 °C'lik küresel ısınmayla birlikte, dünya çapında tarımsal verimlilikte bir düşüş beklendiği tahmin edilmiştir. Bu eğilimin, çölleşme, toprak tuzlanması veya su kıtlığına yol açacağı belirtilerek dünyanın birçok

yerinde özellikle Güney Asya ve Kuzey Afrika'da tarıma uygun alanların zaten aşırı derecede sömürüldüğü bu etkilerle daha endişe verici bir duruma neden olacağı anlatılmıştır (Scheffran ve Battaglini , 2010; 28, WBGU, 2007; 2).

İklim değişikliği, bölgeden bölgeye önemli farklılıklar göstermekle birlikte, mahsul verimliliğini büyük olasılıkla azaltacak ve yetersiz beslenmeyi ve gıda güvensizliğini kötüleştireceği ifade edilmiştir. Küresel ısınmanın neden olduğu çevresel değişikliklerin sadece insan yaşamını etkilemeyeceğini, aynı zamanda ya toplumun altyapısını zayıflatarak ya da tepkileri tetikleyerek ve sosyal sistemleri olumsuz yönde etkileyerek daha büyük toplumsal etkiler yaratabileceği endişe edilmiştir (Scheffran ve Battaglini 2010; 28-30). Önceki yıllarda iklim değişikliği sorununa daha klasik bir neden-sonuç çerçevesinde yaklaşıldığı eleştirilerek küresel iklim değişikliği ve antroposen kavramlarının 2011 yılı sonrası daha fazla kullanılmaya başlandığını görmekteyiz (Dalby, 2020; Steffen, 2021). İklim değişikliği ile ilgili uluslararası müzakerelerde dikkate alınan ve uluslararası politikalara yöne veren önemli Birleşmiş Milletler (BM) sözleşmelerine bakacak olursak:

1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) (1992)
2. Kyoto Protokolü (1997)
3. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (BM 2030 Gündem)
4. Paris İklim Anlaşması (2015)
5. BM Habitat III Konferansı, Kito Bildirgesi ve Yeni Kent Gündemi (2016)
6. IPCC Değerlendirme Raporları ve süreci devam eden 6. Değerlendirme Rapor kapsamında Özel Raporlar: 1.5 Derecelik Küresel Isınma Raporu, İklim Değişikliği ve Arazi Kullanımı Raporu, Okyanuslar ve Kriyosfer, Kent ve İklim Değişikliği Bilimi (IPCC, 2018). (Hızarcıoğlu,2020; s.487). Paris İklim Değişikliği Anlaşması iklim

değişikliğiyle mücadelenin aciliyetini kabul etmiştir ancak ortaya çıkabilecek toplumsal etkilere yönelik henüz bir politika geliştirilmemiş olması eleştirilmiştir. Üçüncü bölümde, iklim değişikliğinin güvenlik açısından etkileri ele alınarak politika süreçleri ve iklim güvenliği kavramının gelişimi incelenecektir.

1.3. İklimin Ekonomi Politikası ve İklim Güvenliği

1.3.1. İklim değişikliğinin etkileri ve çevre, iklim değişikliği ve güvenlik arasındaki bağlantılar

Çevre, bir varlığı çevreleyen şekilde hem 'doğal' hem de 'yapay' unsurlarla ilişkili olan karmaşık bir terim olarak adlandırılmıştır (Dalby, 2017). En yalın olarak anlamı ise “canlı varlıkların içinde yaşadığı ortam” olarak tanımlanabileceği ifade edilmiştir. Bu tanımdan yola çıkarak özellikle insan faaliyetlerinin çevrede yarattığı etkiler, doğanın kendini yeniden üretmesini sağlamasını ve bu canlı yapının işlevliliğini kaybetmesine neden olmaktadır (Akdemir ve Aslan, 2019; 6). 1980'lerin sonlarında ve 1990'lardaki tartışmaların çoğunu zaman içinde çevrenin yenileme kapasitesinin düşerek çevresel bozulmaları artırmakta olan ve dolayısıyla tehlike kaynağı olan bir ortamın oluşumunun hızlanmasına neden olmuştur. (Dalby, 2017, 238). Çevresel ve güvenlik kavramlarının bağlamı çevresel bozulmaların ve iklim değişikliğinin etkilerinin güvenlik unsuru haline gelerek çevresel güvenlik olarak adlandırılması ve gündeme gelmesi 1970li yıllarda meydana gelen gelişmelerle başlamıştır. Küresel ekonomideki değişiklikler, Soğuk Savaş yıllarının silahlanma mücadelesi ve iklim değişikliğinin yarattığı tehditler 90lı yıllara doğru hem ulusal hem de uluslararası güvenlik anlayışının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. İklim değişikliği, güvenlik ve çatışmalar arasındaki bağlantıya ilişkin tartışmaların 1980lerin sonundan

itibaren çeşitli araştırma projelerinde, konferanslarda ardından politika yapıcılarının ve uluslararası kuruluşların dahil olduğu çalışmalarla ilerlemiştir. Dalby (2010), bu yıllarda iklim değişikliğinin yörüngesi net değilken çevre güvenliğinin modern formülasyonu, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından 1987 tarihli Ortak Geleceğimiz (Our Common Future) adlı raporunda etkin bir şekilde uluslararası politika gündemine alınmıştır. Rapor, sürdürülebilir kalkınmayı savunarak “Dünya Zirvesi” olarak adlandırılan 1992 Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'na (UNCED) yol açan gündemi şekillendirmedeki katalizör rolüyle en iyi şekilde hatırlanırken çevresel güvenlik, raporda sürdürülebilir kalkınma için gerekli koşulların sağlanması için önkoşul olarak rapor edilmiştir (Dalby, 2010).

Dedeoğlu (2020), çevre-güvenlik ilişkilendirmesine dair artan girişimlerin özellikle iki gelişmeye bağlı olduğunu belirtmiştir: “Soğuk Savaşın sona ermesiyle birlikte güvenliğin farklı kavramsallaştırmalarının ortaya çıkmaya başlaması ve çevre sorunlarına küresel ölçekte müdahalenin gerekliliğinin 1992 Rio Zirvesinde bilimsel olarak kanıtlanması”. Bahsedilen ilk gelişmede Soğuk Savaş sona erdiği zaman, süper güç rekabeti bittiğinde ortaya çıkan yeni güvenlik anlayışı ile güvenlik düşünürleri jeopolitiği yeniden ele alma fikirlerini o zamanlar “doğal dünyaya” yönelik dönüşümlerin ölçeğinden endişe duyan, çevresel tehditlerin varlığından bahseden çevrecilerin fikirleriyle ilişkilendirmiştir. 1987'de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınladığı rapor ile kıt kaynaklar üzerindeki çatışmalar hakkında, o zamanlar yeni doğmakta olan çevre güvenliği tartışmasını bilgilendirecek şekilde açıkça bir alarm vermesi ve ardından 1992 yılında bilimsel olarak kanıtlanmasına neden olan Soğuk Savaş dönemi ve sonrası nükleer faaliyetlerdir. 1983'te nükleer bir kışın olası sonuçları tartışılmaya başlanılmış, 1984'te Bhopal endüstriyel felaketi ve ardından 1986'da Çernobil reaktörünün erimesi ile entelektüel ve politik kaygıların

çakışması ve artmasıyla iklim güvenliği kavramına güçlü bir ivme kazandırmıştır. Amazon'daki ormansızlaşma tartışması, 1988'in kurak Amerikan yazı, Mississippi'deki neredeyse kurumaya yaklaşan kuraklıklar da iklimle ilgili endişelere eklenerek iklim güvenliği kavramı giderek yayılmaya başlamıştır. (Dalby, 2017; 237).

İklim değişikliği, etkilerinin giderek şiddetle hissedildiği son yüzyılda mevcut güvenlik risklerini artıran bir tehdit çarpanı hale gelmiştir. İklim politikası 1990'larda yalnızca devlet başkanlarının ara sıra dikkatini çekse de 21. yüzyılda G7, G20, BM Güvenlik Konseyi ve diğerleri dahil olmak üzere ikili, minilateral ve çok taraflı görüşmelerde Avrupa ve dünya liderlerinin gündemine giderek daha fazla yerleşmiştir (Oberthür ve Dupont, 2021; 1104). Özellikle su konularına odaklanıldığında, altyapı sorunlarının ve kaynaklara erişimin politik ekonomisinin güvensizliğin anahtarı olduğu ve dolayısıyla belirli yerlerde iklim değişikliği ile güvensizlikler arasındaki ilişkinin çok önemli bir parçası olduğu belirtilmiştir (Dalby, 2010, 10). Bilim insanlarının vurguladığı gibi, aşırı olaylar tırmandıkça, iklim değişikliğine etkisi az olan özellikle Güney'deki insanların en çok etkilendiği bilinmektedir. Bundan dolayı, görülmektedir ki iklim değişikliği giderek artan etkisi ile jeopolitik düzeyde önemli bir konu olarak yer almaya başlamıştır. Zamanla, jeopolitik rekabetin de sağlam bir parçası haline geldiği ve böylece giderek “büyük strateji” alanına girdiği ifade edilmiştir. Oberthür ve Dupont (2021), ‘Büyük strateji’ nin uzun vadeli bir perspektifte iç ve dış eylem yoluyla politika alanları arasında en yüksek önceliklerin izlenmesine önem veren en yüksek siyasi seviye anlamına geldiğini açıklamıştır. Böylece, uluslararası devlet yönetiminin en üst kademelerine yükselen iklim politikası, büyük strateji oluşturma bir parçası haline gelmiş ve dolayısıyla sıfır toplam bir mantıkta büyük güç rekabetine de duyarlı hale geldiği öne sürülmüştür (Oberthür ve Dupont, 2021; 1104).

ABD’de 2005'teki Katrina kasırgası ve New Orleans'ın sel felaketleri ile mücadelenin etkili şekilde yapılamaması iklim değişikliği konusundaki politik tepkinin artmasına neden olmuştur. (Dalby, 2010; 6). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Dördüncü Değerlendirme Raporunu yayınladığı ve Nobel Barış Ödülü'nün IPCC ve Al Gore'a verildiği 2007 yılında iklim değişikliğinin güvenlikleştirilmesinde dönüm noktası denilebilecek bir noktaya ulaşılmıştır. (Scheffran, 2012; 7). 2007 yılında Al Gore ve IPCC'ye verilen barış ödülü ile Nobel Ödül Komitesi, iklim değişikliğinin büyük ölçekli göçü tetikleyebileceği ve dünya kaynakları için daha fazla rekabete yol açabileceği görüşünü paylaştığı ve “devletler içinde ve arasında şiddetli çatışma ve savaş tehlikesinin artmasına” neden olacağı açıklamaları yapılmıştır (Scheffran ve Battaglini, 2010; 28). Gıda güvensizliği, suya erişim ve su kıtlığı ve çevresel göçün insan yaşamını ve toplumu doğrudan etkilediği ve bunun sonucunda sosyo-ekonomik sorunlara yol açarak güvenlik tehdidi haline gelmesi açıkça belirtilmiştir.

İklim ve Güvenlik Merkezi Enstitüsü’nün (The Center for Climate & Security) İklim Güvenliği 101 (2015) adlı projesinde iklim değişikliğinin güvenlik üzerinde tehdit oluşturmasında bu tehdidin iklim değişikliğinin kendisinden değil, mevcut güvenlik koşullarıyla nasıl etkileşime girdiğinden kaynaklandığını öne sürmüştür. Bu nedenle iklim değişikliğinin yol açtığı güvenlik sorunları dolayısıyla küresel bir sorun olarak iklim güvenliğinin yerelden başlayarak ulusal, uluslararası, insani ve ekolojik boyutlarda ayrı şekillerde ele alınması gerektiği ifade edilmiştir (Scheffran, 2012; 6). “Bu bağlamda iklim değişikliğinin insani güvenlik, ulusal ve uluslararası güvenliğe etkileri doğrudan ve dolaylı tehditler şeklinde literatürde belirtilmiştir” (The Center for Climate & Security, 2015; 2). İklim değişikliği, bir ülkenin güvenliğini destekleyen önemli altyapıların üzerindeki etkisiyle güvenlik üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. The Center for Climate & Security’nin doğrudan tehdi-

verdiği örneklerde, bir ülkenin askeri operasyonlar yürütme kabiliyetini azaltabilecek askeri tesislere yönelik deniz seviyesindeki yükselme risklerinin yanı sıra, bir ülkenin ekonomik canlılığını destekleyen temel enerji, finans ve tarım merkezlerini harap edebilecek aşırı hava olaylarının güvenlik tehdidine yol açacağı belirtilmiştir. Ek olarak, bazı alçak seviyede bulunan küçük ada devletlerinde olduğu gibi, deniz seviyesinin yükselmesi bu ülkeler için varoluşsal bir tehdit oluşturduğu ve oluşturacağı öngörülmüştür. (The Center for Climate & Security, 2015; 2).

Yayınlanan araştırma çalışmalarında 1990'da Güney Afrika, Pakistan gibi ülkelerde çevresel nedenlerden dolayı 'acute conflict' olarak adlandırılan şekilde ani, şiddetli bir tür çatışma varlığından söz edilmiştir. (Dalby, 2010; 5). Scheffran (2012) bu etkilerin yol açacağı doğrudan ve dolaylı tehdite yönelik bir öngörü paylaşmıştır: "21. yüzyıl boyunca, iklim değişikliğinin itici güçleri ile şiddetli toplumsal sonuçları arasındaki nedensel ilişki, çevre kaynaklı kitlesel ve zorunlu halk hareketlerine, açlığa ve kıtlığa bağlı protestolara ve küçük ölçekli toplumsal şiddete ve muhtemelen şiddet olaylarına neden olabilir" (Scheffran, 2012; 17). IPCC'ye göre, aşırı hava olaylarının ekonomik ve sosyal maliyetleri artacak ve iklim değişikliği etkileri "doğrudan etkilenen alanlardan ve sektörlerden diğer alanlara ve sektörlerle kapsamlı ve karmaşık bağlantılar yoluyla yayılacaktır." (Scheffran ve Battaglini, 2010; s.26).

Dolaylı tehdit unsurları incelendiğinde, iklim değişikliğinin aynı zamanda su, gıda ve enerji de dahil olmak üzere bir ulusun güvenliğini destekleyen kritik kaynaklar üzerindeki baskıyı artırarak güvenliğe dolaylı bir tehdit oluşturduğu görülmektedir. Bu baskılar, bir ulusun yönetim kapasitesini azaltabileceğine dikkat çekilmiştir. Su, gıda ve enerji mevcudiyetindeki azalmalar, geçim kaynaklarını sınırlandırmakla kalmayıp tamamen tüketebileceği ve ülke içi nüfus yer değiştirmeleri ve göçler ile siyasi huzursuzluklar dahil olmak üzere çok çeşitli istikrarsızlaştırıcı eğilimlere katkıda

bulunabileceği belirtilmiştir. Bu baskılar sırayla devlet kırılganlığına, iç çatışmaya ve potansiyel olarak devletin çöküşüne yol açabilir (The Center for Climate & Security, 2015; 2). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli 5. Değerlendirme Raporu (IPCC 2014), iklim değişikliğini “yoksulluk ve ekonomik krizler gibi bu çatışmaların detaylı olarak araştırılıp yazılı şekilde belgelenmiş itici güçlerini güçlendirerek, iç savaş ve gruplar arası şiddet şeklinde şiddetli çatışma risklerini dolaylı olarak artırma” potansiyeline sahip olarak tanımlanmıştır. Doğrudan tehdit unsurlarında verdiğimiz 90lı yıllardaki şiddetli çatışmalar örneğinde bölgedeki çatışma varlığının olduğunu ancak genel bir güvenlik algısının henüz ortaya çıkmadığı, bölgede çıkan çatışmaların ve güç ilişkilerinin temel sebebinin kıtlık olmadığı kalkınma ve ekonomik gelişme için temel alınan değerlerin veya çatışma doğuran unsurların petrol ve madenler gibi kaynaklar olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan doğrudan olmasa da dolaylı yoldan çevresel nedenlerin etkili olduğu araştırmaların sonunda belirtilmiştir. Örnek olarak, “Ortadoğu’da meydana gelen Arap baharı olayında ortaya çıkan önemli konulardan biri olan küresel gıda fiyatlarındaki yaşanan büyük artışlar genel olarak refahı ve siyasi huzursuzluğun başlamasına neden olduğu belirtilmesine rağmen çevresel değişimlerin etkisi burada çatışmanın doğrudan bir nedeni olarak görülmeyp dolaylı olarak etkilemektedir” şeklinde örneklendirilmiştir (Dalby, 2010; 5).

Hem dolaylı hem de doğrudan tehdit unsurlarında gördüğümüz üzere tüm bu etkiler temel insan ihtiyaçlarının zarar görmesi ile en başta insan güvenliğini, ekonomik, askeri, göç açısından devlet güvenliğini etkilemesi ile ulusal güvenliği, kaynak çatışmaları (su-petrol), toprak kaybı, kıyı şehirlerdeki risklerin oluşması, çevresel göçler, radikalleşme ve uluslararası yönetimi etkilemesi ile uluslararası güvenliği ve son olarak sanayideki üretim ve tüketimi, tüketim alışkanlıklarının değişmesini, ekosistemi bir bütün olarak ve gelecek nesillerin hakları (McDonald,2018)

ile dikkate alınması gerektiği belirtilerek tüm boyutlarıyla etkilemiştir. Ekim 2006'da İngiltere Dışişleri Bakanı Margaret Beckett, iklim değişikliğini "silah ve tank kullanmakla değil, diyalog ve yeni teknolojilerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında paylaşılmasıyla" ele alınması gereken "uluslararası güvenliğe yönelik ciddi bir tehdit" olarak değerlendirmiştir (Scheffran, 2012; 8). 2007 yılında IPCC, ABD ve Birleşik Krallık'taki araştırma merkezlerinin yayımladığı belgeseller ve raporlar onu takip eden 2008 yılında Alman Danışma Kurulu'nun yaptığı ulusal güvenlik ve iklim değişikliği çalışmaları ile giderek önem kazanmıştır. ABD, iklim değişikliği ve güvenlik bağlantısını yeniden gündeme alarak bir tehdit unsuru olarak uzun dönem stratejileri arasına almıştır (Dalby, 2010; 8).

2007 yılında ABD Corporation ve Askeri Danışma Kurulu (CNA) tarafından yayınlanmış olan "Ulusal Güvenlik ve İklim Değişikliği Tehdidi" raporunda küresel ısınmanın etkileri büyük ölçekli göçlere, sınır gerilimlerinin şiddetlenmesine, hastalıkların yayılmasına ve yiyecek ve su kaynaklı çatışmalara yol açabileceğini ve ABD ordusunu etkileyebilir düşüncesinden yola çıkarak ABD'nin daha güçlü, istikrarlı bir ulusal ve uluslararası rol üstlenme taahhüdünde bulunmasını tavsiye ettiğini belirtmiştir. Hükümetlerin araştırma merkezleri ve kuruluşlarının yayınladığı raporlarda iklim değişikliğinin ulusal ve uluslararası güvenlik için önemli bir sorun haline gelebilir ve giderek günlük hayatı etkileyerek yeni çatışmaların doğmasına neden olabileceğinin altını çizmiştir. Bu yüzden, dinamik ve küresel nitelikte bir iklim politikasının ortaya çıkmasının gerekliliği savunulmuştur. (Scheffran ve Battaglini, 2010; 28).

Çatışmalar ve iklim değişikliğinin dolaylı şekilde olarak görülen bağlantısını askeri birimler iklim değişikliğinin doğrudan katalizör olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili bilimsel araştırmalar çeşitli sonuçlara varmıştır. "Büyük oranda etkisini gösteren iklim değişikliğinin şiddetli çatışmalara yol açtığına

dair açık bir gösterge öneren bazı nicel analizlerle hem ampirik çalışmaları hem de politika çıkarımlarını ele alan bir araştırma literatürü ortaya çıkmıştır.” (Dalby, 2010;7). Ancak, medya raporlarının olayları nasıl kodladığı, iç savaşların odak noktası mı yoksa daha genel şiddet mi olduğu, olayların kaydedildiği ölçek konusunda zorluklar ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, sonuçlar hakkında netlik olmamasına rağmen, bu literatür, iklim risklerine ilişkin politika analizlerini ve Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde çatışma risklerini bir dış politika meselesi olarak değerlendirme ihtiyacını ortaya koymuştur (Dalby, 2010; 7). Bu çalışmadan yararlanan politika tartışmalarında, iklim değişikliğinin neden olduğu çatışmanın jeostratejik durumu tehlikeli ve öngörülemeyen şekillerde değiştireceği konusunda, özellikle Suriye'deki savaşın dış etkilerinin bir sonucu olarak ciddi endişeler oluşmuştur (Dalby, 2010; 8).

Bilim insanlarının vurguladığı gibi, aşırı olaylar tırmandıkça, iklim değişikliğine etkisi az olan özellikle Güney yarımküredeki insanların mağduriyetinin daha fazla olduğu öne sürülmüştür. Örneğin, Afrika'da yer alan Malawi, Zambia, Mozambik gibi ülkelerin kişi başına düşen yıllık karbon emisyon miktarı 2018 verilerine göre 0,15-0,45 ton arasında yer almasına rağmen 2C derecelik artış çeşitli tropikal siklonlar ve kasırgalar ile bu ülkelere ciddi kayıplar vermiştir ve vermeye devam etmektedir. Bu nedenle, iklim değişikliğinin büyük kısmına neden olan devletlerin temsilcileri bunu görmezden gelerek ve uluslararası iklim değişikliği müzakerelerinin bir parçası olarak kayıp ve zararı kapsamlı bir şekilde tartışmayı defalarca reddetse bile iklim adaleti jeopolitik söylemin önemli bir parçası haline gelmiştir ve iklim değişikliği kaynaklı sorunların hepsinin siyasi bir niteliği olduğu ve artık temel politika konularından biri olması gerektiği belirtilmiştir (World Bank, 2020; Dalby, 2010; 9).

İklim değişikliğinin jeopolitik sonuçları özellikle Kuzey Kutbu bölgesi üzerindeki etkilerinde, insan güvenliğinin jeopolitik risklerle çoklu etkileşimini

örneklemektedir. Kuzey Kutbu bölgesindeki bütün sistem boyunca meydana gelen değişiklikler, birden çok ülkeyi, küresel iklim ve okyanus sistemlerini düzenlemede Arktik roller verilen küresel ortak kaynakları etkilemiştir. Yaşanması öngörülen değişikliklerin, Arktik bölgesinde önemli jeopolitik sorunlara ve insani güvensizliğin şiddetinin artmasına neden olacağı ortaya konulmuştur (The Center for Climate & Security, 2015; 2-3; IPCC, 2018; 776). Hızla eriyen Kuzey Kutbu, deniz seviyesinin yükselmesiyle birlikte ada ülkelerinin varoluşsal tehdit altında kalması ve Güney Çin Denizi gibi jeostratejik önemi yüksek mevcut uluslararası güvenlik dinamiklerini dolaylı olarak değiştirebilir veya bozabilir. Değişen jeopolitik dinamiklerle birlikte gıda ve su güvensizliği ile birleşen siyasi ve demografik yapıdaki değişiklikler altyapı ve kaynaklar üzerinde baskı oluşturarak hem ulusal hem de uluslararası güvenlik için bir risk oluşturmaktadır” (The Center for Climate & Security, 2015; 2-3; IPCC, 2018; 776).

İklim değişikliği, ulusal ve uluslararası güvenlik ilişkisinin yanında insani güvenlik açısından da önceki kısımlarda değindiğimiz üzere bir tehdit çarpanıdır. İnsan güvenliğine yönelik tehditler artık sadece kişisel, yerel veya ulusal olmayıp uyuşturucu, AIDS, terörizm, kirlilik ve nükleer silahların yayılmasıyla küreselleşmiştir. Küresel yoksulluk ve çevre sorunlar ulusal sınırları aşarak sonuçları bakımından küresel bir sorun ve tehdit haline gelmişlerdir. İklim değişikliği, insanlığın hayatını devam ettirebilmesi için nesnel bir güvenlik tehlikesi olarak algılanmış bunun yanında öznel güvenlik kaygısı olarak belirtilerek giderek daha fazla ele alınmaya başlamıştır (Scheffran, 2012; 9-12). İnsani güvenliğin ilk tanımı ve temel bileşenleri, BM Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP 1994) tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Raporu’nda (Human Development Report), insan güvenliğini geniş bir şekilde “korkudan özgürlük ve yoksulluktan özgürlük” olarak tanımlayan ilk tanıma

atıfta bulunduğu belirtilmiştir (Scheffran, 2012; 9-12). UNDP 1994 raporunda insan güvenliğinin dört ana unsur ve yedi temel bileşeni belirtilmiştir:

“İnsan güvenliği fikri, basit olmasına rağmen, 21. yüzyılda toplumda devrim yaratması muhtemeldir. Temel insan güvenliği kavramının değerlendirilmesi, onun temel özelliklerinden dördüne odaklanmalıdır:

İnsan güvenliği evrensel bir endişedir.

İnsan güvenliğinin bileşenleri birbirine bağlıdır.

İnsan güvenliğini erken önlem yoluyla sağlamak, sonradan müdahale etmekten daha kolaydır. Bu tehditleri yukarı akış yönünde karşılamak, akış yönünde olduğundan daha az maliyetlidir.

İnsan güvenliği insan merkezlidir. İnsanların bir toplumda nasıl yaşadıkları ve nefes aldıkları, birçok seçeneğini ne kadar özgürce kullandıkları, pazar ve sosyal fırsatlara ne kadar erişimleri olduğu ve çatışma içinde mi yoksa barış içinde mi yaşadıklarıyla ilgilenir” (UNDP Human Development Report, 1994; 23).

“Raporda belirtilen dört ana unsur (evrensel, insan merkezli, birbirine bağımlı ve erken nleme) ve yedi temel bileşen (ekonomik, gıda, sağlık, çevresel, kişisel, topluluk ve siyasi güvenlik) insan güvenliğinin ana unsurları olarak sunulmuştur.” (IPCC, 2018; 762). İklım değerikliğinin insan güvenliğini tehdit eden bu yedi bileşenden oluşan güvenlik unsurlarına baktığımızda, iklim değerikliği insanların geçim kaynaklarını zayıflatmakta, kültürü ve bireysel kimliği tehlikeye atmakta, insanların kaçınmayı tercih ettiği göçü artırmakta ve devletlerin insan güvenliği için gerekli koşulları sağlama kabiliyetini giderek azaltan tehditler meydana getirmektedir. “İklımdeki değeriklikler, IPCC 2018 raporunda belirtildiği gibi faktörlerin bazılarını veya tümünü aynı anda etkileyebilmektedir” (IPCC, 2018; 762). Çatışmalar ve

toplumdaki sosyal ve politik istikrarsızlık şeklindeki güvenlik tehdidi oluşturan durumlar genel olarak çok fazla sayıda faktörün etkileşimi sonucu meydana gelmektedir. İklim değişikliğinin olumsuz etkileri ile insan güvenliğinin azalması giderek kaynaklara bağımlı hale gelen ve kısıtlı sermaye varlıklarına sahip birçok toplum için daha kötü sonuçlara yol açacağı raporda öne çıkarılmıştır (IPCC, 2018;762). “Gıda fiyatları, gıda erişimi ve gıda bulunabilirliği, insan güvenliğinin kritik unsurlarıdır. Gıda güvenliğinin insan güvenliğinin bu temel ihtiyaç unsurlarını etkilediğine ve bazı durumlarda siyasi istikrar ve iklim stresleriyle ilişkili olduğuna dair güçlü dayanakların varlığı belirtilmiştir” (IPCC, 2018; 762).

İklim güvenliği riskleriyle ilgili araştırma hipotezlerini değerlendirmek için birtakım kritik temel göstergeler ile incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunlar, su stresi, iklim değişikliğine duyarlılık ve toplumsal kriz gibi faktörlerin riskleri belirlemede etkili olduğu ve olası sonuçları olan gıda güvensizliği, doğal afetler ve göç şeklinde inceleme alanları oluşturulabilir şeklinde ifade edilmiştir. Su, güvenlik ve çatışma arasındaki ilişki, yirmi yılı aşkın süredir devam eden bir tartışma alanı olmuştur. Kuraklık, çölleşme, mahsul kıtlığı, düzensiz su dağılımı ve yaygın gıda güvensizliği nedeniyle, göçebe grupların daha verimli komşu bölgelerde göçü veya kaynak arayışını tetiklemektedir. Scheffran ve Battaglini (2010), Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan'daki tarım arazilerinin dörtte üçünden fazlasının sulanmakta olduğunu ve bölgenin su kaynaklarının %90'ının kullanılmakta olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka verdikleri örneği incelersek, özellikle Mısır, içme ve sanayi suyunun %95'i için Nil'e bağımlı ve nehirden gelen suyu kullanan yukarı havzadaki ülkeler tarafından tehdit edildiğini hissedebilme riski olduğunu açıklamışlardır. (Scheffran ve Battaglini, 2010; 31-36). “En büyük su sıkıntısı, kriz yönetimi ve çatışma çözümü için siyasi ve kurumsal bir çerçeveye sahip olmayan

lkelerde meydana gelmektedir. Felaket olayları genellikle etkilenen toplumların bu olayların büyüklüğü ve hızıyla baş etme yeteneklerini açar ve genellikle devlet işlevlerinin yerel siyasi gerilime ve çatışmaya yol açabilecek geçici bir yerel çöküşüyle ilişkilendirilmektedir. Afet yönetimi, bir krizin çatışmaya dönüşmesini kontrol etmek ve önlemek için önemlidir.” (Scheffran ve Battaglini, 2010; 31-36). Etkilenen hükümetler, gelişmiş ülkelerin yönetim kapasitelerini bile alt üst edebilecek ani, beklenmedik ve büyük ölçekli gle baş etmek zorunda kalmaları büyük zorluklar yaratmaktadır. BM Mlteçiler Yüksek Komiserliği, 2006 yılında dünya çapında 8,4 milyon kayıtlı mülteci ve 23,7 milyon ülke içinde yerinden edilmiş kişi olduğunu tahmin etmektedir. evre bilimci Norman Myers'a göre, iklim değişikliği bağlamında 2006 Stern Review'da 1990'ların ortalarında 25 milyon olan toplam iklim mülteci sayısı 2050'de 150 milyona yükselebilir. (Scheffran ve Battaglini, 2010; 31-36).

Aşırı hava olaylarının, ikamet ettikleri yerleri kaybetmeleri veya ekonomik bozulmalar nedeniyle kısa vadede nüfusu yerinden ettiği yaygın olarak kabul edilmektedir. Artan hareketlilik veya artan yer değiştirmelerde yaşanan olaylara baktığımızda etkileri giderek daha fazla zarar verici hale gelmekte ve bunlar küresel ticaret ve finans piyasaları için ciddi sonuçlar doğurabileceği ve nihayetinde sivil düzeni ve istikrarı etkileyebileceği öngörülmektedir. ABD’de Katrina Kasırgası’nı takip eden yılda etkilenen 77 ilçeden Louisiana’daki on ile ve mahallenin toplam nüfus artışının %82’sini gerçekleştiği görülmüştür. Vietnam’da, mevsimsel taşkınların kümülatif etkileri, Mekong Deltası’ndaki g oranlarını artırmaya devam etmektedir. Kıyı alanları yaşanmaz hale geldikçe, deniz seviyesi değişikliklerinin kalıcı yer değiştirmelere yol açacağı tahmin edilmektedir. Örneğin, ABD'nin dört büyük kıyı bölgesinde 2030 yılına kadar deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle 12 milyon insanın yerinden olacağı tahmin edilmektedir (IPCC 2018, 769-770). Diğer bir unsur olan

çölleşme ise Akdeniz bölgesinin istikrarı için tehlike yaratmakta ve büyük ölçekli göç ve çatışmaları tetikleyeceği belirtilmiştir. Avrupa'daki 2003 sıcak dalgası sırasında 35.000'den fazla insan yaşamını kaybetmiş ve tarımsal kayıplar ise 15 milyar dolara ulaştığı ifade edilmiştir. “İklim sistemindeki ani ve büyük ölçekli değişikliklerin gelişmiş ülkelerin ekonomileri üzerinde doğrudan etkileri kaçınılmaz duruma gelmiştir” (Scheffran ve Battaglini, 2010; 36).

İnsani güvenlik kavramının merkezinin ‘insan’, ‘devlet’ gibi genellemeler ile odak noktasının oluşturulması insani güvenliğin temel bileşenlerinden biri olan çevresel güvenliği ne kadar kapsadığını ve insani güvenliğin çok katmanlılığına şüphe duyan araştırmacılardan Dalby (2013), ‘herkes için güvenlik’ idealini sorgulamıştır (Dedeoğlu, 2020). Hem politika tartışmalarında hem de insan güvenliğine ilişkin bilimsel söylemlerde, çevresel güvenlik tehlikeleri ve endişeleri çoğu durumda göz ardı edilmiştir. Ancak insan güvenliğinin çevresel boyutu tarafından yeni zorluklar ortaya çıkmakta ve bunlar, Human Security Network (HSN) deki hükümetler tarafından yavaş yavaş ele alınmaya başlanılan dördüncü bir insan güvenliği sütunu önerisine yol açmıştır “Freedom from Hazard Impacts”. (Scheffan, 2012; 16). İnsan güvenliğinin bileşenlerine, politika perspektiflerinden gelecek öngörüler ve çevresel stratejiler, BM’nin yayınladığı raporlarda yer alan kavramlarına dair tartışmalar sunan Scheffan insan güvenliğin temel sütunlarından biri olan ‘Freedom from Hazard Impacts’ yani tehlike etkilerinden kurtulma hakkında görüşler öne sürmüştür. Yazar, ‘Tehlike etkilerinden kurtulma’, çevresel ve sosyal kırılganlığın azaltılmasını ve çevresel, jeofizik ve iklimle ilgili tehlikelerle karşı karşıya kalan toplumların başa çıkma yeteneklerinin geliştirilmesini gerektirir” şeklinde bir tanımlama yapmıştır. (Scheffan, 2012). Bundan dolayı, insanların, toplulukların ve toplumların etkilerle başa çıkıp çıkamayacakları ve riskleri sınırlayıp sınırlayamayacakları, iklim değişikliğine

tepkilerine ve ilgili sorunları çözmeye yeteneklerine bağlıdır. “Bazı tepkiler, riskleri uyarılama ve en aza indirme yeteneğini artırabilir; diğer tepkiler ek sorunlara yol açabilir. Örneğin, göç, yalnızca yoksulluk ve sosyal yoksunluğa değil, aynı zamanda çevresel zorluklara da olası bir yanıttır.” (Scheffran ve Battaglini, 2010; 29). Bununla birlikte, iklim değişikliği nedeniyle zorunlu göçün artması, dünya çapında her biri sosyal huzursuzluk için potansiyel bir çekirdek haline gelen daha fazla göç noktası yaratacaktır. (Scheffran ve Battaglini, 2010; 29).

Zayıf yönetim yapılarına sahip “başarısız devletler” yetersiz yönetim ve sorun çözme kapasitelerine sahiptir ve tümü güvenlik ve istikrarın temel direkleri olan hukuk, kamu düzeni ve güç kullanımı tekeli dahil olmak üzere hükümetin temel işlevlerini garanti edememektedir (Scheffran ve Battaglini, 2010; s.30). Scheffran ve Battaglini, bu sorunların üstesinden gelebilmek için uyum ve sorun çözme yeteneği güçlü, aktif yönetim gücüne sahip devletlerin başarılı olacağını savunmuşlardır. Avrupa Komisyonu'nun (2008) belirttiği gibi, iklim değişikliği “zaten kırılgan ve çatışmaya meyilli olan devletleri ve bölgeleri tehdit ediyor” (Scheffran ve Battaglini, 2010; s.30). İklimin güvenlikleştirilmesi sadece devletler, başarısız devletler için değil tüm sistemler için sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle, ulusal, uluslararası ve insani güvenlik perspektifinden bakıldığında, birçok BM üyesi devlet, BM Genel Kurul'da ve BM Güvenlik Konseyi'nde, iklim değişikliğinin, sürdürülebilirlik stratejilerini güçlendirerek politikaları ve önlemleri ve böylece güvenlik tehditlerini, zorluklarını, güvenlik açıklarını ve riskleri en aza indirmeye yönelik çabaları güçlendirerek mevcut çeşitli çatışmaların şiddetli bir şekilde tırmanmasını tetikleyebilecek bir 'tehdit çarpanı' haline gelmesini önleme gereğini vurgulamıştır (Scheffan, 2012).

Birleşik Krallık tarafından 2007 yılında gerçekleşen enerji, güvenlik ve iklim konulu toplantıyla iklim değişikliği meselesi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin

(United Nations Security Council) gündemine girmiştir (Dedeoğlu, 2020). Scheffan (2012), İklim değişikliği, insanlığın geçimi ve hayatta kalması için yeni bir güvenlik tehlikesi ve güvenlik kaygısı olarak giderek daha fazla ele alınmaya başladığını belirterek Birleşmiş Milletler'in 2011 yılında yayınladığı 'Tartışma Belgesi'nde önemli ilerlemeler olduğunu ifade etmiştir. Raporda, Güvenlik Konseyi "iklim değişikliğinin uluslararası barış ve güvenliğe yönelik potansiyel tehdidini kabul eder" ve Genel Sekreter'den "raporlarında iklim değişikliğinin güvenlik etkileri hakkında rapor vermesini" ister, bu da "güvenlik sonuçlarının bir tür ana akım haline getirilmesini" ifade eder, "iklim değişikliğinin önlenmesi", "iklim değişikliğinin uluslararası barış ve güvenliğe yönelik potansiyel tehdidinin kabul edilmesi" şeklinde ifadelere yer verilmiştir (Scheffan, 2012).

BMGK, iklim değişikliğinin güvenlik tehdidi olarak belirlenmesi ve bu küresel sorunla mücadelede rol alabilecek, BM üye devletlerini bağlayıcı, yaptırım yetkisi olan tek küresel örgüttür. Uluslararası barış ve güvenliği koruma temel rolü (md 24 ve 26, BM şartı) ve giderek genişleyen yetki alanı ile iklim güvenliği konusundaki olası rolü geleneksel ve geleneksel olmayan güvenlik tehditleri boyutuyla ele alınmaktadır. BMGK, 90lı yıllardan itibaren uluslararası barış ve güvenlik için bir tehdit olarak güvenlik tehditlerine yönelik perspektifini 1990 Irak, 1992 Somali, 2010 Haiti, 2011 HIV/AIDS ve 2014 Ebola salgını olayları ile silahlı çatışmalarda çevrenin korunması ve iklim değişikliğinden kaynaklanan sorunların insan/ savaş hukuku kapsamında ele alınıp giderek genişletmiştir. Son olarak, Savaşan (2020), "BMGK'nın iklim güvenliği bağlamında ortaya çıkacak güvenlik tehditleri karşısında olası rolü ve sorunla mücadele için kullanabileceği araçlar/yapabileceği eylemlerin iki durum altında incelenmesi gerektiğini belirtmiştir: 1. Dolaylı Etki: İklim değişikliği olaylarının (tamamen ya da kısmen) yol açabileceği çatışmaların önlenmesi/yol açtığı sonuçların ortadan

kaldırılması 2. Doğrudan Etki: Doğrudan iklim değişikliğinden kaynaklanan güvenlik tehditleri ile mücadele. (Savaşan, 2020; 468-69).

İklim değişikliğinin bir güvenlik sorunu olarak ele alınmasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin etkisinin önemini yeniden vurgulamak gerekir. İklim güvenliği, uluslararası arenada hala tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. BMGK'nın iklim güvenliğine yönelik eylemlerinde iki geniş yaklaşım ortaya çıkmıştır. BMGK'nın iklim değişikliğini ele almak için bir forum, bir değerlendirme mekanizması olarak kullanılmasını reddeden ülkeler bulunmaktadır. Birçok ülke iklim değişikliğinin potansiyel güvenlik risklerini kendi başına kabul ederken, çoğu ülke iklim değişikliğinin BMGK tarafından çerçevelenmesine ve ele alınmasına aktif olarak karşı çıkmıştır (Thomas, 2017; 58). Nihayetinde iklim değişikliğinin etkilerini yavaşlatmanın büyük güçlerin iş birliğine bağlı olduğunu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada 12 Aralık 2015'te Paris'te, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) ABD, Çin, Hindistan ve AB'nin (dünyanın en büyük sera gazı yayıcıları) yanı sıra 196 tarafı, Paris Anlaşması'nı, dönüm noktası niteliğinde bir iklim anlaşmasını kabul ederek (Parker ve diğerleri, 2017; 239) büyük devletlerin çoğunun hızlı şekilde imzalaması taahhütlerin gerçekleşeceğine yönelik umut verici bir adım olmuştur.

Sonuç olarak, 2007 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin dördüncü değerlendirme raporunun yayınlanmasından bu yana, küresel ısınmanın güvenlikleştirilmesi yeni bir düzeye ulaşmıştır. Çok sayıda kamuoyu açıklaması ve büyüyen bir araştırma literatürü, iklim değişikliği ile ilişkili potansiyel güvenlik risklerini ve çatışmalarını tartışmıştır (Scheffran ve Battaglini, 2010; 26). Çünkü, Human Security raporunda belirtildiği üzere, iklim değişikliği ve diğer güvensizliklerle etkileşimi, zamanımızın en acil sorunlarından biridir. İklim dalgalanmaları, çevresel bozulma ve aşırı hava koşulları hasadı aksatıyor, balıkçılığı tüketiyor, geçim

kaynaklarını aşındırıyor ve bulaşıcı hastalıkların yayılmasını artırmaktadır. Hassas gruplar, yalnızca iklimle ilgili afetlerin doğrudan etkilerinden değil, aynı zamanda yerinden edilme ve göç gibi zincirleme risk faktörlerinden de özellikle risk altındadır. (Scheffan, 2012, 13). İnsan güvenliğine yönelik birçok iklim değişikliği riski, daha fazla araştırma yapılmasını gerektirmektedir. İklim değişikliği ile geçim kaynakları, kültür, göç ve çatışma arasındaki ilişkiler hakkında teoriler oluşturmak ve test etmek için ve küresel ısınma dünyanın her bölgesini farklı şekilde etkilediğinden, iklim, güvenlik ve çatışma arasındaki ilişkiyi ayrıntılı olarak araştırmak için bölgesel vaka çalışmalarının önemli olduğu, birden fazla yerde ve uzun süreler boyunca toplanan daha kapsamlı kanıtlara ihtiyaç vardır (IPCC 2018, 760).

Küresel çevre güvenliğine ilişkin ciddi tartışmalar, özellikle ekolojik araştırmalar insan toplumunun dünya sisteminin işleyiş şeklini çarpıcı biçimde değiştirme sürecinde olduğunu gösterdiğinden, dünyanın birbirine bağlı doğasını dikkate almalıdır. Bu koşullarda, bir devletin eylemleri sadece komşuları için değil, tüm sistem için sonuçlar doğurmaktadır. Bireysel çıkarlara yönelik yapılan eylemler, bir dizi farklı çatışma yaratma potansiyeline sahip olduğundan, iklim güvenliği konusunda iş birliği bu nedenle zorunlu hale gelmektedir. (Dalby, 2013; 8). İklim değişikliği ayrıca, dinamik ve küresel olarak koordine edilmiş bir iklim politikası benimseyerek iklim sistemine tehlikeli antropojenik müdahalelerden kaçınmak için bir rota belirlemek için uluslararası toplumu birleştirebilir. (Scheffran ve Battaglini, 2010; s.28).

1.3.2. AB'nin uluslararası iklim anlaşmalarındaki rolü

2007 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin dördüncü değerlendirme raporunun yayınlanmasından bu yana, küresel ısınmanın güvenlikleştirilmesi yeni bir düzeye ulaşmıştır. (Scheffran ve Battaglini, 2010; s.26). İklim güvenliğine olan ilgi bu yıllarda giderek artmış, akademide, düşünce kuruluşlarında ve politikada daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Avrupa Komisyonu ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi tarafından hazırlanan ortak bir raporda, “İklim değişikliği, mevcut eğilimleri, gerilimleri ve istikrarsızlığı artıran bir tehdit çarpanı olarak ve Avrupa'nın çıkarlarını doğrudan etkileyen bir önemli bir unsur olarak görüldüğü” belirtilmiştir (Scheffran ve Battaglini, 2010; s.28).

Küresel çevresel değişim, su, toprak, iklim değişikliği ve biyoçeşitliliğin değişimi, kırsal ve kentsel sistemler ve çevresel kısıtlıya, bozulmaya ve strese ve iklim kaynaklı doğal tehlikelere neden olabilecek sosyo-ekonomik süreçlerle etkileşimini içermektedir. Her ikisi de insanlığı doğrudan etkileyen toplumsal sonuçlara, göçe, krizleri ve çatışmaları tetikleyebilir (Scheffan, 2012). “İnsan güvenliğindeki gelişmeler, insanların günlük yaşamlarını doğrudan ve olumlu bir şekilde etkiler ve sonuç olarak, hükümetler ve diğer aktörler tarafından gerçekleştirilen eylemlerin meşruiyetini güçlendirmeye yardımcı olan, daha acil ve somut sonuçlara yol açmaktadır” (Scheffan, 2012). İklim değişikliğine yönelik politika odaklı insan güvenliği yaklaşımı, insanlığın 21. yüzyılda karşılaştacağı iklim kaynaklı güvenlik tehditlerine öncelik vermektedir (Scheffan, 2012; 13-16). Bu nedenle, Avrupa Komisyonu, iklim değişikliğini bir güvenlik sorunu olarak tanımlayan dünya çapındaki ilk organlardan birisi olmuştur. 2008 yılında, iklim değişikliğini AB güvenlik politikasının kalbine yerleştirilmesi

gereken bir “tehdit çarpanı” olarak belirten etkili bir makale yayınlanmıştır (Youngs, 2021; 5). 1980'lerden bu yana, iklim sorununa yanıt vermeye yönelik küresel diplomatik çabalar çok yavaş ilerlemiştir. 1992'de uluslararası toplum, daha sonra uluslararası iş birliği eylem tasarısı oluşturan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni (UNFCCC) kabul etmiştir (Dupont,2019; 4). 1990'ların başından itibaren uluslararası siyasette iklim değişikliğinin etkisinin artmasından itibaren, 1992 BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nden (UNFCCC) 1997 Kyoto Protokolüne ve 2015 Paris Anlaşması'na kadar, AB'nin değişen başarı oranları ile liderlik rolü üstlendiği belirlenmiştir. (Oberthür ve Dupont, 2021; 1095). “Avrupa Birliği, 1992 gibi erken bir tarihte iklim değişikliği stratejisi benimsemiş ve dört yıl sonra, küresel ısınmayı sanayi öncesi seviyenin 2°C'den fazla olmayacak şekilde belirlenen sınırlandırma hedefini onaylamıştır” (Parker ve diğerleri, 2017) AB'nin iklim değişikliği tehdidiyle mücadelede kilit bir rol oynama tutkusu, 2001 yılında, ABD'nin katılmama kararının ardından Kyoto Protokolü'nün yürürlüğe girmesi için yeterli sayıda destekçi toplamayı başarmasıyla kararlı bir şekilde başlamıştır (Parker ve diğerleri, 2017; 240). 14 Mart 2008'de Avrupa Konseyi, 2007 WBGU raporunun temel argümanlarını yansıtan “İklim değişikliği ve uluslararası güvenlik” üzerine bir belge yayınlamıştır. (Scheffan, 2012; 8). AB, 1992 yılından itibaren iklim değişikliği stratejileri oluşturarak, iklim değişikliğine karşı "küresel eyleme öncülük etme" arzusunu açıkça ilan ettiğini belirtmiştir. Aralık 2008'de AB, '20–20–20' hedeflerini içeren dünyanın en iddialı iklim yasama paketini geçerken, somut politika önlemleriyle liderlik teklifini destekleyebildiğini kanıtlamıştır (Parker ve diğerleri, 2017; s.241).

UNFCCC müzakerelerinde, 4.değerlendirme raporunda, sanayileşmiş ülkeler için CO2 emisyonlarını 2000 yılına kadar 1990 seviyelerinde stabilize etme zorunluluğunu belirtmiş ve ardından AB, 2009 Kopenhag iklim zirvesi için, gelişmiş

ülkeleri sera gazı (GHG) emisyonlarını 2020 yılına kadar 1990 seviyelerine göre yüzde 25-40 oranında azaltma çağrısında bulunmuştur. (Oberthür ve Dupont, 2021). Parker (2017), Kopenhag'daki COP15 zirvesi öncesinde AB, tüm taraflar için geçerli olacak bağlayıcı emisyon azaltma hedefleri olan, uluslararası hukuken bağlayıcı olan bir iklim anlaşmasını hedefleyerek büyük çaba gösterdiğini ifade etmiştir. (Parker ve diğerleri, 2017; 241). Ardından, Temmuz 2011'de AB, iklim değişikliğinin dış politika boyutlarıyla daha somut ve sistematik bir şekilde ilgilenmeye başlamak için bir “iklim diplomasisi” girişimi başlatmıştır. (Youngs, 2021; 5). AB için iklim politikaları giderek daha önemli hale gelerek diğer politika alanlarına genişleterek AB içerisindeki koordinasyon yeteneğini bu konuda geliştirmiştir. AB'nin uluslararası güvenilirliğini artırmanın yanı sıra, AB iklim politikaları giderek başkaları için bir ölçüt ve ilham kaynağı haline gelmiştir. 2000'lerin başında oluşturulan Yeşil Diplomasi Ağı, Lizbon Antlaşması kapsamında kurulan Avrupa Dış Eylem Servisi'nin (EEAS) desteğiyle 2010'dan beri ulusal ve AB dış hizmetlerinde iklim diplomasisi girişimlerini ve stratejisini koordine etmeye hizmet ettiği belirtilmiştir. (Oberthür ve Dupont, 2021; 1105-6). Nye (2008, 19), liderlik, “başkalarını bir amaç için yönlendirme ve harekete geçirme gücü” olarak tanımlanmıştır ve lider, “başkalarına rehberlik eden veya onlardan sorumlu olan” bir aktör olarak görülebilir şeklinde tanımlamıştır (Parker ve diğerleri, 2017; 242). AB'nin kurumsal yapısının, Avrupa Konseyi, Konsey ve üye devletlerin AB çevre politikasını ve AB liderliğini önemli ölçüde şekillendirmesi ve koşullandırılması önemli bir faktördür. Bu, özellikle, söz konusu politika alanında AB ile üye devletler arasındaki yasal yetkilerin dağılımı ve ayrıca uygulanabilir karar alma prosedürü ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Uluslararası liderlik, diğer küresel aktörler dahil olmak üzere uluslararası bir ortamda faaliyet göstermektedir. (Oberthür ve Dupont, 2021;1099). AB de bu uluslararası fırsat yapısına uyum sağlamak zorundadır.

Liderin etkisi, politika ve stratejilerinin uluslararası güç ve çıkarlar ve kurumsal görünüm dahil olmak üzere uluslararası bağlamla uygunluğuna bağlı olarak şekillenecektir (Oberthür ve Dupont, 2021;1099). AB'nin liderlik rolünün performansını incelemek ve değerlendirmek için, yukarıda bahsedilen tanımı liderlik türlerine göre incelenmesi gerekmektedir. Çeşitli liderlik biçimlerini tanımlamak için kullanılan terminoloji değişiklik göstermekle birlikte temelde dört ana liderlik biçiminin tanımlanmıştır: Yapısal, Bilişsel, Girişimci ve Örnek liderlik (Parker ve diğerleri, 2017; 242).

Yapısal (structural) liderliğin büyük ölçüde (en güçlü) üye devlet aktörlerinin AB politika oluşturma ve Avrupa entegrasyonuna hâkim olduğu hükümetlerarası (intergovernmentalist) mantığı takip ettiği mevcut AB entegrasyon teorileriyle ilişkilendirilerek öne sürülmüştür (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019; s.250). Kilian ve Elgström'a göre (2010, 260) yapısal liderlik, bir devletin maddi veya siyasi güç kaynakları üzerine kuruludur. “Küresel düzende siyasi güçten türetilen gücün uygulanması ve eldeki soruna göre bir aktörün ağırlığı ile ilişkilidir” şeklinde açıklamışlardır. İklim politikası alanında, bu aynı zamanda bir ülkenin neden olduğu sera gazı emisyonlarının miktarı anlamına da geldiği belirtilmiştir. Basitçe söylemek gerekirse, bir ülke ne kadar fazla emisyon salıyorsa, emisyonları azaltma potansiyelinin de o kadar yüksek olduğu şeklinde örneklenmiştir. Bu da müzakere süreçlerinde daha fazla yapısal gücün ortaya çıkacağı anlamına gelmektedir (Kilian ve Elgström, 2010, 260). Bu noktada, Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, yapısal liderliğin, AB çevre sorunlarının çözümünde önemli bir rol oynamayan askeri güçle geniş ölçüde ilişkili olduğunu daha da önemlisi, yapısal liderliği Avrupa Tek Pazarı ve resmi kurumsal yetkileri örnek gösterilerek yapısal liderliğin ekonomik güç ile ilişkilendirileceğini ifade etmiştir. Özellikle hükümetlerarasıcılar, üye devletleri en yüksek siyasi düzeyde

bir araya getiren Avrupa Konseyi'ni en güçlü AB kurumu olarak görmektedir. “Bununla birlikte, "[bütün] liderler fiili veya potansiyel güç sahibi olsalar da,... tüm güç sahipleri lider değildir". Yapısal liderler, maddi kaynaklara sahip olmayı pazarlık avantajına çevirmede uzmandır. (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019; 250). Örnek olarak, AB, Rusya'nın Kyoto Protokolü'nü onaylamaya ikna edildiğinde veya Bali zirvesinde yoksul ülkelerde temiz teknolojiyi finanse etmeyi kabul ettiğinde yaptığı gibi yapısal liderliği başarıyla uyguladığı örnekler olmuştur (Parker ve diğerleri, 2017; 242). Girişimci liderlik, tüm taraflara fayda sağlayan uzlaşma anlaşmalarına aracılık etmek için gerekli olan diplomatik ve müzakere kaynaklarını kullanarak veya Wurzel'in belirttiği gibi, "bütünleştirici pazarlığı teşvik eden ve anlaşmaları bir araya getiren yollarla sorunları çerçevelemek için müzakere becerisi"nin önemini vurgulamaktadır. Girişimci bir lider ortak bir amaç doğrultusunda 'ilgi çekici formüller tasarlamak ve çıkarlara aracılık etmek için müzakere becerisini kullanan bir gündem belirleyicidir'. AB Dönem Başkanlığı gündem şekillendirici olarak hareket edebilir ve uzlaşmacı çözümleri kolaylaştırabilir. (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019; 250). Üçüncüsü, bilişsel liderlik, aktörlerin ilgi ve tercihlerinin yeniden tanımlanmasına yol açabilecek fikirlerin ve uzmanlığın üretilmesi ve sağlanması olarak tanımlanmıştır. Örneğin, yeni politikaların veya araçların (örneğin emisyon ticaret sistemi (ETS)) gerçekte nasıl çalıştığına dair bilimsel uzmanlık ve deneyimsel bilgiler de bilişsel liderlik kaynaklarını oluşturmaktadır. Danimarka, İsveç ve Hollanda sürekli olarak AB çevre politikası için önemli derecede bilişsel liderlik sağlarken, örneğin Belçika zaman zaman, periyodik olarak iklim değişikliği konularında bilişsel liderlik sağlamıştır. (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019). Böylece görülmektedir ki bilişsel liderlik açısından ileride olan ülkeler yapısal liderlik özelliği güçlü olan ülkelerin önüne geçebilmektedir. Son olarak, örnek liderlik (exemplary), iyi örneklerin kasıtlı veya

kasıtsız olarak oluşturulmasını ifade etmektedir. Kasıtlı örnek liderlik, takipçileri çekmeyi amaçlayan iddialı yerel çevre önlemlerinin tek taraflı olarak benimsenmesini gerektirir. (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019; 251). Bununla birlikte, kasıtsız olarak örnek liderler ise kasıtsız olarak yine de başkaları için modeller sunabilseler de genellikle takipçileri çekmeye çalışmadıkları şeklinde belirtilmiştir. Bu model, Kilian ve Elgström'in (2010, 260) açıkladığı 'yönsel liderlik türü'ne benzemektedir. Buna göre, 'iyi örneklerle liderlik etmeyi' vurgular. Bu liderlik tarzının özü, başkalarının algılarını etkilemeyi amaçlayan iç ve dış inisiyatiflerin birleşiminden oluşmaktadır. Örneğin, yurtdışında geliştirilen çözümler, iyi örnekler veya uluslararası alanda yaygınlaştırılacak bir model olarak hizmet edebilecek potansiyel davranış standartları olarak tasvir edilmektedir (Kilian ve Elgström, 2010, 260).

Liderlik türleri gerçekte nadiren ayrı ayrı ortaya çıkar ve kombinasyonlar yaygındır. Farklı liderlik türleri genellikle birleştirilir. Örneğin, bir aktör koalisyon kurmayı kolaylaştırarak girişimci liderliğe, bilimsel uzmanlık sağlayarak bilişsel liderliğe ve bir örnek oluşturabilme kapasitesi ile örnek liderliğe ulaşabilir. Devlet merkezli liderlik literatürüne göre, belirli aktörlerin kullandığı farklı liderlik türlerinin özel karışımı, konulara ve zamana göre değişmekte ve başarılı bir çevre politikası oluşturmak için genellikle farklı liderlik türlerinin eşzamanlı kullanımı gerekmektedir. Oberthür ve Dupont (2021), iki ayrı liderlik türünde toplamıştır: Örnek liderlik ve diplomatik liderlik. Örnek liderlik iç politikaya odaklandığını ve yerel iklim politikasının sağladığı üç uluslararası etki aracını belirtir. Bu etki araçlarından birincisi, uluslararası güvenilirliğin temelini oluşturduğunu söyler. İkincisi, bir iklim eyleminin, uluslararası güvenilirlikten bağımsız olarak, diğer aktörlere politika öğrenme ve yayma yoluyla (bilişsel liderlikle ilgilidir ve AB diplomatik liderliği aracılığıyla teşvik edilebilir) benzer politikaları benimseme konusunda ilham verebileceğinin altını çizer.

Son olarak, diğ er aktörleri düzenleyici, uyum yoluyla pazara erişim ararken uyum sağlamaya maddi olarak teşvik edebildiğini bu nedenle bu aracın da ideal-tipik yapısal liderliğin özelliklerini içerdiğini söylemiştir. AB, yerel iklim politikasında önemli bir ilerleme kaydetmiş ve böylece 1990'larda uluslararası güvenilirliğinin boşluğunu doldurmaya çalışmıştır. Başlangıçta, AB, çok taraflı iklim politikasının geliştirilmesine paralel olarak yerel sera gazı emisyonu azaltma hedeflerini düzenli olarak güçlendirmiştir. İ lim politikasındaki ilerleme, 2010 civarında güçlü bir Doğu-Batı bölünmesinin ortaya çıkmasının yanı sıra yükselen popülizm ve Avrupa şüpheciliğini  ne çıkaran çalkantılı bir i  bağlamda gerçekleşmiş ve iklim değişikliği konusunda eylem için halk desteği ve toplumsal seferberlik ile dengelenmeye çalışılmıştır. (Oberthür ve Dupont, 2021; 1104).

Oberthür' n diğer birleştirici liderlik şekli ise diplomatik liderlik adını verdiği dış odaklı, ikna etmeyi ve harekete geçirmeyi amaçlayan iklim diplomasisi eylemlerini birleştiren bir liderlik türünden bahsetmiştir. Uluslararası taahhütlere uyma ve AB'nin uluslararası rolünü destekleme arzusu, yasama süreçlerinde sürekli olarak önemli bir motivasyon olmuştur. AB, uluslararası iklim diplomasisinde uyum ve birlik için koordinasyonunu önemli ölçüde geliştirmiştir. 1990'larda ve 2000'lerin başında, özellikle çok taraflı iklim yönetişimi için koordinasyon ve dış temsil sistemini pekiştirmiştir. AB, 1990'ların ortalarından itibaren, dönüşümlü Konsey Başkanlığı tarafından yönetilen çok taraflı iklim müzakerelerinde resmi olarak "tek sesle konuşmaya" başlamıştır. (Oberthür ve Dupont, 2021,1106).

  AB diplomatik liderliğini uluslararası iklim yönetişiminin çok merkezliliğine uyarlamıştır. Dolayısıyla iklim diplomasisini BM sürecinin ötesine taşımıştır. Analitik olarak ayırt edilebilir olsa da örnek teşkil eden ve diplomatik liderlik birbiriyle ilişkilidir ve etkileşim halindedir   (Oberthür ve Dupont, 2021). İç politika, iklim

diplomasisini güçlendirebilir veya zayıflatabilir, önemli bir uluslararası etki aracı sağlayabilir. Sonuç olarak, Oberthür ve Dupont’a göre (2021), AB'nin uluslararası iklim liderliğinin sistematik değerlendirmesi için birbiriyle ilişkili beş unsura odaklanmayı gerektirmektedir. “Bunlar:

1. AB'nin uluslararası liderlik hedefleri, hedefe ulaşma (çıktılar) ve sonuçları (politikalar ve emisyonlar);
2. AB liderliğinin temel çerçeve koşulları;
3. Uluslararası güvenilirlik, politika etki aracı olarak AB'nin örnek liderliği;
4. Tutarlılığı ve gelişen uluslararası çerçeve koşullarına uygunluğu da dahil olmak üzere AB'nin diplomatik liderliği;
5. AB'nin hem örnek teşkil eden hem de diplomatik liderliği entegre şekilde kullanmasıdır.” (Oberthür ve Dupont, 2021).

Bununla birlikte, AB’de iklim diplomasisinin gelişeceğini ve AB’nin yeşil ittifaklar oluşturacağına söz verdiğini belirtmiştir. “AB ayrıca, diğer politika alanlarında iklim politikası entegrasyonu da dahil olmak üzere, iklim politikası çerçevesini güçlü bir şekilde geliştirmiştir. AB iklim politikasının gelişimi özellikle 2000’li yıllarda başlamıştır” (Oberthür ve Groen, 2017). Uluslararası bir lider olarak, AB'nin son derece iddialı politika hedefleri izlemesi ve faaliyetleri aracılığıyla bunları yüksek derecede gerçekleştirmesi beklenmektedir. Faaliyetleri aracılığıyla müzakereleri etkilemeyi başaramamışsa, (politika hedeflerinin kalitesinden bağımsız olarak) bir seyirci olarak adlandırılabilirdi buna örnek olarak Kopenhag COP15 zirvesine dikkat çekilmiştir (Oberthür ve Groen, 2017, 3). 1997 yılında kabul edilen Kyoto Protokolü, gelişmiş ülkelere sera gazı emisyonlarını azaltmaya yönelik bağlayıcı taahhütler içeren geniş kapsamlı bir uluslararası anlaşma olarak yer almıştır. Kyoto Protokolü’nün 2005 yılında yürürlüğe girmesi, iklim değişikliğiyle mücadeleyle yönelik uluslararası

eylemlerde önemli bir kilometre taşı olmuştur. Belirlenen iklim politikalarının yol haritasını COP13'te Bali Yol Haritası oluşturulmuş ve önemli bir adım atılmıştır. Avrupa Komisyonu, 9 Şubat 2005'te iklim değişikliğine ilişkin gelecekteki AB politikalarını belirleyen bir tebliği kabul ederek, AB'nin insan kaynaklı küresel sıcaklık artışını iki santigrat derece içinde tutma konusundaki genel hedefini teyit etmiştir. Bu tebliğ, Kyoto protokolü kapsamındaki ilk taahhüt döneminin sona erdiği 2012'den sonra AB'nin küresel ortaklarıyla iklim değişikliği politikalarına ilişkin gelecekteki müzakerelerini yapılandırmak için tasarlanmış bir dizi öneriyi içermektedir. AB ayrıca, yeterli sayıda ülkenin Kyoto Protokolü'nü onaylayarak 2005 yılında yürürlüğe girmesini sağlamak için yoğun bir diplomatik çaba göstermiştir. 2000'lerin ortalarında, sorunun güvenlik boyutlarını vurgulayan raporların artmasıyla ve iklim değişikliğinin tehditlerini ve eylemsizliğin ekonomik maliyetlerini vurgulayan 2007 yılında IPCC'nin yayınladığı etkili bir dördüncü değerlendirme raporu ile güvenlik vurgusu artmıştır. Bu ivme, 2009 yılında Kopenhag'da düzenlenen ve uluslararası toplumun Kyoto Protokolü'nün yerine geçecek bir anlaşmayı kabul etmesi beklenen on beşinci Taraflar Konferansı'na (COP15) yol açmıştır (Dupont, 2019; 5; European Environment Agency).

COP15'e kadar yüksek bir liderlik oranıyla devam eden AB, girişimci, yönlendirici liderlik ve tüm büyük emisyon yayıcıları içeren yasal olarak bağlayıcı bir anlaşma yaratmaya yönelik norma dayalı girişim, çeşitli nedenlerle Kopenhag'da başarısız olduğu belirtilmiştir. Bazıları, tek taraflı vaatleri çevresel açıdan yeterince istekli olmadığı için AB'nin örnek teşkil edemediği iddia edilmiştir (Bäckstrand ve Elgström, 2013; 1078). AB'nin, diğer ülkelerin karşılaştırılabilir emisyon taahhütleri karşılığında yüzde 30'luk bir azaltma hedefi üstlenmeyi vaat ettiği Kopenhag'daki karşılıklı bağlantı stratejisi başarısız olurken, Obama yönetimi altındaki ABD, görüş

birliği eksikliği ve güvenlik sorunları nedenleriyle geri çekildiği Kyoto Protokol'ü sürecinden sonra yeniden iklim değişikliği müzakereleri sürecine girmiştir. Bu durum 2009 Kopenhag Konferansı'nda umutları artırmış, olumlu bir hava yaratmıştır. Buna rağmen, Kopenhag toplantısında yükün paylaşılması, taahhüt verilmesi gibi birçok konuda tartışmalar yaşanmıştır. Obama, iklim müzakerelerinde ABD'ye Kopenhag Anlaşmasının bağlayıcı olmamasından dolayı 2020 yılına kadar 2005 seviyelerinin %17 altında emisyon azaltımı sözünü verdiği iddia edilmiştir. (Sağsen, 2015; 294).

AB, belirli zaman çizelgelerine göre ciddi emisyon azaltımlarının sağlanmasını gerektiren ve gerçekçi olmayan bir şekilde alternatifleri değerlendirmeyi reddeden, gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ekonomilerin eylemleri de dahil olmak üzere tüm ülkeler için yasal olarak yukarıdan aşağıya bağlayıcı, iddialı, küresel ve kapsamlı bir anlaşma olmadan Kopenhag'dan ayrılmamaya çağırmıştır. Diğer taraftan Çin, zengin gelişmiş ülkelerin sorunu çözmesini istemiş ve kendisi herhangi bir taahhütte bulunmayı reddetmiştir. AB, ABD'yi yasal olarak bağlayıcı, ekonomi çapında emisyon azaltma taahhütlerini kabul etmeye ve Çin'i bağlayıcı eylemler benimsemeye çağırmış ve bu ülkeleri, dünyanın küresel sıcaklık artışını 2°C'nin altında sınırlandırma hedefine ulaşmasını sağlamak için "tam potansiyellerini ortaya çıkarmaya" ağırmıştır. (Parker ve diğerleri, 2017; Sağsen, 2015).

AB'nin 2009 Kopenhag konferansındaki başarısızlığına ve azalan uluslararası ağırlılığına yanıt olarak, Oberthür ve Dupont'un analizlerine göre, AB, daha ılımlı politika hedefleri ve o zamandan beri geçerliliğini koruyan koalisyon ve köprü inşasına daha fazla vurgu ile karakterize edilen bir "lider" rolüne yeniden bürünmüştür (Oberthür ve Dupont, 2021; 1107). AB, UNFCCC'nin müzakere gündeminin içeriğini ve programını belirlemek için fikir temelli, bilişsel liderliğini kullanmakta çok başarılı olmuştur. Ancak, AB, Kopenhag'daki anlaşmanın kurumsal tasarımına ilişkin fikirlerini

kabul ettirmede girişimsel liderliği başarılı olamamış AB'nin liderlik özlemlerine ve hedeflerinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. COP15'te elde edilenlerle AB'nin aradığı arasındaki mesafe, AB'nin diğer liderlik biçimlerini yapısal liderlikle birleştirme konusunda daha iyi bir iş yapması ve aynı zamanda başarıya ulaşmak için yapısal olarak önemli diğer aktörlerle daha etkin bir şekilde ortaklık kurması gerektiğini göstermiştir. AB, Durban'da yeni bir küresel her şey dahil anlaşma üzerinde anlaşma sağlamayı başarmış ve COP17, Kyoto Protokolünü genişletmenin yanı sıra, Gelişmiş Eylem için Durban Platformunu üretmiştir (Sağsen, 2015). Durban Platformu'nun elde edilmesindeki başarının ardından AB, büyük emisyon yayıcılar üzerinde baskı uygulama ortak amacını sürdürmek için 'gelişmiş ve gelişmekte olan', 'zengin ve fakir', 'büyük ve küçük' bir ülkeler koalisyonu kurmaya başlamıştır (Parker ve diğerleri, 2017; 246). AB, Paris Anlaşması öncesi 'High Ambition Coalition' adı verilen bu koalisyonun kurulmasında öncü rol oynayarak yapısal liderlik özelliğini bir kez daha göstermiş ve COP21'deki başarısında etkili olmuştur. Bununla birlikte, AB COP15 sonucundan önemli dersler çıkarmış ve liderlik stratejilerini, gerçekten AB damgasını taşıyan ve bir dizi önemli AB tercihini yansıtan bir Paris Anlaşmasına katkıda bulunacak şekilde değiştirdiği ifade edilmiştir (Parker ve diğerleri, 2017; 246) Bu doğrultuda yapısal liderlik yöntemine önem vererek, uluslararası iş birliklerini geliştirmiş, anlaşmalarda daha esnek ve gerçekçi hale geldiği belirtilmiştir.

12 Aralık 2015'te Paris'te, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) 196 tarafı, Paris Anlaşması'nı, dönüm noktası niteliğinde bir iklim anlaşmasını kabul etmiştir. 4 Kasım 2016'dan itibaren yürürlüğe giren Paris iklim anlaşması, uzun vadeli iddialı bir azaltma hedefi oluşturuyor, sera gazı emisyonlarını azaltmaya başlamak için ulusal olarak belirlenmiş taahhütlerden oluşan yeni bir şekle sahiptir. Uzun vadeli hedefe yönelik ilerlemeyi izlemek için sağlam bir

şeffaflık sistemi planlanan, performans incelemesinden iki yıl sonra ülkelerin emisyonları azaltmak için ulusal iklim planlarını güncellemelerini ve ardından her beş yılda bir bunu tekrar yapmalarını zorunlu kılan bir anlaşma tasarlanmıştır (Parker ve diğerleri, 2017; 239-241). Sera gazı emisyonlarının azaltılması ve ilgili şeffaflığın sağlanması, AB'nin Paris'teki en büyük önceliğini oluşturmuştur. Bu bağlamda, AB Paris'te dört ana hedef izlemiştir. İlk olarak, tüm ülkeleri bağlayan uluslararası bir anlaşmanın imzalanmasını savunmuştur. İkinci olarak, bu anlaşmanın 'tüm taraflarca adil, iddialı ve ölçülebilir azaltma taahhütleri' içermesi gerektiğini belirtmiştir. 2030 yılına kadar en az %40 emisyon salınımlarının azaltılması gerektiği (1990 seviyelerine göre) şeklinde açıklanmıştır. Üçüncüsü, taraflarca yapılan hafifletme çabaları, küresel ortalama sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2C üzerinde sınırlamak için yetersiz görüldüğünden, AB, anlaşmanın her beş yılda bir düzenli bir artışa izin verecek bir gözden geçirme mekanizması içermesini istemiştir (Oberthür ve Groen, 2017, 3-5).

Başarılı bir çevre politikası oluşturmak için genellikle farklı liderlik türlerinin eşzamanlı kullanımı gerekir. “Bu, AB çevre politikası yapımında Avrupa Konseyi, Konsey ve Üye Devletler arasındaki karşılıklı bağımlılığı açıklamaya yardımcı olmaktadır” (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019). Bu bağımlılık, AB'nin dış çevre politikasında, özellikle de uluslararası iklim müzakerelerinde en belirgin hale gelmektedir (Wurzel, Liefferink ve Di Lullo, 2019; 267). “AB ve üye devletleri, 2015 yılında, Avrupa Dış Eylem Servisi (EEAS) ve onun yeniden dinamikleşen Yeşil Diplomasi Ağı'nın yardımıyla, Dış İlişkiler Konseyi tarafından kabul edilen bir iklim diplomasisi eylem planını uygulamaya koymuştur. 2015'te en az iki diplomatik girişim düzenlenmiştir” (Oberthür ve Groen, 2017, 5). İklim diplomasisi aynı zamanda en yüksek siyasi seviyeleri içermiştir; örneğin, Almanya Başbakanı Angela Merkel (2005-2021), Haziran 2015'teki G7 Zirvesi'ni bu yüzyıl boyunca küresel ekonominin

karbondan arındırılmasını uzun vadeli bir hedef olarak kabul edilmesi için gerçekleştirmiş ve bu amaçla yönetmiştir. Böylece AB, 2011 yılında Durban'da deneme testi yapılan AB'nin lider rolü Paris ile birlikte uluslararası iklim politikasında 'lider' rolünü pekiştirmiş ve çok kutuplu bir uluslararası iklim politikası dünyasına geçişte AB liderliğinin yeniden icat edilmesi olarak ortaya çıkmıştır (Oberthür ve Groen, 2017, 5). Parker (2017)'nin makalesinde sunduğu bir çalışmada kullanılan bir veri setinden elde ettiği sonuçları değerlendirmiş ve COP15 Kopenhag'taki başarısız liderlik girişiminden COP21 Paris'e kadar ve Paris Anlaşmasındaki başarısında nasıl bir liderlik stratejisi izlemiştir, sorusu ele alınmıştır. Bu soruların yanıtlarını da 2008-2015 yıllarındaki sekiz BM iklim zirvesinde yapılan 3557 tamamlanmış anketten oluşan veri seti ile incelenmiştir. Nihai örnekleme yanıt verenlerin yaklaşık %42'si COP delegeleri (müzakereciler veya hükümet temsilcileri) iken, yaklaşık %58'i gözlemcilerden oluşmuştur (STK temsilcileri, BM/IGO temsilcileri, araştırmacılar veya medya). COP14'ten bu yana durumun nasıl değiştiğine bakıldığında ankette oldukça dramatik bazı değişikliklerin olduğu belirtilmiştir. AB'nin tanınması COP14'te %62'lik bir yükseklikten COP15'te %46'ya düşmüştür. Kopenhag'daki hayal kırıklığından sonra, AB'nin yeni bir müzakere için diplomatik çabaları diğer katılımcılar tarafından olumlu karşılanmış ve AB, Durban 2011'de (%50), Doha 2012'de (%51) hafif ama net bir şekilde en çok tanınan lider olarak geri döndüğü ifade edilmiştir. Ankette incelenen her yılda AB'nin en iyi liderlerden biri olarak algılandığı gösterilmiştir (Parker ve diğerleri, 2017). Ancak hiçbir liderin sürekli olarak potansiyel takipçilerinden %50'den fazla destek alamaması, dünyanın iklim değişikliği alanında tek bir tartışmasız liderden yoksun olduğunu göstermektedir (Parker ve diğerleri, 2017; 248).

Paris'te bir iklim anlaşmasına ulaşmak önemli bir kilometre taşı olmuştur ancak bunu tam olarak uygulamak için dış ve iklim politikası genelinde iklim diplomasisinin

koordinasyonu, AB'nin çok taraflı iklim müzakereleri arayışına yönelik düzenlemeler ve bunların ötesinde etkili “çok merkezli” katılımı ilerletmek gibi zorlu çalışmaları sürekli olarak devam ettirmesi gerekmektedir. AB'nin “iklim dirençli, iklim nötr” bir gelecek vizyonunu gerçeğe dönüştürmek için yukarıda belirtilen başarıları sürdürmek ve daha da genişletmek amaçlanmıştır. Bu konuda taaddütlerini her geçen artırdığı ifade edilmiştir. Böylece, 11 Aralık 2019'da Komisyon AB'nin iklim değişikliği politikalarını temellendireceği ve yön vereceği Avrupa Birliği Yeşil Mutabakat'ı (European Green Deal) ortaya koymuştur. Bu anlaşma, AB'yi modern, kaynakları verimli kullanan ve rekabetçi bir ekonomiye dönüştürme hedefleriyle sunulmuştur. (European Commission, 2019a,). Bununla birlikte, AB'de iklim diplomasisinin gelişeceğini ve AB'nin yeşil ittifaklar oluşturacağına söz verdiğini belirtmiştir. 2020 yılında çıkan bir konsey kararında, İklim Değişimi ve Savunma Yol Haritası'nın iklim faktörlerini tamamen Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına (CSDP) dahil etme sözü verdiğini açıklanmıştır. AB'nin 2010'larda ortaya çıkan stratejik yaklaşımını ortak büyük iklim stratejisine dönüştürmek, politika genelinde liderlik türleri arasındaki etkileşim de dahil olmak üzere, iklim stratejisinin en yüksek siyasi düzeyde sistematik, bütünleştirici ve sürekli olarak değerlendirilmesini gerektireceği belirtilmiştir. AB'nin kendine özgü karakteri göz önüne alındığında, böylesine bütünleşik ve kapsamlı bir yaklaşım, AB kurumları ve üye devletler arasında koordinasyon ile mümkün olacaktır. (Oberthür ve Dupont, 2021).

Sonuç olarak bu bölümde, iklim değişikliği konusunda uluslararası AB liderliğini değerlendirmek için AB iklim güvenliği politikasının gelişimini ele almıştır. Avrupa Komisyonu'nun 2008 yılında iklim değişikliğini tehdit çarpanı olarak ele alarak dünya genelinde bu sorunu güvenlik sorunu olarak tanımlayan ilk kurum olduğunu belirtmiştir. Liderlik kriterlerinde önemli çerçeve koşulları ve odaklanılan

liderlik türleri, yapısal, bilişsel, girişimci ve örnek liderlik türleri değerlendirilmiş ve arasındaki ayrım incelenmiştir. Son olarak, ana bulgular değerlendirilmiş ve belirlenen eğilimlerle iklim değişikliğinin artan önemine vurgu yaparak AB'nin uluslararası iklim liderliğinin gelecekteki konumuna yönelik öngörüler paylaşılmıştır.

BÖLÜM II: AVRUPA BİRLİĞİ'NDE İKLİM GÜVENLİĞİ VE AB ÇEVRE POLİTİKALARI

2.1. AB'de İklim Güvenliği

“21. yüzyılda küresel güvenlik sisteminin önündeki en önemli zorluklardan biri değişen iklim olacaktır; bu değişimlerin etkileri şimdiden tüm dünyada hissedilmektedir” (Thomas,2017). İklim değişikliğinin 1960'lardaki çevre hareketinden bir güvenlik endişesi olarak ortaya çıktığı düşünülmekte, yapılan akademik çalışmalar ve yayınlarda iklim değişikliği ve güvenlik kavramları giderek artarak bahsedilmiştir. Güvenlik kavramını genişletme çabalarının yanı sıra, uluslararası bir örgüt olan Club of Rome'un 1972'deki “Büyümenin Sınırları” çalışması, çevre ve güvenlik arasındaki ilişkinin tanımlanması açısından dönüm noktası kabul edilebilecek kaynak kıtlığı ve şiddet arasındaki ilişkiyi tanımlayan ise yine aynı yıl Richard Falk'un Tehlikedeki Gezegen (This Endangered Planet) adlı çalışması çevresel güvenlik kavramının temelini inşa eden birçok konuyu öne çıkararak güvenlik ve çevre arasındaki ilişkiler açısından ilk kapsamlı tanımlamaları yapmıştır (Thomas,2017; 48; Vural, 2017; Baysal ve Karakaş, 2017). İlerleyen yıllarda Richard Ullman'ın öne çıkan çalışması 1983'te yayınlanan “Güvenliği Yeniden Tanımlamak” çevresel ve ekonomik konuların güvenlikleştirilmesini belirten önemli bir çalışma olarak kabul edilmiştir. Baysal ve Karakaş (2017, 23), devam eden çalışmalarda Jessica T. Mathews'in 1989 yılındaki “Güvenliği Yeniden Tanımlamak” başlıklı makalesinde de güvenlik kavramının ulusal güvenliğin ötesinde yeniden düşünülmesi ve bu şekilde çevre konularının güvenlik gündemlerine alınması gerekliliği konusuna özellikle vurgu yapıldığı ve Mathews'in bu makalesinde özellikle çevre konularının ulus ötesi karakterini vurgulayarak bu alandaki çalışmaların ileride yapılacak olan araştırmalara temel olacağını belirtmişlerdir.

Araştırmalar ile birlikte düzenlenen BM İnsan Çevresi Konferansı (1972), bir dizi Dünya İklim Konferansı (1979, 1990 ve 2009), uzman bilim insanlarının yer aldığı 'Villach toplantıları' (1985 ve 1987) ve Brundtland Komisyonu (1987) gibi büyük uluslararası konferanslarda iklim değişikliği güvenlik ilişkisi dolaylı olarak ele alınmıştır. (Thomas, 2017; 48). 1987'de Brundtland Komisyonu'nun “Ortak Geleceğimiz” raporunda önerildiği gibi ekolojik olarak daha duyarlı ekonomi biçimlerine nasıl geçileceği, artık çevre, güvenlik ve barış tartışmalarında kilit bir temayı oluşturmakta ve rapor çevre sorunlarının siyasallaşmasında ve kamuoyunun bilinçlenmesinde önemli rol oynamıştır (Dalby, 2010; 14; Baysal ve Karakaş, 2017, 23).

Yapılan bu araştırma çalışmaları ile birlikte ABD'de çevre sorunlarına farkındalığın artması hükümet ve sivil toplum kuruluşları, kamu kampanyaları ve mevzuat aracılığıyla giderek ön plana çıkmıştır. ABD hükümeti tarafından yapılan araştırma çalışmalarında ve 1978 yılında oluşturulan Ulusal İklim Programı Yasasında “iklim değişikliği gıda üretimini, enerji kullanımını, su kaynaklarını ve ulusal güvenlik için hayati önem taşıyan diğer faktörleri etkileyebilir” şeklinde belirtilmiş ve böylece iklim güvenliğine doğrudan atıf yapılmaya başlanılmıştır. Önceki bölümde detaylı olarak belirtildiği gibi ABD Başkan yardımcısı Al Gore'un 1981'de iklim değişikliği konulu ilk oturumları başlatmış ve ABD'li bilim insanı James Hansen iklim değişikliğinin Kuzey Amerika, Orta Asya ve Antarktika bölgelerinde ciddi olumsuzluklar yaratabileceğini ön gördüğü belirtilmiştir. BM Çevre konferansları, uluslararası konferanslar ile iklim güvenliği ele alınmıştır. Örneğin, (Thomas, 2017; 48-49), 1987 ‘Dünya Değişen Atmosfer Konferansı: Küresel Güvenlik’ konferansında iklim değişikliği uluslararası güvenlik açısından büyük bir tehdit olarak görüldüğünü ve küresel nükleer savaştan sonra ikinci sıraya yerleşebilecek amaçsız, kontrolsüz bir

deney olarak belirtildiğini ifade etmiştir. Avrupa Konseyi'nin 2009 yılında yayınlanan raporda belirtmiş olduğu Soğuk Savaş sonrası gelişen ortam, güvenliğin iç ve dış yönlerinin ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu, giderek daha açık hale gelen sınırlardan biridir. Bu dönemde ticaret ve yatırım akışları, teknolojinin gelişimi ve demokrasinin yayılması, birçok insana özgürlük ve refah getirmesinin yanı sıra küreselleşmeyi bir hayal kırıklığı ve adaletsizlik nedeni olarak algılayan görüşler de mevcuttur. Ulusal güvenliğe yönelik tehdit anlayışı askeri odaklı olmaktan çıkıp bulaşık hastalık, hızlı nüfus artışı, çevresel bozulmalar gibi devlet dışı aktörlere yönelmiştir. Thomas (2017, 50), BM ve ABD'nin 1992 Somali ve 1994 Rwanda başarısızlıkları insan kaynaklı çevresel baskıdan bölgesel ve uluslararası şiddete potansiyel olarak yayılmasını örneklemiştir. Bu örnek olayda aslında sadece insanın zarar görmesi değil çevrenin de zararına dikkat çekilmiştir. Ancak hala 1990'larda iklim değişikliği düşük öncelikli bir konu olarak belirtilmiştir (Council of the European Union, 2009; Thomas, 2017;50).

Güvenlikleştirme, Trombetta'nın (2019,100) belirttiği üzere “bir konunun dramatize edildiği, en yüksek öncelikte sunulduğu ve sonunda bir güvenlik konusuna dönüştürüldüğü bir süreçtir. Kimin güvenliğinin tehlikede olduğunu ve güvenliği sağlamak için kullanılabilecek araçları belirterek tehditleri belirlemeyi ve önceliklendirmeyi amaçlar”. Uluslararası güvenlik ortamı, iklim değişikliğinden kaynaklanan tehditler ve baskılarla karşı karşıya kalmış ve gelecekte de kalmaya devam edecektir. Uluslararası güvenliğe yönelik diğer risklerle de etkileşime giren iklim değişikliğinin refah düzeyi düşük, çatışmaya meyilli ve stratejik açıdan önemli bölgeler üzerinde en büyük etkiye sahip olması tahmin edilmiştir (The Center for Climate and Security, 2015; 3). Uluslararası düzeyde, iklim değişikliği, gıda ve su güvensizliği ile birleşen siyasi ve demografik gerçekler, Orta Doğu, Kuzey, Doğu ve Orta Afrika'nın

yanı sıra Orta Asya'daki bazı ulusların yakın orta vadede önemli derecede güvenlik riskleriyle karşı karşıya kalacağını göstermekte ve değişen iklimin etkileri Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği'ninkiler de dahil olmak üzere birçok ulusal güvenlik stratejisinin bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla “iklim güvenliği”, iklim değişikliğiyle mücadele konusundaki küresel eylemleri harekete geçirmek için bir terim olarak kullanılmıştır (Trombetta, 2019; The Center for Climate and Security, 2015; 3).

İlerleyen dönemlerde Irak ve Afganistan savaşları ve Bush yönetimindeki ABD neo-muhafazakâr siyasetin yükselişi ile çevre güvenliği araştırmalarının önemi azalmıştır. 2000'li yılların ilk yarısında terörizm ve Irak'taki savaş uluslararası siyasete ve küresel güvenliğe egemen olmasına rağmen, iklim değişikliği IPCC Dördüncü değerlendirme raporunun piyasaya sürülmesi ve küresel bir anlaşma beklentisinin bir sonucu olarak 2007 ve 2010 yılları arasında Kopenhag Konferansı öncesi küresel bir sorun olarak yeniden önem kazanmıştır. (Thomas, 2017; 50). 2007 yılında, bir güvenlik konusu olarak iklim değişikliği ve bunun uluslararası güvenlik üzerine etkileri konusunda ilk kez BM Güvenlik Konseyi'nde tartışılmış ve ayrıca Nobel Barış Ödülü, Amerika Birleşik Devletleri eski Başkan Yardımcısı Al Gore ve Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'ne verilmiştir. (Trombetta, 2019; 100). 2007'de G-8 Zirvesi'nin en önemli önceliği olmuş ve hem Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi hem de BM Genel Kurulu bunu gündemlerinin politik olarak en üst sıralarına yerleştirmiş, giderek sosyo-kültürel yaşamda da etkisini göstererek popüler edebiyat, film ve medyada da yeni bir tehdit olarak betimlendiği görülmeye başlanmıştır (Peters ve Mayhew, 2016). Thomas (2017), pratikte, güvenlikleştirmenin öncelikle uluslararası toplumu emisyon azaltımları konusunda özellikle uluslararası konferanslarda nihai bir anlaşmaya doğru harekete geçirmek için bir araç olarak ve iklim değişikliğinin

güvenlik etkilerine daha kapsamlı bir yanıt arayan yeni bir yaklaşım olarak benimsendiğini öne sürmüştür.

İklim değişikliği son yüzyılda artan etkisiyle uluslararası politikada önemli bir konu haline gelmiştir. Bu önemli konu, AB politika oluşturma sürecinin AB'nin dış faktörleriyle ve özellikle küresel iklim rejiminin kuralları, uygulamaları ve müzakereleriyle açıkça bağlantılı olduğu bir politika alanı oluşturmuştur. Tehdit çarpanı olarak iklim değişikliği konusunda artan uluslararası fikir birliğine, AB iklim değişikliğinin bir ulusal güvenlik sorunu olarak çerçevelenmesine ve uluslararası alanda da çalışmaların yapılmasına dikkat çekmiştir. İklim değişikliğinin güvenlikleştirilmesi, geleneksel güvenlikleştirme aktörleri tarafından ulusal güvenlik çerçevesinde yeni bir tehdit olarak ele alınmaya başlanmıştır (Scheffan, 2012). Ulusal güvenlik yaklaşımı ardından uluslararası güvenlik açısından iklim değişikliğini Avrupa Birliği'nin çalışmalarıyla ortaya koymuştur (Scheffan, 2012; 7). AB, iklim güvenliği kavramlarını geliştirmek için büyük çabalar sarf edip önemli yollar kat etmiştir. Üye devletlerin büyük çoğunluğu ve AB Dış İlişkiler Servisi (External Action Service)'nin iklim güvenliği alanında geliştirdiği yüksek öncelikli politikaların varlığı ile iklim değişikliğinin stratejik önemini giderek artmıştır. Aralık 2003 yılında kabul edilen Avrupa Güvenlik Stratejisi AB'nin dış ve güvenlik politikasının gelişiminde bir dönüm noktası haline gelmiştir. (Council of European Union, 2009; 10). İlk kez, bu strateji ile Birliğin temel değerlerine dayalı olarak AB'nin güvenlik çıkarlarını geliştirmek için ilkeler ve net hedefler belirlenmiştir. Strateji başlığı olan "Daha İyi Bir Dünyada Güvenli Bir Avrupa" nın hedefleri tanımlamaya yettiğini ve eylemlerin nihai amacı bu olduğunu açıklamıştır (Council of European Union, 2009; 10).

Vogler (2013, 634), Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasının işleyişine rehberlik etmek üzere tasarlanan AB'nin 2003 Güvenlik Stratejisi, çevresel değişimin

güvenlik boyutlarına ilişkin çok az tartışma içeren veya hiç tartışma içermeyen, dikkate değer ölçüde geleneksel bir belge olduğunu söylemiştir. “Güvenliğin “...tüm insan girişimlerinin bir ön koşulu olarak istikrarlı iklim koşullarının sürdürülmesi olarak anlaşılabilirliği” şeklindeki alternatif anlayış, iklimin kendisini referans nesne haline getirdiği ve bu isteğin, Birliğin ilan edilen politikasının merkezinde yer alacağını bildirmiştir (Vogler, 2013; 634). AB, 2003 yılında kabul edilen Kitle İmha Silahı Stratejisi (Weapons of Mass Destruction) temelinde ve İran'ın nükleer programını ele almaya yönelik uluslararası çabaların ön saflarında yer alan çok taraflı forumlarda aktif rol oynamıştır. 2007 yılı iklim değişikliğinin jeopolitik boyutlarını kabul ettiği bir başlangıcı yılı olmuş ancak Thomas (2017)' in örneğini sunduğu eski İngiltere Dışişleri Bakanı Margaret Beckett'in iklim değişikliğini "uluslararası güvenliğe yönelik ciddi bir tehdit" olarak tanımladığını ancak "geleneksel sert güvenlik araçlarının çözemeyeceği" bir tehdit olarak tanımladığını belirtmiştir (Thomas, 2017; 52). Bu söylemlerin ve 2003'te başlayan resmi iklim güvenliği söyleminin ardından 14 Mart 2008'de dönemin dış politika yüksek temsilcisi Javier Solana Avrupa Komisyonu ile Avrupa Konseyi'ne iklim değişikliğini AB güvenlik politikasının merkezine yerleştirilmesi gereken mevcut gerilimleri ve istikrarsızlığı artıran bir tehdit çarpanı olarak tanımlayan, İklim Değişikliği ve Uluslararası Güvenlik adında bir rapor yayınlamışlardır. Bu rapor, iklim değişikliğinin, Avrupa'nın doğal çevresini ve toplumun neredeyse tüm kesimlerini ve ekonomiyi büyük ölçüde etkileyeceğini açıklamıştır. Yağış düzenlerinin değişmesi ve tatlı su oranındaki düşüş tarımsal üretkenlikteki düşüşe neden olmakta, en az gelişmiş ülkelerde gıda güvensizliğine yol açmaktadır. Bunların sonucu olarak, kaynaklar üzerinde yoğun çatışmalar; insani yardım operasyonları, kara ve deniz sınırları üzerindeki yeni anlaşmazlıklar; artan çevresel göç ve göçmenlere mülteci statüsü verilmesi için baskı; nükleer enerji kullanımı, nükleer silahların yayılmasının

önlenmesi sorunları; kuzey ve güney arasındaki gerilimler, aynı zamanda yükselen güçler ve az gelişmiş ülkeler arasındaki gerilimler ve çatışmalar artmış ve artması beklenmektedir. Raporda, iklim güvenliği sorunlarının bir gelecek öngörüsü değil, bugünün sorunu ve bizimle kalacak olan bir sorun olduğunu ve sistematik politikaların düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. (European Council, 2008; Youngs, 2014; 38). AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana ve Komisyonun hazırladıkları bu raporda, iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkileri üzerine fikirlerini formüle ettiklerinde, Vogler (2013,635), esasen geleneksel kaldıkları şeklinde bir eleştiri getirmiştir. “İklim değişikliği, kaynak çatışmaları, sınır anlaşmazlıkları ve zorunlu göç dahil olmak üzere ‘mevcut trendleri, gerilimleri ve istikrarsızlığı şiddetlendiren bir tehdit çarpanı’ olarak görülüyordu ve 2°C eşiğini aşmanın 'eylemsizliğin ekonomik maliyetlerine' ve 'ciddi yerel ve küresel güvenlik etkilerine' atıfta bulunulduğunu” belirtmiş ancak bunların merkezi amaca ikincil olarak (yardımcı, tamamlayıcı) görüldüğünü öne sürmüştür. Young (2014), bu raporun yayınlanmasının ardından Komisyon ve Konsey sekreterliği “İklim değişikliği ve uluslararası güvenlik” konusunda resmi olmayan bir yönlendirme grubunun kurulduğundan bahsetmiştir. Almanya, İsveç, Danimarka, Fransa ve Birleşik Krallık üyeleri ile kurulan bu grubun Brüksel’de aktif rol oynamasını sağladığını söylemiştir. Bu grubun, 2003 yılında oluşturulan Yeşil Diplomasi Ağı (GRN)’nın daha resmi haline benzetilmiştir. Avrupa Dış İlişkiler Servisi (EEAS), düşük görülen profilini güçlendirmek, iklim değişikliği müzakerelerinde dış politika alanına dair sorunlarda daha fazla müdahil olabilmek amacıyla 2012’de Yeşil Diplomasi Ağı’nı yeniden başlatmış ve başkanlığını devralmıştır (Youngs, 2014; 38).

Giderek artan oranda iklim güvenliğine verilen önem, Komisyon ve Konsey çalışmalarında hızla artmaya başlamıştır. AB içi kurumlarda yer alan uzmanlara iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkileri konusunda verilen eğitimler, kurulan

birimler, Avrupa Dış İlişkiler Servisi, Komisyon ve üye devletlerin iklim güvenliğini politika gündeminde çok daha yukarılara taşıma ihtiyacı konusunda fikir birliği içerisinde olması Birliğin bu konuda gerçek bir komünite oluşturduğunu göstermiştir. Diğer taraftan, 2000-2005 yılları arasında ve hatta 2008'deki raporun revizyonunda dahi çeşitli Avrupa politika beyanlarında, makalelerinde ve liderlerin beyanlarında Avrupa güvenlik stratejilerinde iklim değişikliğinin rolünün azımsandığı belirtilmiştir. Benzer şekilde, 2007 tarihli Küresel Değişim Danışma Konseyi (WBGU) raporu, önümüzdeki on yıllarda iklim tehditlerinin istikrarlı bir şekilde yoğunlaşacağını belirlediğini ama geniş politika çerçevesinin çizilmediğini ifade etmiştir. “Eski İngiltere İklim Değişikliği Özel Temsilcisi John Ashton, iklim değişikliği ile başa çıkılmazsa insanların öleceğini ve devletlerin başarısız olacağını savunmuştur.” (Peters ve Mayhew, 2016; 215; Thomas, 2017; 53). ‘İklim değişikliği bir güvenlik sorunudur’ demiştir ancak askeri rolün sınırlı olduğunu altını çizmiştir: ‘sert güç çözümü yok..komşunuzu karbon emisyonlarını silah namlusuyla değiştirmeye zorlayamazsınız’ şeklinde belirtmiştir (Peters ve Mayhew, 2016; 215; Thomas, 2017; 53).

2010 yılında gerçekleşen Avrupa Konseyi zirvesi ile iklim sorunları ile ilişkilendirilen uluslararası enerji politikasının boyutları için stratejik öncelikleri tartışmasında ortaya konulmuştur. Hükümetler, 2010 yılında iklim güvenliği senaryoları üzerinde çalışmayı görevlendirildiği belirtilmiştir. Lizbon Antlaşması ile AB enerji politikasında resmi olarak yetkili hale gelmiş ve AB dış politika ve güvenlik politikaları giderek iklim politikasına nüfuz etmeye başlamıştır. 2008 Avrupa Konseyi raporunda iklim değişikliğine uyum ve dayanıklılığı, örneğin, Avrupa Komşuluk Politikası, AB-Afrika Stratejisi, Barselona Süreci, Karadeniz Sinerjisi, AB-Orta Asya Stratejisi, Orta Doğu eylem planı gibi AB bölgesel stratejilerine daha fazla entegre edilmesi gerektiğini önermiştir (European Council, 2008; 11). Bu öneriler ile

tanımlanabilir bir eylem sözü verilmiş ve 2011 yılında kabul edilen iklim diplomasi yeni konsey sonuçları ile yeni bir başlangıç yapılmıştır. Eylül 2011'de Komisyon tarafından AB'nin uluslararası enerji politikalarına nasıl daha stratejik bir yaklaşım geliştirmesi gerektiğine dair bir belge hazırlanmıştır. AB'nin temel güvenlik politikaları içinde iklim değişikliği politikalarının rolü, yeni politika belgesinin ana konusunu oluşturmuştur. Belirlenen yeni strateji, iklim değişikliği politikalarını AB'nin temel güvenlik politikalarına bağlama taahhüdünü güçlendirdiği belirtilmiştir (Youngs, 2014; 41-42; European Parliament ve Council, 2012; 2016). AB Dış İlişkiler Servisi'nin 2012'de yayınladığı politika belgesinde 2008'den bu yana AB eylemleri, çevre koruma, araştırma ve ekonomik kalkınma alanlarında somut sonuçlara yol açmıştır ve Kuzey Kutbu çevresinin korunmasına özel vurgu yapılmıştır. Çünkü, son yıllarda, Kuzey Kutbu'nun iklim değişikliğindeki rolü çok daha belirgin hale gelmiştir. Kuzey Kutbu, küresel ortalamanın neredeyse iki katı oranında ısınmaktadır. Arktik bölgesinin gelişen jeo-stratejisine dayalı olarak, kaynaklara erişim, sürdürülebilir kalkınmasını sağlama ve yeni ticaret yollarının açılması amaçlanmış ve Kuzey ülkeleri ile diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Avrupa Parlamentosu dışişleri komitesi hazırladıkları bir önerge ile 2012'de EEAS ve Komisyon'u iklim güvenliği alanında daha spesifik politika taahhütlerini iletmeye çağırmıştır. Devam eden yıllarda 2013 yılında EAS tarafından yayınlanan yine bir düşünce belgesiyle iklim hedeflerinin ana akım diplomasi ile uyumlu getirilmesi konusunda daha kararlı ve birlikte olduğunu iddia edildiği belirtilmiştir. Ek olarak bu belge siyasi bir ivme ve bir dizi operasyonel taahhüt kazandırmıştır. (Youngs, 2014; 41-42; European Parliament ve Council, 2012; 2016).

2013 G8 (Groups of Eight) toplantısında iklim güvenliğinde yeni bir odak noktası benimsenmiştir. İklim güvenliği diyalogu 2012 sonrası AB-ABD ilişkilerinde

derinleşme olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan AB ve Güney Afrika, güvenlik sorularını açıkça içeren bir iklim diyaloguna adım atmış ve AB ile Çin arasında da yeni bir sürdürülebilir kentleşme girişimi 2012'de başlamıştır. Dolayısıyla, AB 2010'lardan itibaren çeşitli ikili iklim diyaloglarına kademeli olarak siyasi bir yön katmaya başlamıştır. (Youngs, 2014; 42). AB, iklim değişikliğinin etkileriyle ilgili uluslararası girişimler, çeşitli platformlar oluşturmaya devam etmiştir.

AB ve üye devletleri uluslararası alanda iklim değişikliğinin aciliyeti konusunda belirledikleri eylemler, verilen taahhütlerle, katıldıkları uluslararası forumlarla örnek olmayı başarmıştır. Bu eylemler ve stratejilerin amacının sadece iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine yönelik endişe duyduğu için değil aynı zamanda ekonomik ve küresel liderliğin sağladığı avantajlara da odaklanmıştır. “AB’nin bu bağlamda 2007 yılında yayınlanan üst düzey bir Alman raporunda, AB’yi, ortaya çıkan ‘Büyük Güç’ rekabetlerine karşı koymanın bir yolu olarak küresel iklim politikasında lider bir oyuncu olmaya ve hem ABD’yi hem de yükselen Asyalı güçleri iklim değişikliğinin tehlikelerinden kaçınmanın önemine ikna etmeye çağırdığını belirtmiştir” (Thomas (2017). Bu doğrultuda, Birlik üye devletler düzeyindeki gelişmeler izlendiğinde AB’nin bir bütün olarak politika oluşturma süreci ve diplomasisindeki gelişmelerin nasıl evrildiğini görmek mümkün olmuştur. BM Güvenlik Konseyinde iklim güvenliği konusundan ana gündem haline gelmesinin başlıca sağlayıcılarından biri Almanya Federal Hükümeti olmuştur. Youngs (2014)’ın belirttiği gibi, “Almanya, diğer ülkelerdeki dışişleri bakanlıklarının iklim güvenliği açısından daha fazla düşünmesini sağlamak amacıyla daha geniş jeopolitik boyutun arkasında ivme yaratmak için 2011 BMGK başkanlığının ardından bir girişimler programı başlatmıştır. Bu program, sırasıyla Afrika, Asya, Latin Amerika, Orta Asya ve Orta Doğu’da kapsamlı bir dizi bölgesel girişimi içermesi planlanmış ve bunlar, güney-güney ağlarını teşvik etmek ve

iklim değişikliğiyle güvenlik perspektifinden nasıl ele alınacağına dair önerilerin detaylandırılmasını amaçlamıştır” (Thomas, 2017; Youngs,2014; 43). Birleşik Krallık’ın iklim güvenliğinde politika gelişimine bakıldığında, 2003 yılında Tony Blair’in iklim değişikliğinin güvenlik tehdidi oluşturacağını söyleyerek "evrenin tahribi ve küresel ısınma, dünya barışı için terörizm ve kitle imha silahları kadar büyük bir tehdittir" açıklamasını yapmıştır. Devletlerin bu tehlike karşısında bireysel hareket etmesinin örneğin kıtlık durumunda stoklama şeklinde eylemlerin daha tehlikeli olacağını ve yalnızca küresel düzeyde ortak ve işbirlikçi bir çaba olarak anlamlı hale gelebileceği Birleşik Krallık Dışışleri Bakanlığı iklim elçisi tarafından belirtilmiştir. 2008’de İngiltere Dışışleri Bakanı David Miliband ve Almanya Dışışleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier, Avrupa’nın iklim değişikliğinin güvenlik sorunlarıyla baş etmesi gerektiği konulu ortak bir makale yayınladıkları ve iklim değişikliğine bir “stres çarpanı” olarak atıfta bulunarak, “barış ve güvenlik için önemli sonuçları olan, içinde yaşadığımız dünyanın jeopolitiğini yeniden şekillendireceğini” savundukları aktarılmıştır. Peters ve Mayhew (2016), Margaret Beckett’in Berlin’deki İngiliz Büyükelçiliği’nde yaptığı bir konuşmasına dikkat çekmiş, iklim değişikliğini “uluslararası güvenliğe ciddi bir tehdit” olarak tanımladığını belirtmişlerdir. 2014 yılında ABD’ye yaptığı bir ziyarette Dışışleri Bakanı Phillip Hammond, "uzun vadeli güvenliğimiz adına" şeklinde belirterek iklim değişikliğiyle mücadele ihtiyacından bahsetmiştir. Bununla birlikte, Birleşik Krallık’ta Savunma Bakanlığı’nın iklim değişikliğini planlama konularına entegre etmeye başlamıştır. Bunlar arasında İklım Değişikliği Stratejisi, İklım Değişikliği Teslimat Planının yayınlanması, Tuğamiral Neil Morisetti’nin Birleşik Krallık İklım ve Enerji Güvenliği Elçisi olarak atanması ve İklım Etkisi Risk Değerlendirme Metodolojisi gibi çeşitli iklim adaptasyonu ve azaltma girişimleri olduğu örnek olarak verilmiştir. Birleşik Krallık, iklim değişikliği

konusunda, ayrıca küresel ısınmanın daha politik boyutlarını kapsayan geniş bir yetkiye sahip bir parlamento komitesi kurmuştur. İklim güvenliğini dış politikanın merkezine koyma sorumluluğu üstlendiği belirtilmiş ve 2011 yılında yayınladığı Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı Yurtdışında İstikrar Oluşturma Stratejisi'nden bahsedilmiştir. Yayımlanan raporun bugüne kadar ki en kapsamlı rapor olduğu belirtilmiş ve yeni bu raporun aynı zamanda yeni yasal taahhüdün bir parçası olduğuna dikkat çekilmiştir. 2015 İngiltere Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Stratejik Savunma ve Güvenlik İncelemesinde, iklim değişikliği “gezegenin geleceği için uzun vadeli en büyük zorluklardan biri” olarak nitelendirilmiştir. Buna rağmen, Birleşik Krallık ve Avrupa iklim güvenliği söyleminden gelen genel izlenim, Kopenhag konferansı sırasında zirveye ulaşan ve 2010 ve 2011'den itibaren ulusal güvenlik ve askeri planlama hususlarında biraz daha düşük bir profil benimsemeye başladığı yönünde görüş paylaşılmıştır (Peters ve Mayhew, 2016; 216-217; Thomas, 2017; 52-53; Youngs, 2014;43).

AB, NATO ve Arktik Konseyi üyeliğine sahip tek devlet olan Danimarka'nın iklim değişikliği ve güvenlik arasındaki bağlantının ilk destekçilerinden biri olduğu belirtilmiştir. Danimarka da 2006 yılında “antropojenik iklim değişikliğinin uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak tanınmasını sağlamak için BM sistemindeki etkisini kullanmasını” tavsiye ettiği ifade edilmiştir. 2009 yılında bu konuda en üst düzeyde bir seminere ev sahipliği yapmıştır. Ardından, İsveç'e baktığımızda, iklim değişikliğine yönelik verilen taahhütlerin dünyanın en yüksek derecesine sahip olduğunu görüyoruz. İspanya'nın 2011'de yayınladığı ulusal güvenlik stratejisinde ülkenin coğrafi konumu ve Kuzey Afrika yakınlığı göz önüne alındığında iklimin akut bir tehdit altında olduğunu gösterdiğini dikkat çekmiştir. Bu nedenle 2005 yılından kurulan Askeri Acil Durum Birimi'nden bahsetmiştir. Hollanda ve Fransa'nın çalışmaları incelendiğinde,

Hollanda'nın 2010 yılında gıda güvenliği, akıllı tarım gibi konularda araştırmalar ve tartışmaların başlamış ve bu konuda öncü bir rol oynadığı görülmüştür. Fransa, 2009 yılında başlattığı Sahel bölgesindeki iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkileri üzerine ortak bir İngiliz-Fransız çalışması ile 2030-2040 dönemi arasındaki iklim değişikliğinin güvenlik üzerindeki etkilerini belirlemeye çalışmıştır. Alman Küresel Değişim Danışma Konseyi (*German Advisory Council on Global Change- WBGU*) 2007 yılında yayınladığı Bir Güvenlik Riski Olarak İklim Değişikliği adlı raporunda Sahel bölgesini de ele almış, iklim değişikliğinin, halihazırda zayıf devletlerle karakterize edilen bu bölgede ek olarak kuraklık, aşırı hava olayları gibi etkilere, iç savaşlara ve büyük mülteci akışlarına neden olacağı belirtilmiştir. Genel olarak, WBGU, BM himayesinde ilgili kurum ve programların çabalarını daha iyi koordine etmeye ve önleme çabalarında çevre güvenlik ilişkisindeki rollerini önemli ölçüde geliştirmekten yana olmuştur (Youngs, 2017;46; German Advisory Council on Global Change(WBGU), 2007;3).

İnsan güvenliğinde meydana gelen gelişmeler, insanların günlük yaşamlarını doğrudan etkiler ve sonuç olarak, hükümetler ve diğer aktörler tarafından gerçekleştirilen eylemlerin meşruiyetini güçlendirmeye yardımcı olan daha somut sonuçlara yol açmaktadır (Scheffan, 2012; 13). BMGK, 2011 yılında genel sekreter Ban Ki-Moon'un iklim değişikliğinin jeopolitik bağlantısının açık hale geldiğini savunmuş ve büyük krizlerin normalimiz olacağından bahsetmiş ve iklim -güvenlik politikaları alanları arasında farklı noktaların birleştirilme ihtiyacı olduğunu yeniden gündeme getirmiştir. Ancak, yukarıda ele alınan Avrupa'nın konuyu BMGK gündemine taşıyıp resmi bir şekilde ele alınması isteğini Rusya, Çin ve çoğu gelişmekte olan ülke karşı çıkmıştır. AB, bunlara rağmen BM'yi desteklemiş ve karşılıklı olarak yürütülen çalışmalarla iklim güvenliği meselesini gündeme getirmeye ısrarla devam

ettiği belirtilmiştir. İklim güvenliğinin artık kesin olarak AB gündeminde yer aldığını üye devletlerin çalışmalarında ve Birlik'in kurumlarının hazırladığı raporlarda görülmüştür. İklim değişikliğinin bir güvenlik meselesi olarak ele alınmasında da AB'nin öncü rol üstlendiği açıkça ortaya konulmuştur. Ancak, ortaya konulan iklim güvenliği çalışmalarının gündeme getirilmesinde birtakım tutarsızlıklar olduğu belirtilmiştir. Thomas (2017, 53), 2003'te başlayan resmi iklim güvenliği söyleminin ardından 2007 ile 2011 arasında önemli bir artış yakalandığını ancak devam eden yıllarda ekonomik sorunlar, göç krizi, terör ve siyasi krizler gibi olaylarla birlikte ardından yaşanan Brexit süreci, devam eden Rusya tedirginliği ile Avrupa güvenlik gündeminin öncelikleri değişmiştir. Meydana gelen bu küresel değişikliklere yönelik eleştiriler yapılmıştır. İklim değişikliğinin güvenlik tehditlerine karşı çıkmayı amaçlayan bir "Avrupa jeostratejisinin" varlığı sorgulanmış ve meydana gelecek köklü değişikliklerin hiçbirinin stratejik planlamaya entegre edilmeye yakın olmadığı eleştirilmiştir (Youngs, 2014; 48). Bu küresel jeopolitik değişimlerin yanında esas iklim değişikliği sonucunda meydana gelen gıda ve suyun kıtlaması ve biyolojik çeşitliliğin azalması sonucu toplumlar bu bozulmaların etkilerinden zarar görmektedir. Bu daha geniş ekolojik bir zorlukla mücadele etmek, eşikleri tehlikeli bir şekilde aşmakta olan gezegensel sınırlar karşısında güvenliğin ne anlama geldiğini yeniden tanımlamanın esas sorun olduğu belirtilmiştir. Bugüne kadar, AB ve uluslararası toplumun geri kalanı, çok yönlü bir krizin yalnızca dar bir unsuruna yanıt veren stratejiler geliştirmiştir. AB güvenlik endişelerine çare olmaktan çok, güvensizliği daha da kötüleştiren stratejiler oluşturduğu iddia edilmiştir (Lazard, 2021, 14). Youngs (2021, 8-10), bahsedilen bu yanlış güvenlik stratejilerini, AB'nin ortaya koyduğu ve hedeflediği doğrudan taaddütlerinin yanısıra dolaylı olarak gerçekleştirdiği AB dolaylı iklim güvenliği politikası olarak adlandırılabilir bir politika olarak geliştirdiğini öne

sürmüştür. Belirlenen taahhütlerde hazırlık ilkelerinin geliştirildiğini ve süreç odaklı bir politika yürütmesi eleştirilmiştir. AB dış politikasının en hızlı büyüyen boyutlarından biri haline gelen artan iklim yardımı yani iklim finansmanı konusunda AB'nin öncü rol oynadığını ancak genel fon ölçeğinin az miktarda olduğu eleştirilmiştir. Çünkü, kırılgan ülkeler özelinde iklim güvenliğine ayrılan finansman özelleştirilmemiş ve tüm yardımı kapsamıştır. İklim değişikliğinin şiddetli çatışmalara yol açan temel koşullara katkıda bulunduğu giderek daha fazla kabul edilmektedir. Avrupa Komisyonu'nun 2021 yılında yayınlanan İklim Değişikliğine Uyum AB Yeni Strateji raporunda uyum eylemi, çatışma önleme ve arabuluculukta değerli bir araç olabileceği belirtilmiştir. “Kırılgan, çatışmalardan etkilenen ülkelerde dayanıklılık inşa edilirken insani gelişme ve iklim hedefleri dikkate alınmalıdır. Uyum stratejileri, programları ve projeleri, gerilimin artmasını önlemek için çatışmaya duyarlı bir şekilde tasarlanmalıdır.” “Bunun iklimle ilgili yerinden edilme ve göç risklerini azaltmak ve iklim değişikliği, güvenlik ve hareketlilik arasındaki bağlantıları daha iyi anlamak ve yönetmek için önemli olduğu açıklanmıştır” (European Commission, 2021a). AB'nin dolaylı iklim güvenliği politikasının da hedefi, iklimin çatışmalar üzerindeki etkilerini azaltmak ve bu dolaylı girişimin amacının, çatışma dinamiklerini ve iklim stresleriyle bağlantılı sosyal gerilimleri dengeleyebilecek sosyal ve ekonomik koşulların geliştirilmesine yardımcı olmak şeklinde belirlenmiştir. Grafikte belirtildiği gibi 1970'lerde başlayan su krizleri sonucu oluşan çatışmalar son otuz yılda hızla artmıştır. Ancak, tartışılması gereken noktanın AB'nin bu müdahalelerin doğrudan değil dolaylı şekilde gerçekleştirmesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Son yıllarda, kuraklık ve kitlesel göçün istikrarsızlık ve şiddet olasılığını artırması nedeniyle, Suriye'den Darfur'a kadar olan çatışmalar, geleceğin neler getireceğine dair modeller olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, AB liderleri çoğunlukla Suriye'deki iç çatışmaların arka planındaki iklim streslerine dikkat

çektikleri belirtilmesine rağmen AB'nin bu iç çatışmalardaki iklim rolünün çarpıcı bir şekilde dolaylı olduğu iddia edilmiştir (Youngs, 2021; 8; Stang, 2014; 3).

Eleştiri sunulan bir diğer konu ise iklim ve ticaret politikalarını birbirine bağlama girişimini oluşturarak ticareti iklim koşullarının örneğin emisyonların sınırlarına uyulması gibi ceza yöntemi olarak kullanma eylemi gerçekleştirildiğini ancak bunun güvenlik üzerinde oluşabilecek olumsuz etkilerinin anlaşılmadığı konusunda eleştirilmiştir (Youngs, 2021; 10). İklim güvenliği politikalarının sorumluluk sınırlarıyla uyum sağlayan kurumsal süreçlerin yeterince gelişmediğini ve güvenlik stratejilerinin pratikte uygulanma ivmesini engellediği söylenmiştir. Avrupa iklim güvenliği eylemlerinin yönetim yapısı ve Avrupa kültürü nedeniyle gelişmemiş olduğu söylemi mevcuttur. AB'nin yönetim ve AB iklim politikası arasındaki bağlantının pek görünür olmadığını ileri sürerek Nick Mabey'in görüşü yansıtılmış: "İklim güvenliği tehditlerinin ciddiyetine ilişkin analiz ile bu risklerden kaçınmak için harcanan siyasi, diplomatik, politik ve finansal çabalar arasında bir uyumsuzluk var." şeklinde durumu özetlemiştir. Önceki kısımda bahsedilen 2000'lerin ortalarında iklim ve dış politikayı birleştirme konusunda en bütünsel, ileriye dönük söylemi benimseyen ilk devletlerden birinin Birleşik Krallık olmasına rağmen, güvenlik politikalarında somut bir değişikliğin tespit edilmesinin zor olduğu belirtilmiş ve AB'nin teoriden öteye geçemediği şeklinde eleştirilmiştir. Bununla birlikte kaynaklanan sorunun, 2013'teki yayınlanan önemli belgelere rağmen AB'nin, kurumsal yapıları düzene koymakta başarısız olduğudur. Dış politika ve güvenlik politikası, enerji güvenliği ve iklim değişikliğine ilişkin sorumluluklar, çok sayıda kurumsal oyuncu arasında kafa karıştırıcı bir şekilde ayrıldığı ve iklim değişikliğinin etkilerini koordine etmek için tek bir kapsayıcı organa ihtiyaç olduğu iddia edilmiştir. AB kurumlarında tartışılan sistemsel hususlardan biri de Avrupa Dış İlişkiler Servisi, DG Enerji ve İklim Eylemi

Genel Müdürlüğü arasındaki yetkilerin dağılımının belirsizliğinin hala sürmesi ve bu departmanların hiçbirinin, iklim değişikliğinin jeopolitik etkisi üzerine lider kurum olarak görevlendirilmemesidir. Bakanlar ve yetkililerin, iklim güvenliğinin hala kamuoyunda açıkça bir sorun olarak yer almadığını düşündüklerinden bahsederek özellikle kalkınma alanlarında çalışanların çoğu, hala “iklim güvenliğini” “militarizasyon” ile ilişkilendirme eğiliminde olduğu belirtilmiştir. Brüksel’deki ve üye devletlerdeki bazı yetkililer iklim güvenliğinin kapsamlı çok taraflılığına odaklanmak yerine iç kurumsal yapıların yeniden yapılandırılmasına odaklanıldığını belirtmişlerdir. Hükümetler dışı organizasyonlar, bireysel gruplar, STK’ların iklim değişikliği konusunda BM müzakerelerinden daha fazla ivme kazandırdığı öne sürülmüştür (Youngs, 2014; Youngs, 2021; Hayes ve Knox-Hayes, 2014).

Daha önce de belirtildiği gibi Avro krizinin etkileriyle 2010- 2011 yıllarından beri iklime verilen önemin azaldığı görülmüştür. 2016 yılında yayınlanan Alman Savunma Beyaz Kitabı’nda iklim değişikliğinin Alman güvenlik kurumları arasında daha derin bir şekilde bütünleştirilmesi, düşük bir öncelik ve yalnızca "önümüzdeki yıllarda" elde edilecek bir şey olarak belirlendiği belirtilmiştir. Dolayısıyla AB dış politika mekanizmasının iklim güvenliğine kesin bir öncelik vermeyi hala reddettiği görül (Thomas, 2017; 53). 2016 yılına kadar Avrupa'nın dikkati, kitlesel göç, ulus ötesi terörizm, radikalleşme, siber tehditler ve yeniden canlanan Rusya ile mücadele gibi "zor" güvenlik sorunlarına öncelik vermiştir. Ancak, iklim değişikliği, insanlık ve biyolojik çeşitlilik için varoluşsal bir tehdit olarak özellikle en kırılgan ve savunmasız durumda olanları etkileyen, dünya genelinde uluslararası istikrar ve güvenlik için etkileri giderek önem kazanmış ve ciddi boyutlara ulaşmıştır. Avrupa Dış İlişkiler Servisi (2020)’ne göre, iklim değişikliği aynı zamanda güvenlik ve savunma camiasının ısınan bir gezegenin güvenlik zorluklarını ve daha aşırı hava olaylarını öngörmesi,

hazırlaması ve önlemesi için bir uyandırma çağrısı olmuştur. AB, bu tehdidin ve iklim değişikliğinin artan olumsuz etkileriyle mücadele etmek için toplu bir yanıt sağlanmasına yönelik acil ihtiyacın farkında olmaya başlamıştır. Haziran 2019 tarihli AB Küresel Stratejisi bağlamında Güvenlik ve Savunmaya İlişkin Sonuçlarında Konsey, askeri yetenek planlama ve geliştirme üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere, çevre sorunlarının ve iklim değişikliğinin OGSP misyonları ve operasyonları ile ilişkisini ilk kez kabul etmiştir. Ardından Aralık 2019’da Komisyon AB’nin iklim değişikliği politikalarını temellendireceği ve yön vereceği Avrupa Yeşil Anlaşması’nı ortaya koymuştur. Avrupa Yeşil Anlaşması ile AB, iklim açısından nötr ilk kıta olmak için çabalayacağını ve bu doğrultuda temiz, döngüsel bir ekonomiye geçerek biyolojik çeşitlilik kaybını geri döndürerek ve kirliliği azaltarak kaynakların verimli kullanımını artırmaya yönelik eylemleri içeren bir yol haritası sunmuştur. Komisyon tarafından sunulan Avrupa Yeşil Anlaşması aynı zamanda küresel iklim ve çevresel zorlukları önemli tehdit çarpanları ve istikrarsızlık kaynakları olarak kabul etmiştir (European External Action Service, 2020; Youngs, 2021; 10).

Güvenlik ve Savunmaya ilişkin Haziran 2020 Kararlarında Konsey, Yüksek Temsilciyi Komisyon ve Avrupa Savunma Ajansı ile birlikte ve üye devletlerle yakın diyalog içinde iklim-güvenlik bağlantısının bir parçası olarak savunma ve iklim değişikliği arasındaki bağlantıları ele almak için bir dizi somut uzun vadeli eylemler planlanmıştır. Bununla birlikte, AB’de iklim diplomasisinin gelişeceğini ve AB’nin yeşil ittifaklar oluşturacağına söz verildiği belirtilmiştir. Yüksek Temsilci/Başkan Yardımcısı Josep Borrell İklim Değişikliği ve Savunma Yol Haritasının açılış konuşmasında: “Avrupa Birliği olarak gezegeni koruma konusunda güçlü bir sicilimiz var. Şimdi hem yurt dışında hem de yurt içinde iklim değişikliği ve savunma arasındaki artan bağlantılara hitap etmek için bu tutkunun savunma sektörünü de kapsaması

gerekiyor.” demiştir. “İklim Değişimi ve Savunma Yol Haritası’nın iklim faktörlerini tamamen Ortak Güvenlik ve Savunma Politikasına (OGSP) dahil etme sözü verdiği açıklamıştır” (Euroepan External Action Service- EEAS, 2020, 3-9). Bu kapsamda yol haritası üç temel alanda somut eylemler önermektedir. Birincisi, hava koşullarındaki değişiklik ve aşırı hava olaylarındaki artış, dağıtım sıklığı, OGSP görevlerinin uygulanması ve çalışma koşulları üzerinde etkili olacaktır. Bu nedenle iklim değişikliğini ve çevresel yönleri OGSP sivil ve askeri misyon ve operasyonlarının planlanması ve uygulanmasına dahil etmek için operasyonel boyut eylemi belirlenmiştir. Görevlere ve operasyonlara aşırı hava koşullarında etkili ekipman ve daha enerji verimli teknoloji sağlama ihtiyacı da dahil olmak üzere getirdiği yeni operasyonel zorluklara odaklanan yetenek geliştirme eylemi ikincisi olarak belirtilmiştir. Son olarak, iklim değişikliği ve savunma ile ilgili çok taraflı forumlarda ve ortaklık çerçevelerinde diplomatik erişim, ortaklığın güçlenmesi ve çok taraflılık eylemi belirlenmiştir. AB ve Üye Devletleri, BM ve NATO dahil ilgili ortak kuruluşlarla ve ortak ülkelerle iş birliğini güçlendirmek için mevcut kanallardan yararlanabilir ve bu bağlamda AB’nin küresel liderliğini vurgulayabileceği hedeflenen kısa, orta ve uzun dönem stratejilerle belirlenmiştir. 2025 yılına kadar Yol Haritasının gözden geçirilmesi ön görülmüştür. Böylece, AB’nin iklim güvenliği konusunda her geçen gün stratejilerini artırdığı ve çeşitli önemli taaddütlerde bulunduğunu görmekteyiz (Euroepan External Action Service- EEAS, 2020, 3-9).

Sonuç olarak, çok sayıda Avrupa politika ve strateji belgesi, iklim değişikliğinin diğer tehditlerin yanı sıra başka bir güvenlik sorunu değil, diğer tüm uluslararası stratejik soruları koşullandıran bir konu haline geleceğini ilan etmiştir (Youngs,2014; 55). Alman Küresel Değişim Danışma Raporu (2007)’unda eski ve yeni küresel siyasi aktörlerin gelecekteki etkileşimi, 21. yüzyılda ortaya çıkan küresel zorlukların ve

risklerin başarılı bir şekilde yönetilip yönetilemeyeceğini ve nasıl yönetilebileceğini ve “dünyanın geri kalanının” hangi rolü üstlenebileceğini önemli ölçüde belirleyen faktörlerden birinin iklim politikası olacağı ifade edilmiştir (WBGU, 2007; 4). Küresel sistemde ve küresel düzeyde yapıcı bir iş birliği olmadan, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden ve uluslararası güvenliğe yönelik tehditlerden kaçınacak şekilde sınırlamaların yapılmasının mümkün olmayacağı aktarılmıştır (WBGU, 2007; 4).

2.2. AB Çevre Politikaları, Stratejiler, Yol haritaları ve Komisyon Raporları

AB’nin önde gelen siyasi hedeflerinden biri çevre politikasıdır. Kapsamı oldukça geniş ve ayrıntılı bir faaliyet olan çevre alanında AB, birçok politika alt dalında ve neredeyse tüm yönetim düzeylerinde yüksek çevre standartlarının önde gelen savunucularından olmuştur. Başlangıçta 1960’larda önemsiz olmayan, ticaret politikası olarak tanımlanan çevre politikası, zamanla kendi politika ilkeleri, prosedürleri, aktörleri ile genişleyen çevre mevzuatı ile bugünkü haline kavuşmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET)’nin 1973 yılındaki ilk genişlemesi (1 Ocak 1973), Birleşik Krallık, Danimarka ve İrlanda’nın topluluğa katılımından kısa süre önce AET Hükümet başkanlarının katılımıyla gerçekleşen 19-21 Ekim 1972 Paris Zirvesi AB’nin ilk çevre politikasının oluşturulmasının başlangıcı olarak tanımlanmıştır. 1972 Paris Zirvesi’nde aşağıdaki açıklama yapılmıştır:

“Ekonomik genişleme kendi başına bir amaç değildir. İlk amacı, yaşam koşullarındaki farklılıkların azaltılmasını sağlamak olmalıdır. Tüm sosyal tarafların katılımıyla gerçekleşmelidir. Yaşam kalitesinde olduğu kadar yaşam standartlarında da bir iyileşme ile sonuçlanmalıdır. İlerlemenin gerçekten insanlığın hizmetine sunulabilmesi için soyut değerlere ve çevrenin korunmasına özel önem verilecektir”

Bu açıklama ile o dönemin üye devletleri olan 12 devletin başkanları AB çapında ortak bir çevre politikası geliştirme sürecini resmen başlattıklarını belirtmiştir. Yapılan bu Paris toplantısı 1972 yılına kadar bağımsız hareket eden devletler tarafından ulusal nitelikte gerçekleştirilmiş ancak bu toplantı daha koordineli bir çevresel eylemi teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bu zirvede kabul edilen bildirgede Komisyon'a eylem planı hazırlama görevi verilmiştir. Bu bildiğe, Çevre Eylem Programı, üye devletlerin onayı ile AB'ye ilk kez çevre politikası yetkisi verilerek 1973'te yürürlüğe girmiştir (Knill ve Liefferink, 2021; 13; Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 357-358). Ortak bir çevre politikası ihtiyacının ulusal sınırlamaların Ortak Pazar'da serbest ticarete engeller oluşturması üzerine rekabet piyasasında bozulma yaratacağı endişesiyle ortaya çıktığı öne sürülmüş, ortak pazar kurulurken yapılan anlaşmalarda AB kurucu antlaşmasında belirtilen The Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU) 35. ve 36.maddelerde, tarife dışı ticaret engellerinde uygulanacak bazı istisnaların olduğu yer almıştır. Bu istisnalar insanların, hayvanların, bitkilerin yaşamının korunması üzerine oluşturulmuştur. Bu şarta rağmen üye devletlerin kendi çevre politikalarını oluşturabileceği belirtilmiştir. 1972 zirvesinden önce de uygulanan bir takım çevresel önlemler bulunmasına rağmen bunların hedefe yönelik, istikrarlı ve bir bütün olmaktan uzak olduğu belirtilmiştir. Örneğin, AB'nin amaçları Avrupa Birliği Antlaşması'nın (TEU) 3. Maddesinde sürdürülebilir kalkınmayı ve çevrenin yüksek düzeyde korunmasını ve kalitesinin iyileştirilmesi şeklinde yer almıştır. Ancak çevre ayrı bir amaç olarak sıralanmamakta, iç pazarın ekonomik mantığının bir parçası olarak yer verildiği belirtilmiştir (Knill ve Liefferink, 2021; Eckes, 2013; 193). Çevre politikalarının çıkış noktasının ticaret ve rekabet politikalarının etkisi olarak belirlense de 1960'lı yıllardan itibaren meydana gelen birçok çevre felaketi, sadece çevre sorunlarının uluslararası siyasallaşmasının artmasına değil aynı zamanda çevre

kirliliğinin belirli biçimlerinin doğasının sınır ötesi sorunlara yol açtığı vurgulanmıştır. Çevre sorunlarının giderek artması sonucunda uluslararası algının çevre sorunlarına ilgisinin artması ile birlikte 16 Haziran 1972 yılında Stockholm’de BM Çevre Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans çevreyi önemli bir sorun haline getiren ilk dünya konferansı olma özelliği taşımaktadır (United Nations, erişim tarihi: 04.04.2022). Stockholm Deklarasyonu, çevrenin sağlıklı bir şekilde yönetimi için çeşitli kararlar ve ilkeler oluşturmuştur. Stockholm konferansının en önemli sonuçlarından biri olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın (UNEP) oluşturulmasıdır. Knill ve Liefferink (2021) bu konferansın AB çevre politikasının kapsamı ve yönü üzerinde biçimlendirici bir etkiye sahip olduğunu ifade etmiştir (Knill ve Liefferink, 2021;15). 1970 yıllarda başlayan İskandinavya göllerindeki asidifikasyon sorununa Birleşik Krallık ve Avrupa’nın sanayi bölgelerinden gelen hava kirliliğinin sebep olduğunun anlaşılması ile alınan önlemlerin boyutunun uluslararası düzeyde, sınır ötesi boyutta olması gerektiğine karar verilmiştir. 1970’lerin başındaki bu değişimin ardından devam eden daha yüksek kamu beklentilerine yol açan, örneğin 1971’de Fransa’da olduğu gibi Çevre Bakanlıklarının kurulması gibi, çevresel felaketler ve artan uluslararası farkındalık ve ulusal düzeyde farklı çevresel düzenlemelerin yaratabileceği Avrupa pazarındaki rekabet uygulamalarını sınırlama arzusu nedenleriyle, Avrupa düzeyinde ilk çevre politikalarının uygulamaya konulması, Mathis (2020)’e göre öncelikle ekonomik nedenlerle olmuştur (Mathis, 2020). Bununla birlikte çevre yönetiminin oluşturulmasını belirleyen bir diğer faktör ise siyasi etkenler olmuştur. 1972’de çevresel itici güçlerle birlikte genişleme ile birlikte üye devletlerin farklı yaşam tarzlarının birleştirilme isteği ve AB’nin yaşam koşullarının iyileştirilmesi güdüsü de önemli etkenlerden biri olduğu öne sürülmüştür. AB entegrasyonu ile birlikte çevre koruma gereksinimlerinin Birlik politikalarının tanımına uygulanmasına

ve entegre edilmesi gerekliliği belirtilmiştir. AB, son 50 yılda, 1957'de sadece 6 üyeden yıllar içinde 28 üye devlete çoğunlukla “çevresel olmayan” nedenlerle genişlemiştir. İlk genişleme, 1973'te Birleşik Krallık, İrlanda, Danimarka genişlemesinde çevrenin pek belirgin olmadığı belirtilmiş, 1981 Yunanistan ve Portekiz ve İspanya'yı içeren 1986 genişlemesinde daha önemli çevre sorunları gündeme getirilmiştir. Buna rağmen o dönemlerde çevre politikalarının hukuki açıdan hala ticaret politikaları temellerine dayandığını söylemiştir. Ancak, giderek ekonomik kısıtlamalardan ve şartlardan kurtularak yavaş yavaş bağımsız bir politika alanı haline geldiğinden bahsetmiştir. Su kirliliği, hava kirliliği, atıklar, kimyasal maddeler vb. konularda piyasa uyumlaştırılması ve birçok konuda kısıtlamalar ve önlemler 1980'lerden itibaren AB tarafından alınmıştır. Bu önlemlerin alınması için gereken ekipmanlar, teknolojiler haliyle üye devletler ve kendi bölgelerindeki bazı endüstriler için maliyeti yüksek olmuştur (Knill ve Liefferink, 2021; 20; Mathis, 2020; Jordan, Gravey ve Adele, 2021; 363).

AB çevre politikası bu şekilde başlatılırken, 1986 yılına kadar Avrupa anlaşmalarında çevre politikasının açık bir yasal dayanağın olmaması konusuna dikkat çekilmiştir. Çevre politikasının siyasi ve ekonomik açıdan kurucu anlaşma olan Roma Antlaşması'nda bahsedilmemesinden dolayı ticaret, tarım, ulaştırma politikası gibi alanlardan ayrılmıştır. Roma Anlaşmasının bazı maddelerinin (eski 100 ve 235.md) çevre politikası için sağlam yasal fırsatlar sağlayabileceği ortaya çıkmıştır. “Bu maddeler özellikle eski 100. Yeni 115. Madde Ortak pazarın kurulması veya işleyişi için doğrudan sonuçları olan üye devletlerdeki yasal ve idari düzenlemeleri uyumlu hale getirmek için Topluluğa genel bir yetki içeriyordu” (Knill ve Liefferink ,2021;16). Avrupa Tek Senedi, “Çevre” (Başlık VII) başlığını içeren ilk antlaşmadır. Avrupa Tek Senedi (Single European Act)'nin 1986 yılında yürürlüğe girmesiyle anlaşmada yer

alan hükümlerin çevre politikasının AB'nin görevi olduğu ilan edilmiştir. Bu beyan ile çevre politikasının yasal belirsizliğinin ortadan kaldırıldığını ifade edilmiştir (Mathis, 2020).

ATS'nin ekonomik entegrasyonu hızlandırma amacıyla oluşturulması aynı zamanda çevresel faktörlere dayandığı belirtilmiştir. Ortak pazarın kapsayıcı hedefinin hala gerçekleştirilememiş olması genişleme sürecinde üye devletleri olumsuz etkilemeye başlamıştır. 1986 İspanya ve Portekiz genişlemesi ile ekonomik entegrasyon sürecindeki karar alma süreçlerini yavaşlatmış, dış politikada ABD ve Japonya'ya karşı ekonomik olarak zemin kaybetme endişesiyle üye devletler hızlıca kurumsal reformları tamamlamak için istekli olmaya başlamışlardır. Bu politika gelişmeleri, Ortak Pazarın kurulması ve sağlamlaştırılması amacı AB uyumunu artırmıştır. Böylece, çevre politikalarının bu anlaşmada açıkça belirtilip meşruluğu hakkında fikir birliğine varılmasına temel hazırlamıştır. AB çevre politikasının amaç ve ilkeleri ATS ile Roma Anlaşmasını maddeleri değiştirilmiş ve yeni haliyle TEU'ya (Treaty on the European Union) anlaşmaya dahil edilmiştir. Çevre başlığı altında eklenerek birtakım değişiklikler yapılmıştır. 191-193. Maddeler, anlaşmanın gerçek çevre maddeleri olarak kabul edilmiştir. Bu maddeler, temel ilkeler ve karar alma prosedürlerini de tanımlamıştır. Birinci Çevre Eylem Programında da bu ilkelerin çoğunun formüle edildiği belirtilmiştir. (Knill ve Liefferink, 2021; 22).

AB'nin çevre hedefleri, kendi sınırları dışındaki çevresel hedefleri de dahil eden çok çeşitli önlemleri kapsadığı belirtilmiştir (Eckes, 2013; 21) Aynı zamanda, Üye Ülkeler daha sert ulusal önlemler alma konusunda yetkin olmaya devam etmektedir. “Anlaşmada, çevrenin korunması, AB ile Üye Ülkeler (Madde 4(2)(e) TFEU) arasında paylaşılan bir yetki olduğu ifade edilmiştir.” (Eckes, 2013; 21). Yapılan değişikliklerle entegrasyon sürecinin hızlanmasına yönelik olumlu adımlar olmuştur. Üye devlerin

bireysel olarak oluşturulacak yeni politikayı engelleme hakkı ortadan kaldırılmış, nitelikli oy çoğunluğu ile kararların alınması belirlenmiştir. Aynı zamanda, iş birliği prosedürü Avrupa Parlamentosu'nun yasama sürecine katılma hakkını güçlendirmiştir. Bunun da çevre politikaları için güçlendirici bir adım olduğu söylenmiştir. AB'nin politika faaliyetlerine rehberlik eden kapsayıcı amaç ve ilkeleri tanımlayarak AB'nin katılımını sağlamlaştırmış, bağımsız olarak AB özellikle Komisyonun çevre politikalarının yeni alanlara girmesini sağlamıştır. ATS ayrıca, nitelikli çoğunluğa geçerek çevre politikası oluşturmaya yönelik karar kurallarını da değiştirmiştir. Bu durum, bireysel engellemeleri kaldırıp koalisyon oluşturmaya mecbur kılmıştır. 1970'lerde ve 1980'lerde AB çevre politikası, daha önce AB düzeyinde ele alınmayan bir dizi konuyu kapsayan bir mevzuat bütününe hızla oluşturulmasıyla belirlenmiştir. 1980'lerden bu yana, yeni konular ele alınmış, ancak buna ek olarak, çevre gündeminin artan önemi ile önceki yasaları değiştiren AB çevre mevzuatının oranı zamanla istikrarlı bir şekilde artmış ve yirmi yıl içinde yaklaşık 200 yönetmelik çıkarılmıştır. “Bu doğrultuda, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 191. Maddesine dayanan AB çevre politikası, çevrenin korunmasını, korunmasını ve kalitesinin iyileştirilmesini ve insan sağlığının korunmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda doğal kaynakların dikkatli ve doğru kullanımına odaklanmakta ve iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi bölgesel veya küresel çevre sorunlarıyla mücadeleyle yönelik tedbirlerin uluslararası düzeyde desteklenmesine katkıda bulunur, maddeleri yer almıştır” (European Commission, 2021b) İhtiyati ve önleyici faaliyet, kaynaktan düzeltme ve 'kirleten öder' ilkesine dayanmaktadır. 191-193. Maddeler, anlaşmanın gerçek çevre maddeleri olarak kabul edilmiştir. Bunlar, yalnızca AB politikasının genel önemi ve hedeflerine ilişkin hükümler içermekle kalmamış, aynı zamanda bu hedeflere ulaşılması gereken temel ilkeleri ve karar alma prosedürlerini de

tanımlamıştır. Ayrıca, Avrupa ve ulusal çevre politikası sorumluluklarının ve eylem olasılıklarının tahsisine ilişkin genel koşullar belirtilmiştir (Knill ve Liefferink,2021; 22-24; European Commission, 2021b). Madde 191 (1), aşağıdakiler de dahil olmak üzere, AB çevre politikası hedeflerinin nispeten seyrek bir tanımını sunmaktadır:

- “Çevrenin kalitesini korumak, korumak ve iyileştirmek;
- İnsan sağlığını korumak;
- Doğal kaynakların basiretli ve akılcı kullanımını sağlamak;
- Bölgesel veya dünya çapındaki çevre sorunlarıyla ve özellikle iklim

değişikliğiyle başa çıkmak için uluslararası düzeyde önlemleri teşvik etmek.” (Knill ve Liefferink,2021; 22-24; European Commission, 2021b).

1988 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli kurulmuş ve 1990 IPCC'nin ilk değerlendirme raporu yayınlanmıştır. AB'nin üye devletlerle birlikte katılımı için bir fırsat sağlamış ve BMİDÇS müzakereleriyle çevre sorunu olarak kabul ederek çevre politikaları oluşturmaya başlamıştır. IPCC ve ikinci Dünya İklim Konferansı, iklim değişikliği konusunda küresel bir anlaşma çağrısında bulunmuştur. 1991 — Hükümetlerarası Müzakere Komitesi'nin (INC) ilk toplantısı gerçekleşmiş ve Komite 1992 yılında BMİDÇS metnini kabul etmiştir. BMİDÇS, 1992 yılında “Rio Dünya Zirvesi”nde imzaya açılan iki sözleşmeden biri olan bir “Rio Sözleşmesi”dir. Üçü özünde bağlantılıdır. İklim değişikliğini anlamak ve ele almak için gerekli adımların, ilgili bilimsel, teknik ve ekonomik hususlara dayanması ve bu alanlardaki yeni bulgular ışığında sürekli olarak yeniden değerlendirilmesi durumunda çevresel, sosyal ve ekonomik olarak en etkili olacağı kabul edilmiş ve UNFCCC 21 Mart 1994'te yürürlüğe girmiştir. 197 ülkenin Sözleşmenin Tarafları olduğu tarihin en başarılı çok taraflı anlaşmalarından BMİDÇS'nin nihai amacı iklim sistemine “tehlikeli” insan müdahalesini önlemektir (UNFCCC, 1992, 2021; Vogler, 2013; 632).

“Çevre politikasının varlığı bundan sonra sürekli artmıştır. 1992'deki Maastricht Antlaşması bunu bir “Avrupa Politikası” haline getirmiş ve ayrıca nitelikli çoğunluk oylamasının uygulandığı alanları genişletmiştir” (Mathis, 2020). Maastricht Antlaşması, Birliğin çevresel açıdan sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmesi gerektiğini vurgulayarak görevlerini genişletmiştir (Mathis, 2020). Ve bir sonraki 1995 genişlemesi Avusturya, İsveç ve Finlandiya Konsey'deki çevresel olarak gelişmiş, ilerici devletler grubunu tartışmalı bir şekilde güçlendirmiştir.

1994 yılında Avrupa Çevre Ajansı'nın (European Environment Agency-EEA) kurulması AB politikasının daha fazla kurumsallaşmasını ve güçlenmesini sağlamıştır. Bundan önce yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması (1993) Avrupa Tek Senedi'nin sağladığı gelişmelerin devamı niteliğinde olmuştur. Günümüz AB'nin kurumsal yapısının kurulmasını, ekonomik ve parasal birliğin entegrasyonu sürecinin geliştirilmesi, Avrupa medeni haklarının somutlaştırılması gibi önemli gelişmeleri sağlamıştır. (Knill ve Liefferink, 2021; 26). Bireysel politika alanlarının oluşturulmasının yanı sıra sağlık, eğitim, kültür ve çevrenin korunmasını da içermiştir. Aynı yıl, Genel Müdürlüğün (Directorate General) katkısıyla Avrupa Çevre Komiserliği görevi oluşturulmuştur. Ardından 1999 yılında onaylanan Amsterdam Anlaşması da yenilikler getirmiştir. İki anlaşma da AB çevre politikası için getirdiği ilke ve prosedürlerle yasal ve kurumsal özelliklerini güçlendirmiştir. Maastricht Anlaşması'nın getirdiği karar alma prosedüründeki değişiklikler çevre politikalarının önemini artırdığını göstermiştir. Ortak karar ilkesi Amsterdam Antlaşması'ndan beri çevresel konularda norm haline gelmiştir. Amsterdam Anlaşması'nın diğer politika alanlarına çevre politikalarının entegrasyonunu sağlaması açısından önemli nitelikte olduğunu belirtmişlerdir. Amsterdam Antlaşması, ilk kez bir AB hedefi olarak “sürdürülebilir kalkınma”dan söz etmiştir. (Mathis, 2020; Steurer, 2021; 282).

Sürdürülebilir kalkınma, 1990'larda BM liderliğindeki iki girişim, Brundtland Raporu (1987) ve Rio Dünya Zirvesi (1992) aracılığıyla yeni bir politika yönlendirici kavram olarak ortaya çıkmıştır. 1990'larda AB, sürdürülebilir kalkınma kavramını kurucu Antlaşmalarına dahil ederek yavaş ve sembolik olarak benimsediği görülmüştür. (Mathis, 2020; Steurer, 2021; 282). Sürdürülebilir kalkınma böylece, en azından teoride, AB'nin tüm politikalarının mihenk taşı haline geldiği belirtilmiştir (Mathis, 2020; Steurer, 2021; 282).

1994'te kurulan Avrupa Çevre Ajansı, Çevresel Bilgi ve Gözlem Ağı (EIONET) kurarak politika yapıcılara ve halka zamanında ve hedefe yönelik çevresel bilgiler sağlamada üye devletlerin mevcut çevresel bilgi sistemleri aracılığıyla toplanan bilgilere dayanarak, daha iyi bir çevresel veri alışverişinin ortaya çıkmasını ve böylece yeni AB çevre politikalarının oluşturulması ve uygulanması için daha iyi bir temel sağlanmasına çalışılmıştır. Ulusal politika gündemlerinin sürekli değişim içinde olduğu bu tür güçlü kurumsal bağlantı noktalarına sahip olmak ek olarak siyasette de son derece önemli olduğu ifade edilmiştir (Knill ve Liefferink, 2021, 26; Jordan, Gravey ve Adele, 2021; 361; European Environment Agency, 2019; 3). 1997 yılında Kyoto Protokolü aralık ayında COP 3'te resmen kabul edilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. 1997 Kyoto Protokolü ilk kez 37 sanayileşmiş ülke için yasal olarak bağlayıcı emisyon azaltım hedefleri ve üst sınırları belirlemiştir. Bu hedeflere ulaşmak için politika araçlarına ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır. Uluslararası Sera Gazı (GHG) azaltma rejiminin oluşturulması AB'nin uluslararası hukuku şekillendirme becerisinin örneği olarak verilmiştir. Küresel adaletin en güncel konularından biri iklim değişikliğinin AB tarafından sahiplenilmesi ve 1992 BM Çevre ve Kalkınma Konferansı ile BMİDÇS'ne yapılan 1997 Kyoto Protokolü Değişikliği ile küresel tartışmalarda sera gazı azaltma konusunda lider bir oyuncu olarak kendini

konumlandığı belirtilmiştir. Kyoto Protokollerinde belirtilen BMİDÇS 3.maddesinde sanayileşmiş ülkeler ve diğer ülkeler arasındaki emisyon azaltım taahhütlerindeki muamele farklılığı eleştirilmiş, azaltma taahhütlerinin adil ve uygulanabilir bir farklılaşması nasıl mümkün olur sorusunu tartışılmıştır. AB, Kyoto Protokolü'nün oluşturulmasında büyük katkıları olmuş ve bilimsel kanıtlarla oluşturulan kısıtlamaları diğer ülkelerin de uyması için baskı yapmıştır. Kyoto müzakerelerine yaklaşımda, Komisyonun önerileri Avrupa'nın öncülük etmesi gerekliliğine dayanmıştır ve Birliğin Protokolün yürürlüğe girmesini sağlamadaki başarısı, Avrupa liderliğinin büyük örneği olduğu belirtilmiştir. Ek olarak, ABD ve Çin en büyük iki kirletici ülkenin Kyoto Protokolü kapsamında emisyon azaltma taahhütlerini kabul etmemişlerdir (Eckes, 2013; 196-199; Vogler, 2013; 635; UNFCCC,2022a; European Commission, Directorate-General for Climate Action, Erişim tarihi: 21.04.2022). Devam eden süreçte 2000 yılında imzalanan Nice Anlaşması ile birtakım revizyonlar yapılmıştır ancak bunların oldukça sınırlı şekilde kaldığını belirtilmiştir. Nice Anlaşması ile yapılmaya çalışılan ancak başarılı olunamayan Anayasa çalışması 2009'da Lizbon Antlaşması ile gerçekleşmiştir. Bu antlaşmanın da çevre politikaları üzerindeki etkisi oldukça az olarak belirtilmiştir. 1993'te oluşturulan Çevre Koruma Komiserliği'nin ve Çevre Genel Müdürlüğü'nün misyonu, çevreyi korumak için yasal veya mali önlemler önermek ve bunların üye devletlerde uygulanmasını sağlamaktır (Commission of the European Communities, 2001; 5-6; Mathis, 2020).

Lizbon Antlaşması'na iklim değişikliğiyle mücadele hedefinin eklenmesinden bu yana, bu soruna özel olarak adanmış bir komisyon üyesi ve bir Genel Müdürlük (DG Clima) oluşturulmuştur. Avrupa Komisyonuna iklim değişikliği ile müzakere etme yetkisi verilmiştir. Aynı yıl AB'nin tüm politikalarını ve faaliyetlerini yöneten, Antlaşma'da belirtilen Avrupa Topluluğu'nun kapsayıcı bir hedefi olan ilk AB

Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi (SDS) 2001'de kabul edilmiştir. AB özellikle küresel çevre yönetişimi konularını desteklemiş ve ticaret ile çevre politikalarının karşılıklı olarak destekleyici olmasını sağlamaya çalışmıştır. Birliğin Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi, Birliğin 2002 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi hazırlıklarının bir parçasını oluşturmuş ve bu zirvede sürdürülebilir kalkınma konusunda "küresel bir anlaşma" elde etmeye çalıştığı belirtilmiştir. Komisyon, AB'ye olumlu etki yaratması ve daha iddialı iç politikalar için siyasi baskıyı teşvik etme umuduyla, SDG'ler gibi konularda uluslararası anlaşmalar aradığını söylemiştir. AB politikası birçok önemli politika başarısı sağlamıştır. Bu kapsamda, Birlik BM'nin GSYİH'nın %0,7'si olan resmi kalkınma yardımı hedefine mümkün olan en kısa sürede ulaşma ve bu hedefe ulaşmak için somut ilerleme kaydetme taahhüdünü yeniden teyit etmiştir (Commission of the European Communities, 2001, 5-6; Mathis, 2020). AB'nin Lizbon Stratejisi, ekonomik büyüme ve sosyal uyum hedeflediği belirtilmiş çevresel hedeflerin olmaması eleştirilmiştir. Knill ve Lieferrik (2021), “1980'ler ve 1990'ların başındaki politikaların faaliyet hızıyla karşılaştırıldığında, 1990ların ortası ve 2000lere gelindiğinde AB düzeyinde çevre politikası patlamasında kademeli bir azalma gözlemlediklerini” belirtmişlerdir (Knill ve Lieferrik, 2021).

1990'ların başından itibaren çevre politikası düzenlemelerinde köklü bir dönüşüm yaşanmış ve temel politika inşa döneminin tamamlandığı öne sürülmüştür. Çevre politikalarının halk tarafından destek görmüş örneğin yirmi yılı aşkın bir süredir Eurobarometer anketlerinde sürekli olarak özellikle iklim değişikliğiyle ilgili konularda AB düzeyinde eyleme yönelik nispeten yüksek destek oranları görülmüştür (Jordan, Gravey ve Adele, 2021; 361). 2000'li yıllara gelindiğinde çevre politikasının dinamiklerinde siyasal dinamiklere bağlı olarak yavaşlama ve durgunluk dönemine girilmiştir. Bununla birlikte, Avrupa genişleme sürecinin hızlanması ve yeni katılan

ülkelerin, 2004'te sekiz eski sosyalist devlet, Kıbrıs ve Malta, 2007'de Bulgaristan ve Romanya ve 2013'te Hırvatistan genişlemeleri niceliksel ve niteliksel olarak çok farklı olmuştur, 15'ten 28 üye ülkeye hızla boyutunu artırmış ve iç güç dinamiklerini önemli ölçüde değiştirmiştir (Oberthür ve Kelly,2008; 43; Mathis, 2020; Knill ve Lieferrik, 2021; Commission of the European Communities, 2009; 112).

Oberthür ve Kelly (2008), iklim politikasının, genel olarak Avrupa entegrasyonunun önemli bir itici gücü haline geldiğini değerlendirmiştir. Avrupa için anayasa oluşturan antlaşmanın başarısız olmasının ardından, Avrupa kurumları meşruiyetlerini pekiştirmek ve Avrupa entegrasyon sürecini yeniden canlandırma çalışmaları yapılmıştır. Genişlemelerle birlikte ekonomik kalkınmaya mevcut ülkelerden daha fazla odaklanılmış ve çevre politikası eylemlerinin hem sayısı hem de amacına yönelik çalışmalar azalmaya başlamıştır (Oberthür ve Kelly, 2008; 43; Knill ve Lieferrik, 2021).

2001 yılında IPCC'nin Üçüncü Değerlendirme Raporunun yayımlanması, Bonn Anlaşmaları, 1998 Buenos Aires Eylem Planı temelinde kabul edilmiştir. Ardından düzenlenen COP 7'de kabul edilen Marakeş Anlaşmaları, Kyoto Protokolü'nün uygulanmasına ilişkin kuralları detaylandırmış, uyum için yeni finansman ve planlama araçları oluşturmuştur. Daha sonra Birlik, Kyoto Protokolü'nün geliştirilmesine öncülük etme ve ardından 2005'te onaylanmasını denetleme gibi önemli bir sorumluluklarına devam etmiştir. 2005 yılında kurulan AB Emisyon Ticaret Sistemi (ETS), dünyanın ilk uluslararası emisyon ticaret sistemidir. Üç faz dönemini tamamlayan bu sistem, Komisyon raporunda AB'nin iklim değişikliğiyle mücadele politikasının temel taşı ve sera gazı emisyonlarının maliyet etkin bir şekilde azaltmak için temel aracı olarak belirtilmiştir. 2007 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), Dördüncü Değerlendirme Raporu yayınlanmıştır. Raporda, “son 50 yılda gözlemlenen ısınmanın

çoğunun insan faaliyetlerine atfedilebilir olduğuna dair yeni ve daha güçlü kanıtlar” olduğunu doğrulamıştır. IPCC ayrıca, sera gazı (GHG) emisyonlarının mevcut hızlarında yükselmeye devam etmesi ve sanayi öncesi seviyelerinin iki katına çıkmasına izin verilmesi halinde, bu yüzyılda dünyanın ortalama 3°C'lik bir sıcaklık artışıyla karşı karşıya kalacağı sonucuna varmıştır (UNFCCC, 2022a; UNDP, 2008; 7-255; European Commission Directorate-General for Climate Action, Erişim tarihi: 22.04.2022). COP 13'te Taraflar, Bali Yol Haritası oluşturarak iklim değişikliğiyle mücadele için tasarlanmış yeni bir müzakere sürecinin rotasını çizen Bali Eylem Planını oluşturmuştur. Bali Eylem Planı, dört ana yapı taşına odaklanmıştır: azaltma, uyum, teknoloji ve finansman (UNFCCC, 2022a; UNDP, 2008; 7-255; Vogler, 2013; 637; European Commission Directorate-General for Climate Action, Erişim tarihi: 22.04.2022).

COP 15 öncesinde, 17 Aralık 2008'de Avrupa Parlamentosu, iklim değişikliğiyle mücadele için ilk kez entegre ve iddialı bir politika ve önlem paketi sunan AT Enerji ve İklim Paketi üzerinde anlaşmaya varmıştır (Commission of the European Commitee, 2009). 2008'de AB, "20-20-20" hedefleri olarak bilinen düşük karbonlu rekabetçi bir ekonomiye giden yolda 2020 yılına kadar ulaşılması gereken bir dizi iklim ve enerji hedefi belirlemiştir. “Bunlar: AB sera gazı emisyonlarında 1990 seviyelerinin en az %20 altında bir azalma, AB enerji tüketiminin %20'si yenilenebilir kaynaklardan sağlanacak, Öngörülen seviyelere kıyasla birincil enerji kullanımında %20'lik bir azalma, enerji verimliliğinin iyileştirilmesiyle sağlanacak. Bundan yola çıkarak, 2008'de AB, AB ETS'yi 2013'ten daha fazla sektör ve gazı kapsayacak şekilde genişletmeye ve AB düzeyinde bir emisyon üst sınırı belirlemeye karar vermiş, bu da AB ETS kapsamındaki sektörler tarafından 2005'e kıyasla-%21'lik bir azalmayı gerektirdiği belirtilmiştir (European Commission, 2015;12). Eckes (2013), dönemin

Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Margot Wallström'un Aralık 2009'da Kopenhag İklim Konferansı'nın başlangıcında iklim adaletini 'ahlaki yükümlülüğümüz' olarak nitelendirmiş ve 'Kopenhag'ın sosyal ve kalkınma ihtiyaçlarına, yük paylaşımına ve “kirleten öder ilkesine” dayalı küresel bir anlaşma sunması gerektiğini savunduğunu belirtmiştir (Eckes, 2013; 206). Kopenhag'daki COP 15'te hazırlanan 2009 Kopenhag Anlaşması, konferansın son saatlerinde yaklaşık 30 ülkenin liderleri tarafından müzakere edilen bağlayıcı olmayan emisyon azaltım taahhütleri sunulan bir belge olmuştur (UNFCCC, 2022a).

AB'nin uluslararası çevre liderliğine katılma istekliliği, en etkili biçimde Kopenhag İklim Zirvesi'nde olmak üzere, bu krizin ardından kesintiye uğramıştır. 2008'den başlayarak, AB, 2008 küresel mali krizi ve 2009 Kopenhag konferansının başarılı bir anlaşmaya ulaşamaması dahil olmak üzere Birlik, bir "krizler topluluğu" ile karşılaşmıştır. 2009'dan sonra AB, daha iddialı emisyon azaltma hedefleri üzerinde anlaşmaya varmak için mücadele etmiştir (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 365).

COP 15'te hazırlanan anlaşma bir BM kararı olarak kabul edilmemiş, ancak 140'tan fazla BMİDÇS Tarafı tarafından onaylanmıştır. 2010 Cancún Anlaşmaları, COP 16'da hazırlanmış ve büyük ölçüde kabul edilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler için uzun vadeli finansman sağlanmasını artırmak için Cancún COP 16'daki Hükümetler bir Yeşil İklim Fonu kurmaya karar vermişlerdir. Küresel ısınmanın sanayi öncesi sıcaklıklara kıyasla 2°C'nin altında tutulması gerektiğine dair resmi bir BM kararında ilk kez kabul edilmiştir. 2015 yılına kadar tüm ülkeleri kapsayan yeni bir küresel yasal çerçeveyi müzakere etmek, Cancún anlaşmalarını işler hale getirip yeni bir yol haritası oluşturmak için Durban Platformu'nun oluşturulması Avrupa Birliği'nin Kyoto Protokolü'nün ikinci taahhüt dönemine girmesi COP 17'de gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Avrupa Komisyonu'nun İklim Eyleminden Sorumlu Üyesi Connie

Hedegaard, AB'nin Durban'da küresel bir anlaşmaya hazır olduğunu ancak ABD ve Çin gibi diğer ekonomilerin hazır olmaması sadece AB'nin küresel emisyonların %11'ini temsil ettiği ikinci bir Kyoto dönemi iklim için olumsuz bir durum yarattığını bildirmiştir. “Bugünün karşılıklı bağımlı dünyası, küresel iklim eylemi anlamına geliyor”. İhtiyaç duyulan daha geniş uluslararası iklim rejim için AB ikinci bir Kyoto dönemine açık olduğunu, bunun için 2020'den önce yürürlüğe girmesi gereken kapsamlı ve yasal olarak bağlayıcı bir küresel iklim çerçevesi için yol haritası ve tarih belirlenmesi, geçen yıl Cancún'da düzenlenen konferansta alınan kararların operasyonel hale getirilerek çözülmemiş kilit sorunları ele alması ile mümkün olacağını belirtmiştir (European Commission, 2011; 2; UNFCCC, 2022a; European Commission Directorate-General for Communication, Erişim tarihi: 07.05.2022).

AB, 1970'lerden beri AB Çevre politikasının geliştirilmesine rehberlik eden ve her programın uygulamaya koymuş olduğu çevre eylemlerinde giderek iklim değişikliğinin önemi artmış, 2000-2012 dönemi 6. Çevre Eylem Programı'nda belirlenen dört öncelikli alanda iklim değişikliği yer almakta ve ona yönelik eylem planları belirlenmiştir. Ardından 2014 yılında yürürlüğe giren 7. Çevre Eylem Programı (2014-2020) AB'nin kilit politika çerçevelerinden biri olarak tanımlanmıştır. “AB çevre politikaları temel olarak üç 7. ÇEP politika önceliği etrafında şekillenir: (1) AB'nin doğal sermayesini korumak, muhafaza etmek ve geliştirmek; (2) AB'yi kaynak açısından verimli, yeşil ve rekabetçi bir düşük karbon ekonomisine dönüştürmek; ve (3) AB vatandaşlarını çevre ile ilgili baskılardan ve sağlık ve esenliklerine yönelik risklerden korumak.” şeklinde AB'nin daha geniş kapsamlı akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme hedeflerine katkıda bulunurken, AB'nin çevre ve vatandaşların refahını iyileştirmeyi amaçlar (EEA, 2019, 56; European Commission, 2014).

AB, çevresel hedefleri tüm politika sektörlerinin politika oluşturma faaliyetlerine entegre etmek için önemli bir çaba sarf etmiştir. Çevresel sorunların çözümünü iyileştirmeye yönelik bir yaklaşım olarak, Çevre Politikası Entegrasyonu'nun (EPI) büyük bir siyasi potansiyeli bulunmaktadır. Uygulandığı takdirde tarım, enerji ve ulaşım gibi ekonomik açıdan güçlü sektörler, çevre sorunlarını ortaya çıkmadan önce ön görerek tasarlamak için adımlar atacaktır (Oberthür ve Kelly, 2008; 45). EPI, AB'nin bir uzmanlık alanı olarak görülmekte ve ilk olarak 1986'da Avrupa Tek Senedi'nin 130r(2). Maddesine dahil edilmiştir. “Günümüzde TFEU’da yer Madde 11 'çevre koruma gerekliliklerinin Birlik politikaları ve faaliyetlerinin tanımına ve uygulanmasına entegre edilmesi gerektiğini' belirtilerek EPI'ye AB içinde neredeyse anayasa benzeri bir statü kazandırılmıştır.” (Oberthür ve Kelly, 2008; 45). AB'nin küresel ortalama sıcaklıktaki artışı iki santigrat derecenin altında tutma hedefini karşılamak için yasama önerilerinin daha da güçlendirilmesi gerekecektir (Oberthür ve Kelly, 2008; 45).

AB, Kopenhag başarısızlığından dersler çıkararak Doha 2012, Varşova 2013 COP’larında yeni küresel anlaşmayla ilgili müzakereler için bir çalışma planı üzerinde anlaşmalar sağlayarak uluslararası müzakere sürecinde koalisyon oluşturmaya ve köprü oluşturmaya daha fazla önem vererek, AB kendini artık daha çok bir lider konumuna getirmiştir. Bununla birlikte, AB iklim değişikliği ile mücadele konusunda daha stratejik ve önemli değişiklikler içeren bir yol haritası benimsemeye başlamış ve iklim değişikliğini sadece çevresel bir mesele olarak kabul etmeyerek daha geniş bir dış politika meselesi olarak ele almaya başlamıştır (Delreux, 2021; 269; European Commission, Erişim tarihi: 07.05.2022). Jordan, Gravey ve Adele (2021), AB’nin 2013 sonrası uygulamaya koyduğu yeni politikalar ve girişimlerden oluşan iklim paketlerine dikkat çekmişlerdir. “İlk olarak Sürdürülebilir Finans girişimi, finansal sektörün

katılımını teşvik etmeyi ve sermayeyi daha sürdürülebilir ekonomik önlemlere yönlendirmeyi amaçlayan geniş yasal önlemler paketinin parçası olarak yeşil yatırımları neyin oluşturduğuna dair ayrıntılı bir taksonomi olarak belirtilmiştir. İkinci olarak bahsedilen paket, AB'nin 2030 çerçevesini yerine getirmek için kapsamlı bir yeni iklim ve enerji politikası önlemleri paketi olmuştur” (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 366). Bunlar, örneğin emisyon ticareti ve yenilenebilir enerji gibi birçok mevcut direktifte yapılan revizyonları içerdiği belirtilmiştir. Bir diğer strateji, kaynakların daha yoğun kullanılmasını sağlamak için bir döngüsel ekonomi eylem planıdır. “Döngüsel Ekonomi eylem planı, 2020'de başlatılan, atıkla ilgili altı yeni direktif ve plastiklerle ilgili yeni bir strateji için öneriler içermektedir. Planın önemli bir teması, mevcut ekotasarım kurallarının enerji performansının ötesinde, dayanıklılık gibi diğer hususları kapsayacak şekilde genişletilmesidir” (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 366). Son olarak, tek kullanımlık plastiklere ilişkin yüksek profilli bir direktif hazırlanmıştır. Plastik kullanımını- polistren kaplar ve yemek malzemelerinde kullanımı yasadışı hale getirilmiştir ve AB'nin ulaştırma sektöründen kaynaklanan sera gazı emisyonlarının gelecekte artması beklenmekte ve kamyonların AB düzeyinde bağlayıcı sera gazı emisyon kontrollerine tabi olduğu yasa ilk kez oluşturulmuştur (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 366).

2015 yılının başlarında, iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması'nın kabul edilmesinden yaklaşık bir yıl önce, Avrupa Birliği Dış İlişkiler Servisi (EEAS-The European External Action Service) ve Avrupa Komisyonu'nun İklim Eylemi Genel Müdürlüğü, bir İklim Diplomasisi Eylem Planı geliştirmiştir (Biedenkopf ve Groen, 2021; 41). 2014 yılında Lima'da düzenlenen COP 20'de Taraflar, Paris'te yapılacak olan anlaşmanın temel unsurlarını detaylandıran 'Lima Eylem Çağrısını' kabul etmişlerdir. Sonraki yıllarda düzenlenen birçok müzakere sonucunda 12 Aralık 2015'te COP

tarafından Paris İklim Anlaşması oluşturulmuştur. Paris Anlaşması, 1997 Kyoto Protokolü kapsamında alınan yaklaşımın yerini almaktadır. Paris Anlaşması, 2015'te Paris iklim konferansında (COP21) kabul edilen ilk evrensel, yasal olarak bağlayıcı küresel iklim değişikliği anlaşmasıdır (European Commission, Directorate-General for Climate Action, Erişim tarihi: 29.04.2022; The Council of the European Union, 2016).

BMİDÇS, 2015 Paris Anlaşması'nın, BM iklim değişikliği rejiminin evrimindeki son adımı işaret ederek iklim değişikliğiyle mücadele için küresel çabada yeni bir rota çizdiğini belirtmiştir (UNFCCC, 2022b). “AB ve Üye Devletleri, Paris Anlaşması'nın 190'a yakın Tarafı arasındadır. AB, anlaşmayı 5 Ekim 2016'da resmen onaylayarak 4 Kasım 2016'da yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Paris Anlaşması kapsamında AB'nin ilk Ulusal Katkı Beyanı (NDC), daha geniş 2030 iklim ve enerji çerçevesi kapsamında, sera gazı emisyonlarını 2030 yılına kadar 1990 yılına kıyasla en az %40 oranında azaltma taahhüdü vermiştir. Bu hedefin uygulanmasına yönelik tüm önemli AB mevzuatı 2018 yılı sonunda kabul edilmiştir” (UNFCCC, 2022b). AB, 2013 Uyum Stratejisinin (EU Adaptation Strategy) genel amacı, iklim değişikliğinin etkilerine yerel, ulusal ve AB düzeylerinde yanıt verme hazırlık ve kapasitesini artırarak, tutarlı bir yaklaşım geliştirerek ve koordinasyonu geliştirerek iklime daha dayanıklı bir Avrupa'ya katkıda bulunmaktır. 2013–2018 yılını kapsayan bu strateji kapsamında dayanıklılığını artırmak için hemen harekete geçmiştir. Tüm Üye Devletlerin artık bir ulusal uyum stratejisi veya planı oluşmuş; adaptasyon, AB politikalarına ana akım haline getirilmiştir. Climate-ADAPT platformu, adaptasyon hakkında bilgi için önemli bir referans haline gelmiştir (European Commission, 2018; The European Climate Adaptation Platform-Clima ADAPT,2018).

1990'ların başından itibaren ve 2015 Paris anlaşmasından bu yana AB değişen başarı oranlarıyla liderlik becerilerini göstermeye ve liderlik rolünü oynamaya

çalışmıştır. AB çapında bağlayıcı CO2 azaltma hedeflerinin oluşturulması ve düzenli olarak gözden geçirilmesi ve AB çapında ortak bir Emisyon Ticareti Planının oluşturulması ve düzenli olarak gözden geçirilmesi dahil olmak üzere bölgede bir dizi kilit dahili politikanın benimsenmesine yol açmıştır (Knill ve Liefferienk, 2021). 2019'da genç aktivist Greta Thunberg tarafından başlatılan bir dizi yüksek profilli okul grevinin ve birçok Avrupa başkentinde yüz binlerce kişinin katıldığı halk yürüyüşlerinin ardından çevre sorunlarına yönelik bir kamu ilgisinde bir artış olmuştur. Varoluşsal bir krizi temsil ettiklerini belirterek gideren artan çevre grupları, aynı terminolojiyi kullanarak bu çerçeveyi biyolojik çeşitlilik kaybı ve okyanuslardaki plastik atık gibi konulara genişletmiştir. Avrupa çevre durumunun 2019 durumu raporunda Avrupa Çevre Ajansı, AB'nin Yedinci Çevre Eylem Planı'nda belirlenen hedefleri gerçekleştirmede oldukça yetersiz kalacağını öngördüğünü açıklamıştır. AB, 2015 Paris konferansında girdiği derin karbonsuzlaştırmaya yönelik uluslararası taahhütlerini yerine getirmek için daha büyük bir baskı altına girmiştir. “Bu gelişmelerin ardından, Yeşil siyasi partiler Mayıs 2019 Avrupa seçimlerinde olağanüstü iyi bir performans sergilediler ve sandalyelerini %50 artırarak bir dönem için onları Parlamentodaki dördüncü en büyük siyasi grup haline getirdiler.” (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021). Bu artış, Ursula von Leyen'i çevre sorunlarına yönelmeye zorlamıştır. Görev süresi boyunca çevreyi siyasi öncelikler listesinin en üstüne yerleştirmiştir. Derinden dönüştürücü politikalara duyulan ihtiyacın altı çizilerek Aralık 2019'da Komisyon, AB'yi yeni bir büyüme yörüngesine sokmayı amaçlayan bir Avrupa Yeşil Anlaşması'nı yayınlamıştır. Ursula von der Leyen, Başkan olarak ilk gününde, dünya liderlerine Yeşil Anlaşma'nın "Avrupa'nın yeni büyüme stratejisi" olduğunu ve bunun AB'yi radikal bir yeni rotaya sokmakla kalmayıp, aynı zamanda Avrupa'yı sınırlayan yeni bir ekonomik kalkınma dalgasını harekete geçireceğini söylemiştir. Leyen,

“Avrupa Yeşil Anlaşması geniş bir yol haritasıdır: Biyoçeşitlilik ve ormanları, tarım ve gıdayı, yeşil şehirleri ve örneğin döngüsel ekonomiyi de önemsiyoruz. Bugün bir yolculuğun başlangıcı. Ancak bu, Avrupa'nın 'aydaki adamı' anıdır” şeklinde açıklamada bulunmuştur (European Commission, 2019b). Yeşil anlaşmanın amaçlarını son yüzyılda küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelerin 2 santigrat derecenin altında tutarak iklim değişikliği tehdidine karşı küresel tepkiyi güçlendirmek ve sıcaklık artışını 1,5 santigrat derece ile daha da sınırlama çabalarını sürdürmektir. 27 AB Üye Devletinin tamamı, emisyonları 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine kıyasla en az %55 oranında azaltma sözü vermişlerdir. (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 366-368; European Commission, 2021b); European Commission,2019a). Anlaşmada öne çıkan, dönüştürücü politikalar olarak hazırlanan yol haritasında belirtilen maddeleri gerçekleştirerek AB'yi modern, kaynakları verimli kullanan ve rekabetçi bir ekonomiye dönüştürme amaçlanmaktadır:

- Kaynakların verimli kullanımının artırılması;
- Temiz, döngüsel bir ekonomiye geçiş;
- Biyolojik çeşitliliğin restorasyonu; ve
- Kirliliği azaltmak.

Bu yeni politika önerileri, devam eden önemli biyoçeşitlilik kaybını ele alacak, çevre dostu çiftçiliği ('Tarladan Çatala') teşvik edecek ve kirlетici kimyasalların kullanımını önemli ölçüde azaltacak amaçları ile oluşturulmuştur (Jordan, Gravey ve Adelle, 2021; 366-368; European Commission, 2021b); European Commission,2019a). Yeşil Anlaşma'nın uygulanması yıllar alacak uzun bir süreç olduğu ancak kabul edilmesinin, daha önce AB'de eksik olan politika entegrasyonunu uygulamak için yeni bir siyasi isteğin temelini oluşturduğu belirtilmiştir (Jordan ve Dupont, 2021; 203).

AB Yeşil Anlaşmasını uygulamak, Avrupa için birçok fırsat aynı zamanda da bir dizi risk sunmuştur. Yurtdışındaki dışsallıklar, karbon kaçağı, insan hakları ihlalleri dahil halihazırda genişleyen iklim adaletsizliklerini daha da kötüleştirebilir (Elkington ve Evans, 2021; 55). Yeşil dönüşüm 2021 yılı balında AB Dış İlişkiler Konseyi yenilebilir enerjiye geçiş ve karbon emisyonlarını ortadan kaldırmaya yönelik çabaların Rusya'dan gelen petrol ve gaz ithalatını azaltarak ağ bağlantılı teknolojilere ve hammaddelere olan bağımlılığını artıracak tartışılmıştır. Üye devletler arasındaki Avrupa Yeşil Anlaşması üzerindeki fikir birliğini sürdürmesi için stratejilerin geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. AB'nin karbon emisyonlarına küresel toplamın yaklaşık yüzde 8 ine denk gelmesi yani kendi ekonomisinin karbondan arındılmasının iklim değişikliği üzerinde minimum bir etkiye sahip olacağını belirtmişlerdir. AB'nin net sıfıra geçiş liderlik etmesi için büyük emisyon yayılımına neden olan ülkelerle etkileşimi önem kazanmaktadır. Yeşil Anlaşmanın dış ilişkiler boyutunu güçlendirmek için Avrupa Komisyonunun Küresel Ağ Geçidi (European Commission's Global Gateway) girişimi bu konuda küresel güney ile bağları güçlendirmek açısından önemli olduğu belirtilmiştir. AB'nin önerdiği Karbon Sınır Ayarlama Mekanizması (CBAM), özellikle iklim değişikliği için çok az tarihsel sorumluluk taşıyan Afrika için açıklanan önlemlerin bir sonucu olarak karbon emisyonlarına en az etkide bulunan endüstrileri zarar görebileceği belirtilmiştir. AB'nin bu ülkelerin yeşil geçişlerine yön vermesi, ekonomik ve siyasi desteklerde bulunup Afrika Birliği ile ilişkilerini geliştirmesi önerilmiştir. Bloğun, sera gazlarının seviyesini düşürmek için mevcut olan tüm araçlarını geliştirmesi gerektiği belirtilmiştir (Clark, Dennison ve Engström, 2021; 3-5). COP26 öncesinde, iklim hedeflerini iklim eylemine dönüştürmeye yönelik uluslararası çabaların, küresel topluluğun bu konuları tartışmak için son kez bir araya geldiği Kasım 2019'da Madrid'de olduğundan daha yoğun, geniş tabanlı ve aciliyetine

verilen önem artmıştır. Covid-19 pandemisinin başlangıcından bu yana ulusal iklim taahhütlerinin gerçekleştirme çabalarında belirgin bir artış olmuştur. Bunun nedenleri arasında, Biden yönetiminin, Trump yıllarının ardından ABD'nin iklim değişikliğine yönelik çabalarını yenilemesi; Çin, Japonya, Güney Kore, Endonezya ve Kanada gibi büyük ülkeler tarafından net sıfır emisyon taahhütleri ve AB'nin Avrupa Yeşil Anlaşmasını açıklaması bulunmaktadır. Bu gelişmeler diğer ülkeler için de hedeflerini belirlemesi için yol gösterici olmuş ve onlar da iklim değişikliğini hem iç hem de dış politika gündemlerinin en üst sırasına yerleştirmişlerdir. Konsey, Yüksek Temsilci, Komisyon ve Üye Devletler tarafından İklim Diplomasine yönelik hedefleri gerçekleştirmek için ileriye dönük somut planlarla operasyonel şekilde çalışacakları taahhüt edilmiştir. 2019'da Avrupa Yeşil Anlaşması'nı ve ardından 2021'de "Fit for 55" politika paketini duyuran AB, net sera gazı emisyonlarında 2030 yılında kadar 1990 seviyeleri ile karşılaştırıldığında en az yüzde 55 azaltmak için somut planlar ortaya koyan ilk küresel oyuncu olmuştur. Küresel emisyonlara kendi katkısının nispeten az olduğu göz önüne alındığında, eğer kendi taahhütlerinin iklim sonuçlarında bir fark yaratması gerekiyorsa, AB'nin COP26'da ve sonrasında hayati bir kolaylaştırma rolü oynaması gerekeceği ifade edilmiştir. Yaklaşık 50 yıl süren gelişimden sonra, çevre politika yapıcıları, şu anda kurucu anlaşmalarda resmi olarak yer alan ve güçlü bir çevre komiteleri ağı tarafından desteklenen, AB'nin öne çıkan bir dizi hedeflerinden biri olarak çevre koruma politikasını kurmayı başarmıştır (Clark, Dennison ve Engström, 2021; 3-5; Council of the European Union, 2020; Jordan, Gravey ve Adelle, 2021).

BÖLÜM III: PANDEMİ, DOĞAL AFETLER VE GÖÇ KARŞISINDA AB İKLİM POLİTİKALARININ ÖRNEK OLAYLARLA AÇIKLANMASI

3.1. İklim değışikliğinin AB çevre ve güvenlik politikalarında oynadığı rol

Yerküre üzerindeki insan etkisi son elli yıldır gözle görülür bir hal almaya başlamış ve iklim sistemini ısıtması üzerine kesin kanıtlar ortaya çıkmıştır. Antroposen eylemler, sanayi, fosil yakıtların kullanılması, gübre kullanımı ve ormansızlaşma gibi eylemler tarafından üretilen sera gazı (GHG) emisyonları hızla artarak günümüzde tarih boyunca kaydedilen en yüksek seviyelere gelmiştir (Ciffolilli, Telha ve Caetano, 2021; 12). En önemli antropojenik sera gazı olan CO₂'nin mevcut ortalama yıllık konsantrasyonu, milyonda 400 parçaya (ppm) yakındır ki bu, en az son 800.000 yılda olduğu en yüksek seviyedir ve 18. yüzyılın ortalarındaki sanayi öncesi dönemdeki seviyelerden yaklaşık %40 daha yüksektir. Bu oranlarla kısa vadede 1,5°C'ye ulaşan küresel ısınma, iklimde yol açacak birden fazla tehlikede kaçınılmaz artışlara neden olacak ve ekosistemler ve insanlar için önemli riskler oluşturacaktır. İklim değışikliğinin etkileri ve riskleri giderek daha karmaşık ve yönetilmesi daha zor hale gelmektedir. Bununla birlikte, aynı anda birden fazla iklim tehlikesinin meydana gelmesi ve başka iklimsel ve iklimsel olmayan risklerin etkileşimine neden olacak ve bu da genel riskin ve sektörler arasında risklerin birleşmesi ile sonuçlanacağı ön görülmüştür (IPCC AR6, 2022; European Environment Agency, 2016, 62). İklim değışikliğinin etkilerinin şiddeti bölgeye göre değışmektedir. Avrupa, dünyanın birçok yerinden daha hızlı ısınmakta, son on yılda Avrupa'nın kara sıcaklığı, küresel ortalama olan 0,8°C artışla karşılaştırıldığında, sanayi öncesi döneme göre ortalama 1,3°C daha yüksek olduğu belirlenmiştir. En kırılgan bölgeler olarak Güney Avrupa, Akdeniz Havzası ve Arktik bölgesi olarak belirtilmiştir. Akdeniz havzası, dağlık alanlar, yoğun nüfuslu taşkın ovaları, kıyı bölgeleri, en dış bölgeler ve Kuzey Kutbu iklim

değişikliğinin etkilerine karşı özellikle hassastır. Güney ve Orta Avrupa'da aşırı hava olaylarını etkisiyle orman yangınları ve aşırı kuraklıklar görülmeye başlamıştır. Kuzey ve kuzeydoğu Avrupa'da daha şiddetli yağış ve sel beklenmekte ve kıyılarda sel ve erozyon riski artmıştır. Aşırı iklim olaylarında yaşanan artış ve insan etkisi afetlerin şiddetini artırmaktadır. Doğal sistemler için iklimle ilgili riskler, ısınmanın büyüklüğüne ve hızına, coğrafi konuma, gelişmişlik ve savunmasızlık seviyelerine ve uyum ve azaltma seçeneklerinin seçimlerine ve uygulanmasına bağlıdır (Commission of the European Communities, 2009, 4; European Commission, 2016; 3).

Sıcak hava dalgaları, sel ve kuraklık gibi aşırı hava ve iklime bağlı tehlikeler birçok bölgede daha sık ve yoğun hale geleceği belirtilmiştir. Aşırı sıcakların Avrupa genelinde ortalama sıcaklıklardan bile daha hızlı artması beklenmektedir. Güney Avrupa'da yıllık yağış ve yaz yağışlarının azalması beklenirken, kuraklık, kuraklık ve yangın tehlikelerinin artması muhtemeldir. Yoğun yağış ve nehir taşkınları için önemli değişiklikler öngörülmektedir. İklim değişikliğinin, Avrupa'nın çoğu bölgesinde daha yüksek bir yağmur yoğunluğuna yol açması ve bunun da ani sel riskini artıracak tahmin ediliyor. AB nüfusunun yaklaşık üçte biri kıyıda 50 km uzaklıkta yaşamakta ve bu alanlar Avrupa Birliği'nin GSYİH'sının %30'undan fazlasını oluşturmaktadır (European Severe Storms Laboratory (ESSL), 2022; European Commission Directorate-General for Climate Action Erişim tarihi: 29.04.2022).

Avrupa Şiddetli Fırtınalar Laboratuvarı (ESSL/ESWD)'ın yayınladığı yıllık raporlarında 2021 yılında 269 şiddetli hava olayının 556 ölümlle sonuçlandığı açıklanmıştır. En fazla can kaybının şiddetli yağmurdan kaynaklandığını (65 olay 295 ölüm) belirtmişlerdir (European Severe Storms Laboratory (ESSL), 2022; European Commission Directorate-General for Climate Action Erişim tarihi: 29.04.2022). Mevcut çalışmalar, kuzey Avrupa'nın bazı bölümleri hariç, 21. yüzyılda Avrupa'nın çoğu için

meteorolojik ve hidrolojik kuraklıkların sıklığı, süresi ve şiddetinde artışlar öngörülmektedir. Avrupa Çevre Ajansı (European Environment Agency) (2021)'na göre, kuraklık, her yıl Avrupa nüfusunun önemli bir bölümünü etkileyen Avrupa ikliminin yinelenen bir özelliğidir. EEA'ya göre belirlenen dört tür kuraklık şeklin bulunmaktadır: “meteorolojik (yağış eksikliği), tarımsal (toprak nem eksikliği), hidrolojik ve yeraltı suyu kuraklığı (yüzey ve yüzey altı su açığı) ve sosyo-ekonomik kuraklık (yetersiz su mevcudiyeti ve talep)” (EEA 2020; EEA 2021a; EEA ArcGIS Online). Meteorolojik kuraklık koşulları, ısı dalgaları, kuvvetli rüzgarlar ve düşük bağıl nem ile birlikte yoğunlaşmaktadır. Uzun süreli kuraklıklar doğal ekosistemleri, tarım ve ormancılığı, enerji üretimini, sanayiye ve nehir taşımacılığını etkiler ve orman yangınları riskini artırır. Meteorolojik kuraklıkların süresi, 1960'lardan bu yana Avrupa'da, kuzey Avrupa'da devam etmesi muhtemel olan küçük bir düşüş dışında, net bir eğilim göstermemiştir. Avrupa'nın çoğu bölgesinde meteorolojik ve hidrolojik kuraklıkların sıklığı ve şiddeti artmıştır. Farklı kuraklık endeksleri, artışın en fazla güney Avrupa'da olduğunu göstermekte ve şiddetli kuraklıkların daha sık olacağı tahmin edilmektedir. Kuraklık koşullarındaki en büyük artış, tarım, sanayi, turizm ve hane halkı gibi su kullanımındaki rekabetin artışı ile Güney Avrupa'da olması beklenmektedir. Güney Avrupa'daki çiftlikler, 2100 yılına kadar kuraklıktan kaynaklanan önemli kayıplara maruz kalabileceği belirtilmiştir (EEA 2020; EEA 2021a; EEA ArcGIS Online).

İklim değişikliğinin etkileri, nüfusun yaşlanması, Avrupa'da artan kentleşme, Doğu Avrupa'da öngörülen nüfus büyüklüğündeki azalmalar, Avrupa'nın doğu ve batı kısımları arasındaki ekonomik uçurumun daralması gibi diğer sosyoekonomik faktörlerin evrimi örneğin; su sektörü, tarım, ormancılık ve biyolojik çeşitlilik değişen arazi kullanım kalıpları ve nüfus değişimi arasındaki karşılıklı bağımlılıklar ile birbirine bağlıdır. 3 santigrat derecelik bir ısınmanın Avrupa için olumsuz sosyal, ekonomik ve çevresel

etkileri ciddi boyutta olacaktır. AB ortalamasından daha yüksek bu sıcaklığın yıllık yağışta azalma, yıllık nehir akışında azalma, biyolojik çeşitlilik kaybı riskinin artması, artan çölleşme riski, tarım için artan su talebi; mahsul veriminde azalma, artan orman yangını riski, hidroelektrik potansiyelinde azalma, yaz turizminde azalma ve diğer mevsimlerde potansiyel artış yaşanma riskleri belirtilmiştir (Ciffolilli, Telha ve Caetano, 2021; 15-18).

İklim değişikliği birçok sektörü etkileyecek. Tarımda öngörülen iklim değişiklikleri mahsul verimini, hayvancılık yönetimini ve üretim yerini etkileyecektir. Aşırı hava olaylarının artan olasılığı ve şiddeti, mahsulün bozulma riskini önemli ölçüde artıracaktır (Commission of European Communities, 2009, 4). Artan atmosferik CO2 konsantrasyonları, daha yüksek sıcaklıklar ve kuraklık koşulları da dahil olmak üzere yağış düzenlerindeki değişiklikler, su kıtlığı ve aşırı hava olayları daha düşük verime neden olarak gıda üretiminin miktarını, kalitesini etkiler. AB'de gıda güvenliğinin daha az risk olduğu belirtilse de iklim değişikliğinin Avrupa dışından gelen kademeli etkileri, ticaret modellerindeki değişiklikler yoluyla Avrupa'daki tarımsal gelir ve fiyat seviyelerini daha fazla etkileyebileceği ifade edilmiştir. Güney bölgeleri, tarım alanlarındaki olumsuz etkileri nedeniyle yaşanan bu değişimden en çok etkilenen bölge olmuştur ve olacaktır. (EEA ArcGIS Online; European Commission, 2012). “İklim değişikliği nedeniyle ormancılık üzerindeki etkiler artan kuraklıkla birlikte yangınların artmasına neden olmaktadır. Yangın olaylarının etkisi, güney Avrupa'da zaten bozulmuş ekosistemler üzerinde özellikle güçlüdür ve gelecekte bu alanda daha uzun ve daha şiddetli yangın mevsimlerinin öngörülmesiyle daha da kötüleşmesi beklenmektedir. Artan tehditler ile ormanların biyolojik çeşitliliğinin Avrupa genelinde değişmesi beklenmektedir” (EEA ArcGIS Online; European Commission, 2012). Avrupa'daki orman yangınlarının boyutu, büyük ölçüde hava koşullarındaki değişikliklere bağlı olarak yıldan yıla çok değişiklik göstermektedir. Son yıllarda büyük orman yangınları, geçmişte yangınların yaygın

olmadığı kuzey ve batı Avrupa'daki bazı bölgeleri etkiledi. 2018'de her zamankinden daha fazla Avrupa ülkesi büyük orman yangınları yaşamış ve 2017 ve 2018 yıllarında birçok Avrupa ülkesinde benzeri görülmemiş orman yangınları, rekor kuraklık ve sıcak hava dalgalarıyla aynı zamana denk geldi. Daha şiddetli yangın havası ve sonuç olarak, özellikle yüksek emisyon senaryosu için, Avrupa'nın çoğu bölgesinde yangına eğilimli alanın önemli ölçüde genişlemesi ve daha uzun yangın mevsimleri öngörülmektedir (EEA ArcGIS Online). Bunların etkisi kıyı ve deniz bölgeleri ve seviyelerinde önemli değişikliklere neden olacaktır. Avrupa'daki tüm kıyı bölgelerinde mutlak deniz seviyesinde ciddi yükselmeler yaşanmıştır. Deniz seviyesi ve kıyı seviyelerindeki artış, kıyı ekosistemlerini, su kaynaklarını, yerleşim yerlerini, altyapıyı ve insan yaşamını tehdit etmektedir (EEA ArcGIS Online; Commission of European Communities, 2009; 4). Etkilenen bir diğer önemli sektör ise enerji sektöründe iklim değişikliği ve aşırı hava olayları hem enerji arzı hem de talebi üzerinde doğrudan etkisi olacaktır. Enerji sisteminin tüm bileşenlerini giderek daha fazla etkileyerek birincil enerji kaynaklarının mevcudiyetini, enerjinin dönüştürülmesini, iletimini, dağıtımını ve depolanmasını ve enerji talebini etkilemektedir. Bununla birlikte, politika perspektifinden bakıldığında, toplum üzerindeki genel etkiler, doğrudan kayıplardan çok daha yüksek olacağı beklenmekte çünkü kritik enerji altyapısına verilen hasar, arızalara ve ilgili ve bağımlı altyapılar üzerinde geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal sonuçlara yol açan etkilere neden olabilir. “İklim değişikliğinin yağış ve buzul erimesi üzerindeki tahmini etkisi, hidroelektrik üretiminin kuzey Avrupa'da %5 veya daha fazla artabileceğini ve güney Avrupa'da %25 veya daha fazla düşebileceğini göstermektedir.” (Commission of the European Communities, 2009; 4; European Commission, 2021c; 19). Avrupa enerji sistemi için iklim tehditleri zaten mevcuttur ve artacağı tahmin edilmektedir. İklim değişikliğinin kuzey ve kuzeybatı Avrupa'da ısıtma talebini azaltması ve güney Avrupa'da

soğutma için enerji talebini güçlü bir şekilde artırması bekleniyor (European Commission, Erişim tarihi: 13.05.2022). Büyük ekonomik ve sosyal etkilere neden olan ve olmaya devam eden aşırı iklim olayları altyapı (binalar, ulaşım, enerji ve su temini) sorunlarına yol açar ve yoğun nüfuslu alanlar için özel bir tehdit oluşturmaktadır. Deniz seviyesindeki yükselme, aşırı yağış ve sel, aşırı düşük veya yüksek sıcaklıkların meydana gelmesi, yoğun kar yağışları, kuvvetli rüzgarlar ile binalar ve altyapıları, dirençlilikleri veya konumları örneğin sele eğilimli alanlar, toprak kaymaları, çığlar nedeniyle iklim değişikliğine karşı savunmasız olabilir (Commission of the European Communities, 2009, 4; European Environment Agency, 2012).

Yapılan rapor çalışmalarında ve değerlendirmelerde hayatını kaybedenlerin ezici çoğunluğun 40 yıllık dönemde %85'ten fazlasının sıcak hava dalgalarından kaynaklandığı açıklanmıştır. Tüm afet türleri arasında, 1980-2019 dönemindeki kayıpların %80'inden ve ölümlerin %95'inden hava ve iklimle ilgili aşırılıklardan kaynaklananlar sorumludur. Verilere göre, 2003 yılındaki sıcak hava dalgası, son kırk yılda hava ve iklimle ilgili olaylardan kaynaklanan tüm ölümlerin %50 ila 75'ini temsil eden kayıplara yol açan büyük bir felaket olduğu belirtilmiştir. 2003 yılındaki aşırı ölüm oranı, bu olayla ilgili birçok bilimsel makale ve rapor yayınlanmış olmasına rağmen, Avrupa ölçeğinde toplam mağdur sayısı net olarak bilinmemektedir. Fransa'da Ağustos 2003'te sıcak dalgasının neden olduğu 15.000 ölüm hem İspanya'da hem de İtalya'da potansiyel olarak 20.000 ölüme ulaşan önemli aşırı ölüm oranları belirtilerek yaklaşık 80.000 can kaybının olduğu tahmin edilmektedir (Robine vd., 2007; 2). 1980 ve 2019 yılları arasında AB'de iklimle ilgili olaylardan kaynaklanan doğrudan ekonomik kayıplar (enflasyona göre ayarlanmış) en az 419 milyar Avro olduğu ve 2010-2019 döneminde, ortalama yıllık ekonomik kayıpların 12 milyar Avro olduğu açıklanmıştır. AB Üye Devletlerinde büyük ekonomik kayıplara yol açan olaylar şu şekilde belirtilmiştir: “2002 yılında Orta Avrupa'daki selin 21

milyar Euro'dan fazla kayba, bu değerin sadece %15'in sigortalı olması; 2003'teki kuraklık ve sıcak hava dalgasının neredeyse 15 milyar Euro zarara; 1999 kış fırtınası Lothar yaklaşık 13 milyar Euro kayıp; İtalya ve Fransa'da Ekim 2000 sel yaklaşık 13 milyar Euro zarara ve Orta Avrupa'daki 2013 sel felaketi yaklaşık 11 milyar Euro zarara neden olmuştur” (European Commission, 2021c; 9).

2003'ten sonraki benzer sıcak hava dalgaları, farklı ülkelerde ve farklı aktörler tarafından uyum önlemleri alındığından, önemli ölçüde daha düşük sayıda ölüme neden olmuştur. En savunmasız bölgeler ve sektörler Avrupa'da farklılık göstermektedir, ancak iklim değişikliğine uyum sağlama ihtiyacı tüm ülkelerde kabul edilmiştir. Avrupa'nın iklim değişikliği etkilerine karşı tarım ve diğer emtia ticareti, altyapı ve ulaşım, jeopolitik ve güvenlik riskleri, finans, göçle ilgili insan hareketliliği ile ilişkilendirilebilecek dünyanın diğer bölgelerinde de savunmasız olduğu görülmektedir (Ciffolilli, Telha ve Caetano, 2021). İklim değişikliği, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi tarafından uluslararası düzeyde ele alınmaktadır. Sözleşmenin hedefi, sera gazı emisyonlarını yerküreye antropojenik etkiyi önleyecek düzeyde sınırlamaktadır. Avrupa Birliği 90'lı yıllardan beri ciddi şekilde ele alınarak geliştirilen küresel çapta yüksek çevre standartlarını yakalayarak o düzeyde bir çevre politikası geliştirmiş, AB ekonomisinin daha çevre dostu olmasına, Avrupa'nın doğal kaynaklarını korumaya çalışmıştır (EEA, 2016; 50; EUR-Lex, Erişim tarihi: 15.05.2022). İklim değişikliği konusunda AB, yaşanan olumsuz etkiler ile mücadele etmek için iklimle ilgili uluslararası müzakerelerde öncü rol üstlenerek iklim politikaları ve stratejilerini formüle etmekte ve uygulamaya devam etmektedir. 1997'de, katılımcı gelişmiş ülkeleri yasal olarak sera gazı emisyonlarını azaltma hedeflerine, ilk taahhüt dönemi olan 2008-2012'ye kadar ulaşmaya bağlayan Kyoto Protokolü kabul edilmiştir. AB'nin yanı sıra bir dizi ülke, 2013'ten 2020'ye kadar uzanan ikinci bir taahhüt dönemi için 2020'ye kadar azaltma taahhütlerini üstlenmeyi

kabul etmiştir. Kyoto Protokolü ve ardından bir diğer önemli uluslararası anlaşma olan Paris Anlaşmasının başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamayı ve AB'nin Emisyon Ticareti Sistemini (EU ETS) uygulamayı hedeflemiştir. (EEA, 2016; 50; EUR-Lex, Erişim tarihi: 15.05.2022). Bu kapsamda iklim değişikliği AB mevzuatında da önemli değişikliklere neden olmuş ve geliştirilen AB çevre politikası, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın (TFEU) 11 ve 191-193. Maddelerinde yer almaktadır.

Antlaşmada yer alan 191. Madde'nin belirttiği şekilde iklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle başa çıkmak AB çevre politikasının net bir hedefi olarak belirtilmiştir (EUR-Lex, Erişim Tarihi:15.05.2022). Sürdürülebilir kalkınma, 'çevrenin kalitesinin yüksek düzeyde korunması ve iyileştirilmesi' (Avrupa Birliği Antlaşması'nın 3. Maddesi) taahhüdünde bulunan AB için kapsayıcı bir hedef olmaya devam etmektedir (EUR-Lex, Erişim Tarihi:15.05.2022). Avrupa Çevre Ajansı 2016 tarihli raporunda, küresel yüzey sıcaklığındaki 2 °C'lik artış sınırı korunsada dahi, Dünya'nın birçok yerinde yüksek oranda sıcaklık artışı yaşanacağını ve iklim değişikliğinin dünya genelinde birçok etkisinin olacağını altını tekrar çizmiştir. İklim değişikliğine uyum, bu nedenle, iklim değişikliğinin hafifletilmesini tamamlayan önemli bir politika ayağı olarak UNFCCC tarafından belirlenmiştir. UNFCCC'nin 4. Maddesi, ulusal veya bölgesel uyum stratejilerinin benimsenmesi için her türlü çabanın gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda raporlar, uyum stratejileri, yol haritaları hazırlayarak politikalarına entegre etmeye çalışmış ve çevre iklim değişikliği odaklı kurmuş olduğu enstitüler, ajanslar ve kurumlar ile AB koordinasyonu sağlama ve en iyi uygulamaların yürütülmesini kolaylaştırmak için iyi bir konuma sahip olduğu ifade edilmiştir (Commission of the European Committee, 2009; 6).

Avrupa Komisyonu ve diğer uluslararası kuruluşların mevcut tavsiyelerine rağmen, çoğu AB Üye Devlette iklimle ilgili aşırı olaylardan kaynaklanan ekonomik kayıpları

değerlendirecek veya raporlayacak bir mekanizmanın hala olmaması eleştirilmiştir. Buna rağmen, AB çevre ülkeler arasında güçlü bir role sahiptir ve son yüzyılda giderek artan iklim kaynaklı aşırı hava olaylarının neden olduğu felaketlerin yol açtığı kayıpları önlemek için AB her alanda iklim değişikliği uyum stratejileri oluşturmuştur. “Uyum, iklim değişikliğinden en çok etkilenen dezavantajlı bölgelerin ve diğer bölgelerin uyum sağlamak için gerekli önlemleri alabilmesini sağlamak için AB Üye Devletleri arasında dayanışmayı gerektirecektir” (European Commission, 2009; 6). Ayrıca, ortak pazar ve ortak politikalar yoluyla AB düzeyinde entegre olan belirli sektörlerde örneğin tarım, su, biyolojik çeşitlilik, balıkçılık ve enerji ağları gibi sektörlerde koordineli biçimde AB eylemi gerekmektedir (European Commission, 2009; 6). Bu amaçla Avrupa Çevre Ajansı (European Environment Agency-EEA) 7 Mayıs 1990 yılında Avrupa Birliği tarafından kabul edilmiştir ve 1993 yılının sonlarında yürürlüğe girmiştir. “Avrupa Çevre Ajansı (AÇA) ile birlikte Avrupa Çevre Bilgi ve Gözlem Ağı (Eionet) kurulmuştur. “Avrupa Çevre Ajansı, üye ülkelerin ve iş birliği içerisinde olduğu ülkelerin çevreyi iyileştirme, çevresel hususları ekonomik politikalara entegre etme ve sürdürülebilirliğe doğru ilerleme konusunda bilinçli kararlar almasına yardımcı olmayı; Avrupa Çevre Bilgi ve Gözlem Ağını (Eionet) koordine etmekle görevlidir. EEA şu anda 32 üye ülkesi ve altı ülke ile iş birliği yapmaktadır.” (European Parliament ve European of the Council, 2009; EEA,2021b (16 Kasım 2021)). EEA, EIONET ve üye ülkelerle birlikte paylaştığı bu ortaklık ağını geliştirmekten ve birçok kurumu içeren ulusal ağların faaliyetlerini koordine etmekten sorumludur (European Parliament ve European of the Council, 2009; EEA,2021b (16 Kasım 2021)). 2004 yılında AB Eko-Yönetim ve Denetim Planı (EMAS) kapsamında bir çevre yönetim sistemi uygulamaya konulmuştur. Uyum stratejilerinin ve politikalarının geliştirilmesi için AB, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde politika yapıcılarını desteklemek için tasarlanmış, kamuya açık, web tabanlı bir platform olan Avrupa İklim Adaptasyon

Programı-Climate-ADAPT'deki bilgilerle desteklenmektedir. İklim değişikliğine uyum önlemleri ve politikalarının geliştirilmesini sağlayan bu platform Climate-ADAPT, Avrupa'da iklim değişikliğine uyum konusundaki bilgilerin daha iyi kullanılması, güncellenmiş bir bilgi tabanının oluşturulması, karar vericiler tarafından etkin bir şekilde ele alınmasını artırmak ve sektörler ve yönetim düzeyleri arasında daha iyi koordinasyon sağlamak için 2012 yılında Avrupa Komisyonu ve AÇA tarafından başlatılmıştır. Uyum politikaları ve stratejileri, kullanıcıları ilgili kaynaklara yönlendirerek Avrupa'daki adaptasyon hakkında bilgi paylaşmayı amaçlayan bir veri tabanıdır (EEA, 2018; EEA, 2012, 33; European Commission, 2021a).

Ertesi yıl Avrupa Komisyonu tarafından Nisan 2013'te kabul edilen iklim değişikliğine uyum konusundaki AB Stratejisi, AB'nin mevcut ve gelecekteki iklim etkilerine karşı hazırlığını yeni bir düzeye çıkarmak için bir çerçeve ve mekanizmalar ortaya koymaktadır. Önceki kısımda belirtildiği gibi iklim değişikliğinin etkileri her geçen yıl etkisini artırmakta ve AB'ye ciddi ekonomik ve can kayıplarına yol açmaktadır. İleriye dönük olarak, AB için özel olarak iklim değişikliğinin gelecekteki etkileri ve maliyetlerini araştıran Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi tarafından yürütülen 2020'de yayınlanan en son PESETA IV araştırma projesi (PESETA-İklim değişikliğinin aşağıdan yukarıya analize dayalı olarak AB sektörlerinde ekonomik etkilerinin projeksiyonu) Avrupa'daki tüm bölgelerin değişen derecelerde olsa da iklim değişikliğinden etkileneceği sonucuna varmıştır. 2020 PESETA IV raporu, küresel sıcaklığın sanayi öncesi seviyelerin 3°C veya daha fazla üzerine çıktığı bir senaryoda ve uyum eylemi olmadan AB'nin orman yangınları ve haşere salgınları daha sık ve şiddetli hale geleceği ve biyokütle kaybını ve karbonu artıracığı şeklinde etkilerle karşı karşıya kalabileceğini tahmin etmektedir. Yabani alanların yakınında yaşayan ilave 15 milyon Avrupalı, yılda en az 10 gün boyunca yüksek ila aşırı yangın tehlikesine maruz kalacaktır. (European Commission ve ECHO

2021, 38). Bu nedenle Avrupa'nın ve dünyanın diğer bölgelerinin, iklimin kaçınılmaz olumsuz etkileri ve bunların ekonomik, çevresel ve sosyal maliyetleriyle başa çıkmak için uyum önlemleri almaktan başka seçeneği yoktur. AB uyum stratejisinin temel üç hedefi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Komisyon, tüm Üye Devletleri kapsamlı uyum stratejileri benimsemeye teşvik eder ve uyum kapasitelerini geliştirmelerine ve harekete geçmelerine yardımcı olmak için rehberlik ve finansman sağlayacaktır. "İkincisi, Avrupa İklim Adaptasyon Platformu'nu (Climate-ADAPT) Avrupa'da uyum bilgileri için 'tek durak' olarak geliştirmek ve adaptasyon hakkında bilgi sahibi olmaktır." (European Commission, 2016). Son olarak, tarım, balıkçılık ve uyum politikası yoluyla kilit hassas sektörlerde uyumun teşvik edilmesi ve Avrupa'nın altyapısının daha dayanıklı hale getirilerek ve doğal ve insan kaynaklı afetlere karşı sigorta kullanımını teşvik etmek olarak belirlemiştir (European Commission, 2016). AB bütçesinin, Avrupa ekonomisinin tüm sektörlerinde iklim eylemini teşvik etmede ve sera gazı azaltma hedeflerine ulaşmak ve iklim direncini sağlamak için gereken yatırımı hızlandırmada önemli bir rolü vardır. 2014-2020 gelişme sürecinde belirlenen hedefler doğrultusunda Green Paper, Cohesion Policy yayınlanarak AB kurumları, 2014-2020 için 960 milyar Avro'luk AB bütçesinin en az %20'sinin, bir önceki düzeyin yaklaşık üç katı olan iklim değişikliğinin azaltılması ve uyumuna harcanması gerektiği konusunda anlaşmışlar ve tüm sektörlerde uyum stratejisi paketinin bir parçası olarak Komisyon Ortak Tarım Politikası, Ortak Balıkçılık Politikası ve üye ülkelerle uyumun nasıl gerçekleşeceğine dair eylemlerde bulunulmuştur. AB, 2013 Uyum Stratejisi kapsamında geçtiğimiz yıllarda dayanıklılığını artırmak için şimdiden harekete geçti. Tüm Üye Devletlerin artık bir ulusal uyum stratejisi veya planı vardır; adaptasyon, AB politikalarına ve uzun vadeli bütçesine ana akım haline getirilmiş ve Climate-ADAPT platformu, adaptasyon hakkında bilgi için önemli bir referans haline geldi. Küresel Uyum Komisyonu, iklim riskine ilişkin hususları karar alma sürecine entegre etmede AB'yi öncü

olarak kabul etti. Bu yeni strateji, bu deneyim üzerine kuruludur, hırsı artırır ve yeni alanları ve öncelikleri kapsayacak şekilde genişler (EUR-Lex; European Commission, 2021a (24.2.2021)). Avrupa Komisyonu, 2013 Stratejisinin 2018 değerlendirmesinin ve Mayıs ve Ağustos 2020 arasında yapılan açık kamuoyu görüşmesinin ardından, Avrupa Yeşil Anlaşması (Green Deal) eylem planının bir parçası olarak Yeni AB Uyum Stratejisi'ni duyurmuştur. Paris Anlaşması'nın 7. Maddesindeki uyumla ilgili küresel hedefi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 13 eylemini AB hukukuyla bütünleştirmiş ve yeni strateji uyum konusundaki 2013 AB stratejisinin değerlendirilmesini, AB ve Üye Devletlerin uyum kapasitesini artırma, dayanıklılığı güçlendirme ve iklim değişikliğine karşı kırılganlığı azaltmak için sürekli ilerleme kaydetmesini taahhüt etmiştir. Yeni strateji, Avrupa Birliği'nin iklim değişikliğinin kaçınılmaz etkilerine nasıl uyum sağlayabileceğini ve 2050 yılına kadar iklime karşı dirençli hale gelebileceğini ortaya koyuyor. Komisyonun 24 Şubat 2021 yılı basın açıklamasında, 2013 İklim Değişikliği Uyum Stratejisini temel alan bugünün önerilerinin amacı, odağı sorunu anlamaktan çözüm geliştirmeye kaydırmak ve planlamadan uygulamaya geçmek olduğunu açıklamıştır (European Commission, 2021a (24.2.2021) ; Climate ADAPT, Erişim tarihi: 16.05.2022). Bölgesel iklim tehlikeleri ve riskleri hakkında oluşturulan bilgi platformları Copernicus Programı, Climate-ADAPT ve diğer veri merkezlerinden alınan girdilerden yararlanan Ufuk Avrupa Misyonu (Horizon European Mission) 'İklim değişikliğine uyum' için temel girdiyi oluşturan önemli eylem misyonları oluşturan bir programdır. Adaptasyon eylemiyle doğrudan ilgili olan toprak sağlığı, iklim açısından nötr şehirler ve okyanuslar üzerine planlanmış misyonlar, toplumsal dönüşüm dahil iklim değişikliğine uyum misyonlarına sahiptir (European Commission, 2021a). Aynı zamanda, iklim uyum stratejisinin etkili olabilmesi için finansman sağlanması önemli bir faktördür. İklim adaptasyonu, Avrupa Yapısal ve Yatırım (ESI) Fonları, Horizon 2020 ve LIFE Programı

gibi ilgili tüm finansman programlarına dahil edilmiştir (Thoudoi, 2017, 356). Uyum konusunda iş birliğini desteklemek ve bu çerçeveyi ileriye taşımak amacıyla, 2009 Beyaz Kitap'ta (White Paper) Komisyon bir Etki ve Uyum Yönlendirme Grubu (IASG- Impact and Adaptation Steering Group) kurarak AB stratejisinin geliştirilmesine ve Üye Devletler tarafından ulusal uyum stratejilerinin hazırlanmasına yardımcı olmayı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu grup, ulusal ve bölgesel uyum programlarının oluşturulmasında yer alan AB Üye Devletlerinin temsilcilerinden oluşacak ve sivil toplum ve bilim camiasından temsilcilerle istişarelerde bulunacaktır (Commission of European Communities, 2009; 15).

2013 yılına kadar sadece 15 AB üye ülkesi Ulusal Uyum Stratejisi (NAS) benimsemişken, diğer durumlarda bu tür stratejiler halihazırda hazırlanmaya devam etmektedir. “Ancak, sektörel politikalara entegre edilmiş politika önlemlerine dönüştürülen eylem planlarına sahip sadece birkaç üye ülke olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, AB iklim uyum stratejisi, bölgesel yaklaşımın çok önemli olduğu AB çapında koordineli olarak 2013 yılında başlatılmıştır” (Thoudoi, 2017, 355).

AB'de, 1980'den 2020'ye kadar, insanların neden olduğu bu tehlikeler, afetler yaklaşık 50 milyon insanı etkilemiş ve Üye Devletlere yılda ortalama 12 milyar Euro'ya mal olmuş ve bu kayıplar artarak devam etmiştir. AB'nin giderek artan şekilde aşırı olaylar yaşaması ve afetlere karşı daha fazla maruz kalma ve kırılganlık yaşaması beklenmektedir. Alt düzeydeki sınır tahminleri, günümüzün AB ekonomisinin sanayi öncesi seviyelerin 3°C üzerinde küresel ısınmaya maruz kalmasının, yıllık en az 170 milyar Euro'luk bir kayba yol açacağını göstermektedir. Ölümcül sıcak hava dalgalarından ve yıkıcı kuraklıklardan, yükselen deniz seviyelerinin aşındırdığı kıyı şeridinde ve ormanlara kadar, iklim değişikliği şimdiden Avrupa'da ve dünya çapında zarar vermektedir. Bundan dolayı, iklim adaptasyonu eylemi, afet riskinin önlenmesi ve azaltılmasına yönelik daha geniş çalışma ile sinerjilerden daha iyi yararlanmalıdır. Ulusal düzeyde, AB düzeyinde (The

Union Civil Protection Mechanism -Birlik Sivil Koruma Mekanizması kapsamında) ve uluslararası düzeyde (Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi kapsamında) daha yakın koordinasyon ile uygulamalar, standartlar, rehberlik, hedefler, kaynaklar ve bilgi açısından daha iyi bir tutarlılık sağlanabilir. Avrupa'da ve küresel olarak yaşanan bu çevresel bozulmalar, ekosistemlerin insanların afetlerin etkisine karşı koruma kapasitesini azaltmaktadır. AB, afet risklerinin önlenmesine ve azaltılmasına odaklanan politikalar geliştirmektedir (Climate ADAPT, Erişim tarihi: 16.05.2022).

Afet Risk Yönetimi (European Disaster Risk Management- DRM) politikaları, AB politikalarında nispeten yeni bir eğilim olmasına rağmen, dünya çapında geniş çapta yerleşik bir düşünce ve planlama yolunu oluşturmaktadır. “İklim değişikliği sadece belirli risklere neden olmakla kalmıyor, aynı zamanda diğer nedenlerden kaynaklanan riskleri de artırmaktadır. Çeşitli doğal ve insan kaynaklı tehlikelere ilişkin afet önleme konusunda iş birliği için ilk çerçeve 2009 yılında kabul edilmiştir” (Thoidou, 2017). İklimle ilgili ve aşırı hava olaylarına yönelik kamu sektörünün tepkileri, afet risk yönetiminin kapsamına girer. Afet risk yönetimi (DRM), önceden riski azaltmayı ve operasyon sonrası maliyetleri sınırlamayı amaçlayan tüm bu yaklaşımları ve politika araçlarını kapsar. Bölgesel düzey, iklim direncine ulaşmada belirleyici olduğu düşünülen sınır ötesi yaklaşıma dahil olduğu için DRM için önemlidir Komisyon, üye devletlerdeki mevcut tehlike ve risk haritalama uygulamaları hakkında bir çalışma yürütecektir. Bu temelde, mevcut Topluluk girişimlerine dayalı olarak tehlike ve risk haritalaması için Topluluk yönergeleri geliştirilecektir. Bunu takiben, “Afet yönetimi için risk değerlendirmesi ve haritalama yönergeleri” detaylandırılmıştır (European Commission, 2010). Ayrıca dikkate değer olan şey, AB'nin, doğal afetler ve afetlere karşı güvenliğini artırma amacıyla BM Hyogo Eylem Çerçevesi 2005-2015'e bağlılığıdır. “2015 sonrası Hyogo Eylem Çerçevesi: dayanıklılık elde etmek için riskleri yönetmek”, AB politikaları arasında DRM'nin entegre edilmesi

gereken uyum politikasını tanımlar. Afet risk yönetim organları, özellikle haritalama ve erken uyarı olmak üzere iki tür hizmet sağlayan AB'nin oluşturduğu Copernicus Acil Durum Yönetim Hizmetinden yararlanmaktadır. Avrupa'daki afet riski ortamı sürekli artmakta, tehlikeleri ve tehditleri yeniden şekillendiren ve toplumların olumsuz olaylara maruz kalmasını ve savunmasızlığını etkileyen birden fazla güç bulunmaktadır. AB, bu tehditlerin yanı sıra afet riskini artıran iklim değişikliği ve çevresel bozulma ile mücadele konusundaki eylemini hızlandırmaktadır. Bu amaçla, Avrupa Yeşil Anlaşmasının önemli bir parçası olarak AB İklim Yasası önerisi 2020'de (EU Climate Law) kabul edilmiş, ilişkin teklif, Üye Devletlerin ulusal uyum stratejilerini ve planlarını geliştirmeye ve uygulamaya devam etme gerekliliğini içermektedir. Komisyon ayrıca, Şubat 2021'de kabul edilen ve AB'nin iklim değişikliğine uyum konusunda ve afet risklerine ve etkilerine karşı direncini artırmayı hedefleyecek yeni AB uyum stratejisinde çalışmaya devam etmektedir (European Commission ve ECHO, 2021; Council of the EU, 2021). Yeni AB stratejisi, AB'nin ve küresel kapasitenin iklim değişikliğine uyum sağlama ve etkilerini en aza indirmeyi ve aynı zamanda ekonomi ve toplum genelinde eylemleri daha da geliştirmeyi ve hızlandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, tüm düzeylerde ve sektörlerde politika geliştirilmesini öngörmektedir. Strateji çoğunlukla, iklim değişikliğinin etkilerine karşı AB'nin hazırlık kapasitesini artırmak için diğer stratejilerle etkileşime odaklanmaktadır. Komisyon, stratejinin uluslararası kapsamını derinleştirmek için ortak ülkelere ve yerel kurumlara desteği yoğunlaştırmayı ve genişletmeyi planlamaktadır.

Uyum stratejileriyle birlikte Avrupa Komisyonu'nun 2018 raporlama sürecinde oluşturduğu ulusal risk değerlendirmesi sunumlarında bu alanda ilerleme olduğunu göstermektedir. Açıklanan 30 raporun 25'inde iklim değişikliğini bir risk faktörü olarak bahsedildiği değerlendirilmiştir. İklim değişikliğinin afet riskleri üzerindeki etkisi uzun süredir devam eden bir konu olmakla birlikte çoğu zaman, iklim değişikliğini hava ile

ilgili afet riskleriyle bağlantılı olarak bahsedilmiştir. 2009'da Avrupa Konseyi Üye Devletleri ulusal risk analizleri geliştirmeye davet ettiğinde, iklim değişikliğinin gelecekteki etkisinin dikkate alınmasını tavsiye etmiştir. İklim değişikliği, sistemik bağımlılıklar ve ortaya çıkan yeni riskler ile afet riskini artıran faktörler göz önüne alındığında, Avrupa'da tahmin edilmesi zor ancak potansiyel olarak felaket olabilecek olaylara daha iyi hazırlanma ihtiyacının giderek daha fazla farkına varıldığı görülmüştür (European Commission ve ECHO, 2021, 58). Kuzeyden güneye Avrupa'nın bölgeleri, birkaç yıl üst üste kırılan tarihi sıcaklık rekorları ile hayatı tehdit eden sıcak dönemler yaşamıştır. Aşırı sıcaklık ve kuraklık nedeniyle, son yıllarda Güney Avrupa'yı kasıp kavuran devasa orman yangınları, binlerce insanı evlerini terk etmeye ve geniş ormanlık alanları yok etmeye zorlamaktadır. Avrupa'da her yıl 65.000 yangın çıkmakta ve yaklaşık 500.000 hektarlık orman ve bitki örtüsü yanmaktadır. Orman yangınlarıyla ilgili EFFIS yıllık raporuna göre, 2019'da Avrupa'nın 400.000 hektardan fazla doğal arazisi yanmıştır. Son on yılda, Avrupa'daki yangınlar, Belçika'dan daha büyük bir alan olan 4 milyon hektardan fazla ormanı ve diğer ağaçlık araziye yok etmiştir (European Commission ve ECHO, 2021; Richter, 2021; European Parliamentary Research Service, 2020).

AB topraklarının %36'sını temsil eden yaklaşık 160 milyon hektarlık orman örtüsüyle AB, dünyanın en ormanlık bölgelerinden biridir. Orman yangınları, doğada meydana gelen ve genellikle iklim koşulları nedeniyle daha şiddetli hale gelen kontrolsüz yangınlardır. Orman yangınları, yüksek sıcaklıklar ve düşük bağıl nemin bitki örtüsü ve toprağın yanması için uygun koşullar sağladığı yaz aylarında daha sık görülmektedir. İklim değişikliği nedeniyle yangın riskinin daha da artması beklenmektedir. Avrupa'da 'orman yangınları' ormanları ve vahşi yaşamı yakan istenmeyen yangınları ifade etmektedir. Ayrıca 'wildfire' olarak tanımlanan orman yangınları olarak da adlandırılırlar. Avrupa Birliği, BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi

ve iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması dahil olmak üzere çeşitli uluslararası anlaşmalar ve girişimler kapsamında dünya ormanlarını korumayı taahhüt etmiştir. “Yangınların ormanlar üzerindeki ciddi etkileri, karar vericileri Avrupa düzeyinde önlemenin bu tehditlerle yüzleşmenin en etkili yollarından biri olduğunu kabul etmeye yöneltmiştir. Avrupa Birliği, ormanları ve ormancılığı desteklemek için bir dizi önlem getirmiştir. Avrupa Komisyonu'ndaki çeşitli Genel Müdürlükler (DG'ler), bilgilendirme, önleme, yangınla mücadele ve yanmış yüzeylerin restorasyonu alanındaki önlemlerin geliştirilmesi ve izlenmesi ile ilgilenmektedir.” (European Commission ve ECHO 2021; European Commission Directorate-General for Environment Erişim tarihi: 20.05.2022; European Commission, 2021d; EU Copernicus, 2019). Uzman Grubu, Komisyonun Ortak Araştırma Merkezi, LIFE+ ve Avrupa Orman Yangını Bilgi Sistemi (EFFIS) gibi yapılar yangınların önlenme ve kontrol edilmesinde önemli görevler yürütmektedirler. Avrupa Birliğinin önemli çalışmalarından biri olarak Ortak Araştırma Merkezi, Avrupa Orman Yangını Bilgi Sisteminin (EFFIS) giderek geliştirilmesi hem Avrupa Birliği hem de küresel düzeyde orman yangınları felaketleri ile mücadelede önemli bir katkı sağlamaktadır (European Commission, 2021d; 1-2). AB Copernicus programı ve Orman Yangınları Uzman Grubu (EGFF) kapsamında EFFIS, Avrupa'daki yangın durumunun uydulardan sürekli izlenmesini sağlar. Avrupa düzeyinde önleme, yangınla mücadele, restorasyon ve yangın yönetimi konularında iyi uygulamaların değiş tokuşu için ülkelere bir platform sağlar.

Avrupa Yeşil Anlaşması, Avrupa'da etkin ağaçlandırma ve orman koruma ve restorasyonunu hedefleyen yeni bir AB orman stratejisinin benimseyerek bu strateji ile özellikle afet riski olaylarının önlenmesini ve bu olaylara karşı orman direncinin güvence altına alınmasını ve yangınların boyutunun azaltılması amaçlanmıştır. AB uyum politikaları ile orman yangını risk yönetimini iyileştirmeye yönelik araştırmaları

finanse edilmektedir. Birlik Sivil Koruma Mekanizması, orman yangınlarıyla mücadele için ulusal müdahale kapasiteleri yetersiz kaldığında, etkinleştirilebilir ve yardımı koordine etmektedir. Dünyadaki herhangi bir ülke bu mekanizmanın yardımını talep edebilmektedir. 2007 ve 2019 yılları arasında mekanizma yoluyla yapılan tüm yardım taleplerinin %30'unun orman yangınlarıyla ilgili olduğu belirtilmiştir (European Commission ve ECHO 2021; European Commission Directorate-General for Environment Erişim tarihi: 20.05.2022; European Commission, 2021d; EU Copernicus, 2019; European Parliament Research Center, 2020). “Çevre, Okyanuslar ve Balıkçılıktan Sorumlu Komisyon Üyesi Virginijus Sinkevičius şunları söylemiştir: “İklim değişikliği yangın mevsiminin uzunluğunu ve şiddetini etkiliyor, daha fazla yaşamı tehlikeye atıyor ve doğaya zarar veriyor. Bugünkü rapor, geçen yılın ne kadar yıkıcı olduğunu ve bu yılın verilerinin gösterdiği gibi gösteriyor. Avrupa Komisyonu, Avrupa'daki ormanların dayanıklılığını artırmak için yeni bir AB Orman Stratejisi kabul etti. Biyoçeşitliliği ve insanları koruyacak şekilde yönetilen sağlıklı ve dayanıklı ormanlar ve arazi, orman yangınlarının etkisini azaltmak için çok önemlidir. Bu nedenle, karada orman yangınlarını önlemeyi bir norm haline getirmek için ortaklar ve ulusal yetkililerle birlikte çalışıyoruz.” (European Commission, 2021d).

“Avrupa Parlamentosu, her yıl milyonlarca hektar orman ve diğer bitki türleri yanmakta olduğunu, 2015 yılında yapılan bir araştırmada, önemli orman alanlarına sahip çoğu ülkenin en azından bir miktar yanmış alan bildirdiğini ve 2003'ten 2012'ye kadar olan dönemde yılda ortalama yaklaşık 67 milyon hektarın (veya orman arazisinin %1,7'sinin) yakıldığını gösterdiğini açıklamıştır”. (European Parliament Research Center,2020). Parlamento, Avrupa Yeşil Anlaşması, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (COP15) ve AB'nin dünya ormanlarını korumadaki rolü hakkındaki kararları da dahil olmak üzere, ormansızlaşma ve orman bozulmasına karşı eylem çağrısında bulunmuştur.

Ek olarak Parlamento, mevcut ticaret ve yatırım anlaşmalarının ormansızlaşma, orman ve ekosistem bozulması üzerindeki etkisinin daha iyi ve düzenli bir şekilde değerlendirilmesini istemiş; ve tüm serbest ticaret ve yatırım anlaşmalarının ticaret ve sürdürülebilir kalkınma bölümlerine orman ve ekosistem korumasına ilişkin daha iddialı, bağlayıcı ve uygulanabilir hükümlerin dahil edilmesi çağrısında bulunmuştur (European Parliament Research Center, 2020). Bunula birlikte, son 2 yılda, orman yangınları 200'den fazla insanın hayatının kaybetmesine neden olmuş, dörtte biri Natura 2000 kapsamında korunan alanlarda olmak üzere bir milyon hektardan fazla alan yanmıştır. Yunanistan'daki 2018 Attika orman yangınları 102 can kaybı ve 1.276 hektarı alanın yanmasına neden olmuştur. Bunlar, Avustralya'da 2009 yılında 180 kişinin ölümüne neden olan Kara Cumartesi orman yangınlarından sonra 21. yüzyılın şimdiye kadarki en ölümcül ikinci orman yangınları olmuştur. 2007 yılı Yunanistan yangınları da büyük kayıplara yol açmış ve giderek artan bu felaketlerden sonra hem ulusal hem de AB düzeyinde önleyici politikalar artmıştır.

3.2. Yunanistan Orman Yangınları “İklim değişikliğinin AB çevre ve güvenlik politikalarındaki etkisinin örneklenmesi”

Yunanistan 131.957 km² toplam alana sahiptir ve Balkan Yarımadası'nın en güney uzantısını kaplamaktadır. Anakara arazi alanının %80'ini oluştururken, kalan %20'si yaklaşık 3000 adaya bölünmüştür. Ormanlar (yüksek ve baltalık ormanlar) ve diğer ormanlık alanlar (dallı bodur ağaçlar ve fundalıklar) olarak ayrılan orman arazisi, ülkenin toplam alanının %26,2'sini kaplamaktadır. Ülkenin toplam yüzölçümünün diğer %40,3'ü otlak, mera ve bitki örtüsü olan meralarla kaplıdır. Tarım arazileri toplam alanın %25,1'ini oluşturmaktadır. Balkan Yarımadası'nın (Aemos Yarımadası) güney

ucunda yer alan Yunanistan, hakim hava sistemleri ile birlikte, iklim koşullarının güçlü bir mekansal değişkenliğini hesaba katan karmaşık bir topografyaya sahip olduğu öne çıkmaktadır. İklim sadece on ila yirmi kilometre içinde Akdeniz'den Alplere kadar değişebileceği görülmektedir. Bank of Greece (2011) raporuna göre, diğer bir baskın özellik, topografya ile birlikte bir dizi yerel iklim özelliğini etkileyen ve bazen tipik bir Akdeniz iklimi olarak kabul edilenden önemli farklılıklara neden olan Yunanistan'ın geniş kıyı şeridinde sahip olmasıdır. Belirtilmesi gereken bu konudaki üç özellik: Yunan anakarasının ortalama yüksekliği (600 m'ye yakın), yükseklik eğimi (tipik olarak km başına 100 m ile 200 m arasında) ve bahsedilen uzunluktaki (16.300 km) toplam yani Dünya'nın ekvator çevresinin üçte birinden fazlasına sahip kıyı şeridi olarak belirtilmiştir. Yunanistan'ın 15.000 km'yi aşan çok uzun bir kıyı şeridi vardır ve bunların yaklaşık 1.000 km'si iklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız alanlardır. Genel olarak, bu özelliklere göre Yunanistan'ın iklimi dört ana alt tipe ve 13 iklim bölgesine ayrılmıştır. Yunanistan, ülkenin iklim çeşitliliği, coğrafi konumu (üç kıtanın birleştiği yerde), jeolojik tarih ve büyük topografik çeşitlilik gibi birçok faktörün bir araya gelmesi nedeniyle Avrupa ve Akdeniz'deki en zengin biyolojik çeşitliliklerden birine sahiptir (Bank of Greece, 2011; 58; Climate-ADAPT, Erişim tarihi: 21.05.2022; World Bank, 2021).

Yunanistan, güneydeki ova ve ada bölgelerinde kışları ılıman ve yağışlı, orta ve kuzey bölgelerdeki dağlık alanlarda kışları soğuk kuvvetli kar yağışı ve sıcak ve kurak yazları olan bir Akdeniz iklimine sahiptir. Genel olarak, sıcaklıklar ülkenin güney kesiminde daha yüksektir. İklim değişikliğinin aşırı hava olayları üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar, Akdeniz havzasının ikliminin uzun süreli ısı dalgaları, daha az yağış ve aynı zamanda daha yoğun aşırı yağış olayları ile önemli ölçüde daha sıcak olacağı sonucuna varmıştır. Doğu Akdeniz'deki yağışlar, bölgeler arasında büyük farklılıklar ve

topoğrafyaya ve alçak basınç sistemlerinden geçen izlere bağılı olarak yıldan yıla yoğun değişkenlik göstererek azalmıştır. 2020 yılı World Bank verilerine göre Yunanistan'ın toplam nüfusu 10,7 milyon kişidir. Yunanistan, hizmet sektörüne dayalı küçük bir ekonomiye sahiptir. 2020'de hizmetler toplam katma değerin %70'ine katkıda bulunmuştur. Yunanistan'daki ana ekonomik faaliyetlerden birini istihdam yaratan ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunan turizm sektörü oluşturmaktadır. Ancak, bu sektör iklim değişikliğinin etkilerine karşı oldukça savunmasızdır. Tarım, aynı zamanda, katma değerin %4'ünü ve istihdamın %12'sini oluşturan diğer OECD ülkelerinin çoğundan daha önemlidir. “Bölgeler 2020” (Regions, 2020) raporuna göre Yunanistan, “çoğunlukla yağışlardaki değişiklikler ve hassas ekonomik sektörleri etkileyen sıcaklık artışı nedeniyle” iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek AB üye ülkeleri arasında yer almaktadır. Orman yangınları, diğer tüm ekosistem süreçleri gibi, iklim değişikliğine karşı oldukça hassastır, çünkü yangın davranışı yakıt nemine anında tepki verir ve bu da sırasıyla yağış, bağıl nem, hava sıcaklığı ve rüzgâr hızından etkilendir. (Bank of Greece, 2011; Giannakopoulos, 2011; 840; Elisavet, 2017; 358, World Bank, 2021, Climate-ADAPT, Erişim Tarihi: 03.08.2022). Yunanistan'da 2007 yazında meydana gelen yıkıcı orman yangınları, can kaybına, birçok köyün yok olmasına ve toplam 97.518 hektar doğal bitki örtüsünün yangınlarda yandığı tahmin edilmektedir. Asgari sıcaklıkların artması (yaklaşık 1,3°C) ve kış yağışlarının ortalama %15 azalmasıyla ilgili değişen iklim koşulları, gelecekte orman yangını riskinin artacağını göstermektedir (Bank of Greece, 2011; Giannakopoulos, 2011; 840; Elisavet, 2017; 358). İklim değişikliğine karşı oldukça savunmasız olan Yunanistan, etkisinin ayrıntılı bir modelini geliştirmiş ve uyum için politika ve kurumsal çerçeveyi güçlendirmiştir. Kyoto'nun ilk taahhüt dönemi (2008-12) hedefine ulaşmak için 2002'de 2000-10 İkinci Ulusal İklim Değişikliği Programını kabul etmiştir (ve 2007'de

değiştirdi). İkinci taahhüt dönemi (2013-20) için karşılaştırılabilir kapsayıcı, ekonomi çapında bir stratejiye sahip olmamıştır. Çevre ve Enerji Bakanlığı (MoEE), ulusal iklim değişikliği azaltım ve uyum faaliyetlerinden sorumludur. İklim değişikliği taahhütlerinin uygulanmasıyla ilgili tüm ilgili kurumları koordine etmekte ve ulusal eylemin ve ulusal GHG envanterinin izlenmesi için genel sorumluluk taşımaktadır. 2009 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın kurulması, 2009 Çevresel Performans İncelemesi iklim değişikliği politikasının profilini yükseltmiş ve enerji, iklim ve hava politikalarının gelişmiş entegrasyonunu sağlamıştır. (OECD, 2020). Uluslararası düzeyde en son anlaşma olan Paris Anlaşması, iklim değişikliğinin etkilerine uyum kapasitesinin artırılmasını ve ulusal uyum eylemi yoluyla iklim direncinin artırılmasını desteklemektedir. Yunanistan, Paris Anlaşmasını 2016 yılında onaylamıştır. 4426/2016 sayılı Kanun uyarınca, Çevre ve Enerji Bakanlığı (MEEN) bu Anlaşmanın uygulanmasından sorumludur. Yunanistan'da 2030 Gündemi ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin uygulanmasına yönelik izleme ve koordinasyon, politikaların tutarlılığını sağlamak için Yunanistan Hükümet Başkanlığı'na verilmiştir. AB'nin 2030 için bağlayıcı iklim ve enerji mevzuatı (Enerji Birliği ve İklim Eyleminin Yönetimine İlişkin Yönetmelik), Ulusal iklim eyleminin etkililiğini ve tutarlılığını sağlamak için, Üye Devletlerin 2021 ila 2030 dönemini kapsayan Ulusal Enerji ve İklim Planları (NECP'ler) kabul etmesini ve uzun vadeli stratejiler hazırlamasını gerektirmektedir. Ekim 2020'de Avrupa Komisyon, her NECP için bir değerlendirme yayınlamıştır. Yunanistan NECP'sini Aralık 2019'da sunmuştur. Yunanistan, iklim değişikliğinin etkilerine ve zorluklarına uyum sağlamak için yasal çerçevesini tamamen geliştirdiği belirtilmiştir. İklim değişikliği yasasına önemli bir uyum sağlanmış (4414/2016 Sayılı Yasa, Resmi Gazete, 149/A/9.8.2016); 2016'dan beri uygulanmakta olan Ulusal Uyum Stratejisi (NAS) halihazırda yürürlükte ve 13 Bölgesel Otorite, Bölgesel Uyum

Eylem Planlarını (RAAP'ler) hazırlamada ilerleme kaydetmiştir. NAS, 15 spesifik öncelikli sektör (yani ekosistemler ve biyolojik çeşitlilik, tarım ve gıda güvenliği, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, su kaynakları, kıyı bölgeleri, turizm, sağlık, enerji ve sanayi, ulaşım, yapılı çevre, kültürel miras) için alternatif uyum seçenekleri önermektedir (OECD, 2020; European Parliament Research Center, 2021; Clima-ADAPT, Erişim Tarihi: 03.08.2022). Uyum hükümlerinin sektörel stratejilere ve mevzuata dahil edilmesi; yatay koordinasyonun güçlendirilmesi; Avrupa ve ulusal fonların etkin kullanımı; ve iklim adaptasyonunun bölgesel ve yerel düzeylerde teşvik edilmesi, NAS'ın öncelikli sektörlerinde adaptasyonun yaygınlaştırılmasının ana araçlarıdır.

Yunanistan, toplam AB sera gazı (GHG) emisyonlarının %2,4'ünü oluşturduğu ve emisyonlarını 2005'ten bu yana AB ortalamasından daha yüksek bir hızda azalttığı belirtilmiştir. Yunan ekonomisinin karbon yoğunluğu 2005'ten 2019'a AB-27 ortalamasının üzerinde daha yavaş bir oranda %23 azalttığı ifade edilmiş ve yine aynı dönemde yaklaşık %45 oranında enerji endüstrisi emisyonlarının azalarak toplam emisyon içindeki paylarını %14 oranında azaltmıştır. 2009 mali krizinin etkisi, Yunanistan'da ekonominin karbon yoğunluğunda bir artışa yol açtı ve 2012'de zirve yapmıştır. 2005-2019 döneminde enerji endüstrisi emisyonları yaklaşık %45 oranında düşerek toplam emisyon içindeki paylarını %14 oranında azaltmıştır. Yunanistan, linyit üretiminde dünyada yedinci, AB-27'de ise üçüncü ülke konumundadır. Madenciliği ucuz olmasına rağmen, Yunanistan'da üretilen linyit kalitesiz olduğundan enerji üretiminin maliyeti çok yüksek olmaktadır. Yunanistan'ın halen yapım aşamasında olan bir linyit yakıtlı elektrik santrali var, ancak 2028 yılına kadar potansiyel olarak gaza geçmeyi taahhüt etmiştir. 2023 yılına kadar, linyit yakıtlı yedi elektrik üretim tesisi kapatılacak. Bu, 2,8 GW kurulu gücü temsil etmektedir. AB çapında emisyon ticaret

sistemi (ETS), elektrik üretimi ve endüstriden kaynaklanan emisyonları kapsamaktadır. Yunanistan'daki toplam GHG emisyonlarının 2030'da 60,6 MtCO₂e'ye düşmesi bekleniyor. Bu düşüş, büyük ölçüde dizel yakıtlı santrallerin azaltılması ve bir güç kaynağı olarak linyitin aşamalı olarak kaldırılması yoluyla elektrik sektöründen ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artmasından kaynaklanmaktadır. 2005 ile 2019 yılları arasında emisyonlarda yüzde 54 ile en fazla azalma gösteren sektör imalat sanayileri ve inşaat olmuştur. Yunanistan'da yenilenebilir enerji kaynaklarının payı 2019'da %19,7'ye ulaştığı belirtilmekte ve ülkenin %35'lik 2030 hedefinin, esas olarak ulaşım ve ısıtma ve soğutma sektörlerindeki değişikliklere odaklandığı söylenmektedir (Climate-ADAPT, Erişim Tarihi: 03.08.2022; European Parliament Research Center, 2021).

Yunanistan, iklim değişikliğini, aşırı iklim olaylarını ve etkilerini izlemek için gözlem sistemleri mevcuttur. Yunanistan Ulusal Meteoroloji Servisi (HNMS), 79 kara yüzeyi ve üç üst hava ölçüm istasyonu ağının yanı sıra tam otomatik bir meteorolojik radar ağı işletmektedir. Atina Ulusal Gözlemevi (NOA), yaklaşık 170 yıllık bir süreyi kapsayan Yunanistan için en eski, en eksiksiz ve kesintisiz iklim kayıtlarına sahiptir. Kırsal Kalkınma ve Gıda Bakanlığı ile Çevre ve Enerji Bakanlığı, 250'den fazla yağmur ölçer ve 1000 kar ölçerden oluşan geni ş bir ağ işletmektedir. Ulusal Tarımsal Araştırma Vakfı, orman alanlarında 21 ek meteoroloji istasyonundan oluşan bir ağ işletmektedir. Birçok sektöre etki eden iklim etkisi ve kırılganlık değerlendirmeleri gelecekte NAS'ın ayrılmaz bir parçası olacağı belirtilmiştir. NAS, özellikle, çeşitli sera gazı emisyon senaryoları için gelecekteki iklim eğilimlerinin projeksiyonlarını, çeşitli sektör ve faaliyetlerin iklime karşı savunmasızlık analizlerini ve ulusal düzeyde en hassas sektörlerin iklim etkisi değerlendirmelerini içereceği öngörülmüştür. Bu öngörü, WWF tarafından eleştirilmiş, ülke uygun bir kurumsal çerçeveye veya iklim krizinin

ciddi etkilerini yönetmeye yönelik politikaları detaylandıran elverişli bir sisteme sahip olmadığı, ülkenin ekonomik, sosyal ve kalkınma politikalarının krizle uyumlu hale getirilmesi talepleri ile Yunanistan'da bir iklim yasasının kabul edilmesi ihtiyacının giderek daha acil hale geldiği belirtilmiştir. Söz konusu yasa teklifi, 2045 yılına kadar iklim açısından nötr ve dirençli bir topluma ulaşılabilmesi için, sera gazı emisyonlarının azaltılmasının yanı sıra çevre koruma konusundaki ulusal çabaları hızlandırmayı ve geliştirmeyi amaçlamaktadır (WWF 2021; Climate-ADAPT, Erişim Tarihi: 03.08.2022).

Uyum konusunda yapılan önemli projelerden biri Avrupa Komisyon'u tarafından finanse edilen 'LIFE-IP AdaptInGR - Uyum politikasının Yunanistan genelinde uygulanmasını hızlandırma' projesi, Yunanistan'ın iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlama çabasındaki en önemli proje olarak görülmektedir. Proje, artan kuraklık riskine meyilli alanlarda sel riski yönetimi, kıyı bölgesi yönetimi, orman yangınlarının önlenmesi ve orman yangınlarına müdahale gibi iklim değişikliğine uyum için öncelikli alanlarda Yunanistan'da 3 bölge ve 5 belediyede demonstrasyon projeleri gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (OECD,2020)

Son yıllarda, iklim değişikliğinden kaynaklanan afetlerin sayısında ciddi artışlar yaşanmıştır. Bunların en önemlilerinden orman yangınları güney Avrupa ülkelerinde büyük önem taşıyan sorunlar haline gelmiş ve kontrol altına almak için çok sayıda çaba sarf edilmiştir. Yunanistan'da ormanların ve ormanlık alanların yaklaşık yüzde 65'i devlete, kalan yüzde 35'in önemli bir kısmı belediyelere ve manastırlara ait olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak orman yangını yönetimi her zaman devletin sorumluluğunda olmuştur. Afet risk yönetimini ve iklim uyumunu koordine edecek ve böylece iki politika arasında tutarlılığı sağlayacak mekanizmaların varlığından bahsedilmiştir. Yunanistan Çevre ve Enerji Bakanlığı, özellikle İklim Değişikliği ve

Hava Kalitesi Müdürlüğü, Orman Koruma ve Orman Çevre Müdürlüğü ve Su Özel Sekreterliği), Yunanistan Ulusal Afet Riskini Azaltma Platformu (BM Sendai Çerçevesi, Hyogo Eylem Çerçevesi) bünyesinde temsil edilmektedir. Bu Platform 2012 yılında kurulmuştur ve Sivil Koruma Genel Sekreterliği tarafından koordine edilmektedir. Şu anda, Orman Hizmetleri (Foreign Services) yangın önlemede (örneğin önleme planlaması, orman-yakıt yönetimi) bir rol üstlenirken, Sivil Koruma Genel Sekreterliği, gönüllü grupların ve yerel makamların kaynaklarının destekleyici rolünü kolaylaştırmak da dahil olmak üzere koordinasyon rolüne sahiptir. Sivil Koruma Genel Sekreterliği, doğal ve insan kaynaklı afetlerle ilgili tüm önleme, hazırlık, müdahale ve iyileştirme eylemlerinin koordinasyonu için ulusal yetkili makamdır. Ulusal afet risk yönetim planlarının oluşturulması sırasında iklim değişikliği dikkate alınmaktadır. İklim uyum planlamasının odak noktası olan uzun vadeli iklim riskinin önlenmesi, Bölgesel Uyum Eylem Planlarına (RAAP'ler) entegre edileceği açıklanmıştır (Tedim, Xanthopoulos ve Leone, 2015; Climate-ADAPT, Erişim Tarihi: 03.08.2022; OECD, 2020). 2018 yılında kabul edilen Ulusal Orman Stratejisi, 2018-2038 dönemi için orman politikasının ilke ve kılavuzlarını tanımlar, bu politikanın özel hedeflerini ve gerekli kaynakları ve uygulama araçlarını tanımlar. Ayrıca, Yunan orman ekosistemlerinin yönetimi için “Akdeniz ormancılık modelini” desteklemektedir.

Akdeniz ülkelerinden biri olan Yunanistan, sadece ormanların yok edilmesinden değil, biyoçeşitlilik ve insan yaşamında da trajik sonuçlar doğuran orman yangınları nedeniyle büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Hem yangın mevsimlerinin uzunluğu hem de 'megafire' olayları artıyor. Bunlar, mevcut ve gelecekteki iklim değişikliği ile daha da kötüleşecek olan aşırı hava koşulları nedeniyle söndürülmesi giderek zorlaşan, çok yüksek sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri olan felaket boyutlarındaki olaylardır (PreventionWeb, 07.03.2022). 2020 yılındaki orman

yangınlarının çoğu antropojenik kaynaklıydı. 212 yangın olayı (%91) için insan etkisi yangın tetikleyicisi olarak tanımlanabilir. 2018 yılında Attica kıyılarında Mati’de çıkan 102 kişinin hayatını kaybetmesine neden olan orman yangınından bugüne kadarki en kötü yıldan sonra, 2020, yangınların Avrupa’da geniş doğal arazileri yaktığı bir başka yıl olmuştur. “AB ülkelerinde artan hazırlık düzeyine rağmen, 2020’de AB’de yaklaşık 340.000 hektar alan yanmıştır bu miktar Lüksemburg’dan %30 daha büyük bir alan.” (European Commission 2021d). Yunanistan’da 2020 için orman yangını sezonu, mayıs ayının ortasına kadar nispeten yüksek sıcaklıklarla başlamış ve özellikle kuzey ve orta anakarada 41 santigrat dereceye yaklaşmıştı. Öte yandan, temmuz ayında, ülkenin kuzeyindeki anakarada günlük maksimum sıcaklık 41 santigrat derece ile aşırı derecede sıcaklık ve yüksek rüzgâr bulunmaktaydı. 2020 yılında Yunanistan’da toplam 1060 orman yangını çıktı ve 9 300.07 hektarlık ağaçlık ve ağaçlık olmayan ormanlık alanı etkiledi. İklim değişikliği atmosferi daha sıcak ve daha kuru hale getirerek daha yüksek hava sıcaklıklarına ve orman yangınlarının başlamasına neden olur. 2020 Yunanistan’da hava sıcaklık seviyesi, ülkede birçok sıcaklık rekorunun aşıldığı mayıs ayının ortasında olağandışı bir aşırı sıcak dalgası ve diğer yandan önceki yıllara göre daha yüksek yağış seviyelerine sahip aşırı hava koşulları ile kaydedilmiştir (European Commission, Joint Research Centre, 2021, 20; European Commission, 2021d).

Ertesi yıl yine, 2021 yılında aşırı sıcaklık ve kuraklık Güney Avrupa’da binlerce kişiyi evsiz bırakarak orman yangınlarına neden olmuştur. Avrupa Orman Yangını Bilgi Sisteminden (European Forest Fire Information System-EFFIS) alınan verilere göre, Avrupa’da kaydedilen büyük ölçekli yangınların sayısı (30 hektar ve üzeri), en son salgınlardan önce, temmuz ayı başlarında 2008-2020 yıllık ortalamasını çoktan geçmiştir. (WEF, 2021). Yunanistan’da, 2021 mayıs ayından bu yana 110.000 hektardan fazla orman ve tarım-orman alanının yangınlarla yok olduğu ve aynı

dönemde 12 yıllık ortalama yanan alanların sadece 9.100 hektar olduğu tahmin edilmektedir. Yangınlar, ülkenin dört bir yanındaki tipik Akdeniz örtüsünü, kozalaklı ve karma ormanları, yemyeşil zeminlerle birlikte maki bitki örtüsü, zeytinlikler ve diğerkili alanları yok etti. Mora (Peliponez) Adası tek başına endemizmin sıcak noktasıdır-genel Akdeniz vasküler (odunlaşmış yapıdaki arazi bitkileri) bitki türlerinin neredeyse %1,6'sı Mora'ya özgüdür veya Yunanistan'a özgüdür (WWF, 2021). “Yangınlar artık yalnızca güney eyaletlerini etkilemekle kalmıyor, aynı zamanda orta ve kuzey Avrupa için de büyüyen bir tehdit oluşturuyor. Yangın dinamikleri, insan faaliyeti ve iklim dahil olmak üzere karmaşık bir dizi faktör tarafından şekillendirilir. Isınan ve kuruyan bir iklim yangın riskini artırırken, yangınlar sera gazlarını atmosfere salarak küresel ısınmaya da neden olmaktadır. AB'deki 10 yangından dokuzundan fazlası insan eylemlerinden kaynaklanmaktadır.” (European Commission, 2021e). Bu nedenle, afetlerin önlenmesinde yangın riskleri konusunda halkın bilinçlendirilmesi ve eğitim kampanyaları çok önemlidir.

Ağustos 2021'in başından itibaren Yunanistan'ı vuran yangınlarla daha etkin mücadele edebilmek için Sivil Koruma Genel Sekreterliği, ilk andan itibaren Avrupa Sivil Koruma Mekanizması (RescEU) ile birlikte mücadele etmiştir. AB'nin ve Mekanizmaya üye devletler yardımlarıyla mücadelede yer alan önceki ülke sayıları ve personel dikkate alındığında, AB'nin tarihteki en büyük Avrupa itfaiyeci ve uçak konuşlandırmalarından birini seferber ettiğı sonucuna varılmıştır. Yunanistan'daki orman yangınlarıyla mücadele savaşına dünya çapında 23 ülkeden toplam 25 itfaiye uçağı, 1202 itfaiyeci ve 250 araç katılmıştır. AB Sivil Koruma Mekanizması, afetleri önleme, hazırlık ve müdahaleyi geliştirmek amacıyla AB Üye Devletleri ile 6 Katılımcı Devlet arasındaki sivil koruma alanındaki iş birliğini güçlendirmektedir.(Lekkas ve diğerkileri, 2021).

Yunan halkının büyük bir kısmı (%74) ulusal hükümetlerin iklim değişikliğiyle mücadele etmesini bekliyor. 2021 yılı yangınlarının ardından gelen tepkilere yönelik Yunanistan Başbakanı Kyriakos Mitsotakis, orman yangınlarıyla mücadelede başarısız olduğu için özür dileyerek "İnsanca mümkün olanı yapmış olabiliriz, ancak çoğu durumda bu yeterli değildi" demiştir. Hükümet yetkilileri, en yaygın hasarın meydana geldiği Evia'daki yangınla mücadele ederken kaynakların kullanımındaki hataları kabul etmiş, ancak aynı zamanda giderek kötüleşen hava koşulları için iklim değişikliğini sorumlu tutmuştur. Bir çevre örgütü tarafından yayınlanan yakın tarihli bir raporda, Yunan hükümetine kötü notlar verdiği görülmüştür, raporda: "2016 ve 2020 yılları arasında yangından korunma için devlet fonlarının %83,5'i orman yangınlarıyla mücadeleye gitti ve yalnızca %16,5'i yangınları önlemeye gitti. Ancak Birleşmiş Milletler yangın önlemeye %45, yangınla mücadeleye %35 ve yeniden ağaçlandırmaya %20 yatırım yapılmasını tavsiye ediyor" şeklinde açıklanmıştır. Yunanistan, 2022 için yangınla mücadele bütçesini büyük ölçüde artırdı ve mevcut yangın söndürme uçağı sayısını 74'ten 86'ya çıkardı. Ayrıca, önlem olarak, Almanya dahil altı AB ülkesinden 250 itfaiyeci, Avrupa Sivil Korumasının bir parçası olarak çağırılmıştır (Schmitz ve Shelton, 2022; Gatopoulos, 2021; Georgiopoulos, 2021). Sorunu yönetmek için yıllar boyunca farklı odaklı politikalar uygulanmış, ancak son yangınlarla da ortaya çıkan tabloda yetersiz sonuçlar alındığı görülmektedir. 2007 ve 2018 yıllarındaki ciddi düzeydeki orman yangınlarının ardından yangın yönetimi üzerine eleştiriler yapılmıştır. Yangınla mücadelenin organizasyonun kötü olması, izlenmesi ve koordinasyonunun zayıflığı, seçim yıllarında yangınla mücadele aygıtının siyasi "gevşemesi" ve sürdürülebilir kalkınmanın talep ettiği şeylerin hala uzağında olması şeklinde belirtilmiştir. Devamında yine Mati'deki ölümcül yangınları araştırmak için 2018'de yapılan bir hükümet soruşturmasında, Yunanistan'ın yangını önleme faaliyetleri yerine

afet anı bastırmak için çok daha fazla harcama yaptığı tespit edilmiş ve devleti yangın önleme sistemini yükseltmeye çağırmışlardır. 2021 yazında meydana gelen yıkıma yönelik ise Yunanistan hükümeti, iklim değişikliğinin etkisini ele almak için yeni bir bakanlık kurulmuştur. İklim krizi ve sivil koruma bakanı olarak atanan Christos Stylianides, yangınla mücadele, afet yardımı ve iklim değişikliğinden kaynaklanan artan sıcaklıklara uyum sağlama politikalarına başkanlık edeceğinin oluşturulması dışında çok az şey değiştiği ifade edilmiştir (Michaelson, 2021; PwC, 2018). Tedim, Xanthopoulos ve Leone (2015)'e göre ormanları yangından korumak için kullanılan çerçevelere ilişkin Güney Avrupa ülkeleri açısından benzerliklerin, organizasyon kültürleri ile genellikle örgütsel yapılarla olan tutarsızlığın Yunanistan hükümetinde de olduğunu ve sorunun köklerine değinilmediğini belirtmişlerdir.

İklim değişikliği, yangın rejimlerinde, yangın mevsimi süresinde ve yirmi birinci yüzyıl boyunca dünyanın büyük bölümünde bunun sonucunda ortaya çıkan risklerde büyük bir değişikliğe neden olacaktır. Yunanistan, son yıllarda Yunanistan'daki orman felaketleri ile iklim değişikliğine ilişkin kamuoyu endişesi giderek artmaktadır. Yunanistan, çoğu AB ülkesi gibi, 2050 için bir karbon nötrlüğü hedefini desteklemektedir. Henüz bir 2050 azaltma hedefi tanımlamamıştır, ancak karbondan arındırma senaryoları da dahil olmak üzere 2050'ye kadar Uzun Vadeli bir Strateji geliştirmiştir (OECD, 2020). Son olarak, Yunanistan, Mart 2021'de uzun vadeli yenileme stratejisini tanıtmıştır. Ülkedeki binaların stoku, bulundukları iklim bölgeleri ve enerji tüketim seviyelerine göre dikkate alınması üzerine bir belge yayınlanmıştır. Belirtilen sera gazı emisyon hedefleri, AB hedeflerine göre yetersiz gösterilen mevcut hedeflere kıyasla yükseltilmiştir, ancak WWF'ye göre bilimin dikte ettiğine kıyasla yetersiz kalmaktadır. Emisyon azaltma hedeflerinin yasal olarak bağlayıcı şekilde takip edilmesi gerektiği, 2021 yılında parlamentoya sunulma sözü verildiği gibi bir iklim

yasasının oluşturulma talebi ve bilimsel bir iklim komitesi kurulma talepleri mevcuttur. Son yıllarda yangın felaketleri ve iklim değişikliğinin etkilerinin artmasıyla yangın koruma düzenlemelerinin artması umut vericidir ancak yangına duyarlı orman yönetimine ve yangın nemeye daha fazla önem verme ihtiyaı bulunmaktadır. Yangının çok çeşitli ve karmaşık antropojenik nedenleri vardır. Bundan dolayı, iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve uyum hedeflerinin büyük ölçüde AB hedefleri ve mevzuatı tarafından şekillendirilen Yunanistan'ın afet nleme ve iklim değişikliğine uyum yaklaşımı için, araştırmacılar tarafından kurumlar ve kurumlar ve topluluklar arasındaki ilişkilerde daha fazla işbirliği modelini benimseyen, sorunun kaynağına inerek AB fonları ve kaynak aktarımının doğru şekilde yapılması sağlayan, orman yangınlarından kaynaklanan risk ve hasarı azaltmayı ve aynı zamanda orman ve doğal ekosistemleri iklim değişikliğine uyarlamayı amaçlayan uyumlu orman ve arazi yönetimine yönelik politika ve eylemlere dayanan yeni bir sistemik yaklaşım önerilmektedir (OECD, 2020; PreventionWeb, 07.03.2022; WWF, 2021).

SONUÇ

Önümüzdeki yıllarda yaklaşık 10 milyara ulaşacak insan nüfusuna yaşam sunan yerkürenin 200 yıl önce 1 milyar insanı barındıran yerküreden yaklaşık 1°C fazla küresel sıcaklıkla farklı çalışmak zorundadır. Sanayi devriminin başlangıcından bu yana artan küresel sıcaklıklar ve sanayi öncesi dönemde 280 ppm seviyesinde olan karbondioksit parçacık miktarının şu an yaklaşık 430 ppm olmasının nedeni aslında yüzyıllar öncesi başlayan insan etkisi olarak tanımladığımız Antroposen terimidir. Antroposen çağ/dönem olarak adlandırılan insan faaliyetlerinin izlerinin giderek artması sonucunda iklim değişikliği, çevresel bozulmalar, biyoçeşitlilikte meydana gelen olumsuz etkiler hızlanmıştır. Bu etkiler 1995'ten itibaren IPCC raporlarında belirlenmeye çalışılmış, 2001 ve ardından 2007 yılındaki dördüncü raporda insan etkisi yani antroposen faaliyetlerin etkisinin bulunduğu dair kanıtlar yayınlanmıştır. İklim sisteminin antropojenik ısınması, yüzeyde, troposferde ve okyanuslarda yapılan sıcaklık gözlemlerinde tespit edilmiştir. IPCC'nin dördüncü değerlendirme raporunda, yaklaşık her kıtada yüzey sıcaklık artışlarında önemli bir antropojenik etki olduğu belirlenmiştir. Yıllık donma günleri, sıcak ve soğuk günler ve geceler de dahil olmak üzere iklim aşırılıklarının ve değişkenliğinin mevcut birçok göstergesini etkileyen endekslerin bazılarında antropojenik bir etki tespit edilmiş ve 2003 Avrupa sıcak dalgası gibi bölgesel olarak aşırı sıcak yaz koşullarının oluşması riskini önemli ölçüde artırmış olabileceğine dair kanıtlar sunulmuştur. Antropojenik faaliyetler sonucu ısınmanın artması, küresel kar örtüsü boyutunun azalmasına ve buzulların erimesine ve bu erimenin deniz seviyesinin yükselmesine neden olduğuna dair kanıtlar her geçen gün artmaktadır (Hegerl ve diğerleri, 2007; 665). Bundan kaynaklı aşırı hava koşullarının oluşması, tarımsal alanlardaki hasadın aksamasından, geçim kaynaklarının aşındırılmasına, bulaşıcı hastalıkların yayılmasından, hükümetlerin göç gibi risklerle

karşı karşıya kalarak çeşitli çatışmalar ve krizlerin meydana gelmesine kadar politik ,güvenlik ,ekonomik ve sosyal alandaki etkileri hızla artmıştır. Hatta son dönemde küresel anlamda etkisinin artması ile popüler kültürün de bir parçası olmuş, Grimes adlı müzisyen beşinci albümüne ‘Miss Anthropocene’ adını vererek iklim değişikliği, insan etkisi ve insana benzeme şeklinde kavramsallaştırdığı ve tartışılan bakış açısını şarkı sözünde yansıtmıştır (Petridis, 2020; Karakaş,2021). Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) Genel Sekreteri Prof. Petteri Taalas, geçici bir soğutma etkisi olan bir La Niña olayına rağmen 2020'deki olağanüstü sıcaklıkların, rekor düzeydeki en güçlü El Niño ısınma olaylarından birini gördüğümüz 2016 ile neredeyse aynı seviyede olduğuna dikkat çekilmesi gerektiğini söylemiştir. Taalas (WMO,2021), “Bu olay, insan kaynaklı iklim değişikliğinin oluşturduğu küresel sinyalin artık doğanın gücü kadar güçlü olduğunun açık bir göstergesidir” demiştir (WMO,2021).

Çalışmanın birinci bölümünde antroposen çağ ve küresel iklim değişikliği tanımları ve küresel etkileri ele alınarak iklim değişikliğinin tehdit çarpanı olarak tanımlanmasında iklim güvenliği kavramı incelenmiş bu doğrultuda iklim değişikliğinin yol açtığı güvenlik sorunları uluslararası, ulusal, çevre ve insani güvenlik boyutlarında ele alınmıştır. İklim değişikliğinin ve çevresel bozulmaların küresel gündemde yer almaya başlaması ile kabul edilen anlaşmalar, sözleşmeler ve protokollerde AB'nin rolü sahip olduğu liderlik türleri ile analiz edilmiştir. İklim değişikliğine ilişkin tartışmalar 1960lerin sonundan itibaren çevresel hareketlerle başlayıp çevre sorunlarının güvenlikleştirilmesi ile ilgili araştırmalar ve rapor çalışmaları artmıştır. 1972 yılında BM İnsan Çevresi Konferansı ile başlayan ardından bir dizi çevre güvenlik ilişkisini ortaya koyan konferanslar devam etmiştir. 1988 yılında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kurularak yayınladığı raporlar ile küresel anlaşmalara yön vermiştir. 90'lı yılların başında ulusal ve uluslararası tehdit

anlayışı ve geleneksel güvenlik yaklaşımlarının değişmesi ile iklim değişikliği önemli güvenlik unsurlarından biri haline gelmiş, küresel boyutlar kazanarak BM Güvenlik Konseyi, uluslararası kuruluşlar, AB ve dünya liderlerinin gündemine giderek kapsamı genişlemiştir. Uluslararası siyasette iklim değişikliğinin etkisinin artmasından itibaren, önemli bir gelişme olan 1992 yılında Rio Zirvesinde ortaya konulan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) iklim değişikliğini insan kaynaklı sera gazlarından kaynaklanan bir sorun olarak kabul etmiş ve sera gazların yayılımı ve önlenmesi ile ilgili sorumluluğu gelişmiş ülkelere vererek uluslararası işbirliğini ortaya çıkarmıştır.. AB, iklim değişikliğine karşı küresel mücadeleye öncülük etmeye karardır ve bu arzusunu 1992'den itibaren düzenlenen uluslararası konferanslarda geliştirdiği iklim stratejileri ve diplomasi ağı ile ortaya koymuştur. Bağlayıcı emisyon hedeflerinin belirlendiği 1997 yılındaki COP3'te kabul edilen Kyoto Protokolünün 2005 yılında yürürlüğe girmesinde büyük bir rol oynayarak liderlik hedefini belirlemiştir. Devam eden yıllarda gerçekleşen her yıl düzenlenen Taraflar Konferansında (COP1..COP26) etkili liderlik rolü ile öne çıkmış, öncesinde konferanslarda düzenlenecek anlaşmalar için hedefler belirleyerek ülkelere çağrıda bulunmuştur. İklim sorununun aciliyeti ve uluslararası iklim liderliğine olan ilginin hem politika oluşturma hem de araştırma alanlarında AB'nin önemli politika alanlarından biri olarak sahiplenmesine neden olmuştur. UNFCCC müzakerelerinde sanayileşmiş ülkeler için CO2 emisyon seviyeleri için ve ardından AB, 2009 yılında gerçekleşen COP15 Kopenhag öncesi gelişmiş ülkeleri sera gazı emisyonlarında belirli oranlarda azaltma yapma çağrısında bulunmuştur. İklim zirvesinde anlaşmanın sağlanamaması ile başarısız bir konferans olarak kabul edilen COP15'te AB'nin liderlik rolü sorgulanmıştır. Bu tarihe kadar yüksek liderlik özellikleri ile başarı gösteren AB bu konferanstaki başarısızlığının ardından daha motive ve kararlı bir

şekilde liderlik rolünü güçlendirmeye çalışmıştır. AB'nin liderlik rolünü değerlendirirken dört liderlik türü ve özellikleri ile belirtilmiştir. Devletlerin ekonomik ve politik gücüyle ilgili olarak gerçekleştirdiği yapısal liderlik türünde örnek olarak Kyoto Protokolünde ve Bali zirvesinde bu gücünü kullanarak iklim diplomasisini uyguladığı örneklendirilmiştir. İkinci liderlik türü olarak, büyük ölçüde diplomatik, müzakere ve pazarlık becerilerine dayanan girişimci liderlik; üçüncüsü, bilgi ve uzmanlığa dayanan bilişsel liderlik türünde AB uygulamaya konulacak strateji veya yol haritalarında, anlaşmalarda sahip olduğu uzmanlık ve deneyimleri ile liderlik sağlamıştır. AB veya bir başka aktör, uygulanan bir karar, politika kasıtlı veya kasıtsız olarak başkalarına örnek olduğunda ortaya çıkan liderlik türü ise örnek liderlik olmuştur. Oberthür ve Dupont (2021)'a göre liderlik türleri birbiriyle etkileşim halindedir ve başarılı bir çevre politikasının oluşturulması için liderlik türlerinin birlikte kullanılması gerekmektedir. Çalışmada yer verilen bir veri çalışması sonuçları bu bölümde ortaya koymak istenilen sonuçları desteklemiştir. Parker (2017), başarısız COP15 Kopenhag'tan COP21 Paris'e kadar incelenen konferanslarda AB'nin COP14'te sağladığı %62'lik tanınma oranından COP15'te %46'ya düştüğünü analiz etmiştir. Veri setinin nihai sonucuna baktığımızda AB'nin incelenen her yılda en çok tanınan ve en iyi liderlerden biri olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, AB, iklim değişikliği ile mücadelenin sağlanmasında küresel işbirliğine ve uluslararası taahhütlere uymaya önem vermiş, iklim diplomasisini uluslararası alanda teşvik etmeyi politikalarının merkezine yerleştirmiştir. Başta Kyoto olmak üzere Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin oluşturulmasında, 2008'de oluşturulan 20-20-20 hedeflerini içeren iklim yasama paketi, Yeşil Diplomasi Ağının oluşturulması, Avrupa Emisyon Ticareti Sistemi'nin oluşturulması, Durban COP17, Doha COP18'da gösterdiği başarılı liderliği ve AB'nin iklim liderliğini pekiştirip liderlik türlerinin birçok özelliğini

kullandığı COP21 2015 Paris İklim Zirvesi öncesinde ve kabul edilip uygulanmasında etkili bir rol oynaması Oberthür ve Groen (2017)'in söylemi ile AB liderliğinin yeniden icat edilmesi olarak belirtilmiştir. AB, devam eden süreçte 2019'da Avrupa Yeşil Anlaşması'nı oluşturması ile iklim politikası ve eylemi konusunda kendisini küresel bir lider ve örnek teşkil eden bir lider olarak liderlik etme taahhüdünü yenilemiştir. AB liderliğinin başarısız olduğu veya eksiklerin ortaya çıktığı durumlarda AB'nin kurumları arasında koordinasyon yeteneğinin güçlenmesi gerektiği, iklim konusunda parçalı sistemlerden tek bir organın veya özel bir birimin oluşturulması gerekliliği konusunda eleştiriler sunulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde, iklim değişikliğinin güvenlik tehdidi olarak kabul edilmesi ve iklim politikalarının oluşturulması ve küresel mücadelenin anlamlandırılmasında önem kazanan iklim güvenliğinin AB'de gelişim süreci ve temel çevre politikaları ile iklim değişikliği ile birlikte oluşturulan iklim politikaları, yol haritaları ve stratejiler incelenmiştir. 1970'lerden itibaren çevre ve güvenlik ilişkisini ortaya çıkaran çeşitli araştırmalar ve çalışmalar yayınlanmıştır. Düzenlenen uluslararası konferanslar ile çevre-güvenlik ilişkisinde iklim değişikliği de dolaylı olarak ele alınmış ve küresel gündemde yer bulmaya başlamıştır. AB, iklim değişikliğinin bir ulusal ülke çıkarları ve uluslararası, çevre ve insani güvenlik açısından bir tehdit olduğunu kabul etmesi ile küresel düzeyde ve kendi iç politika alanlarını etkileyen çalışmalar ortaya koymuştur. 2003 yılında dış politika ve güvenlik politikalarının gelişiminde ve güvenlik hedeflerinin belirlenmesinde önem arz eden Avrupa Güvenlik Stratejisi yayınlanmıştır. Ancak bu stratejinin geleneksel kalarak çevresel unsurları güvenlik tehdidi olarak dahil etmediği eleştirilmiştir. Bu stratejinin ardından 2008 yılında Avrupa Komisyonu İklim Değişikliği ve Uluslararası Güvenlik adlı yayınladıkları raporda iklim değişikliğini bir güvenlik sorunu olarak tanımlayarak AB güvenlik politikasının merkezine yerleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu

rapor ile birlikte AB kurumlarında ve üye devletlerinde yüksek politika öncelikleri arasında yer vermeye çalışılmasına rağmen oluşturulan bu stratejiler ve raporlarda söylemlerin hala geleneksel kaldığı, iklim değişikliğinin ikincil amaç olarak görüldüğü ve hatta doğrudan müdahaleler yapamadığı bu nedenle dolaylı AB iklim güvenliği şeklinde tanımlamalar yapılarak eleştirilmiştir. AB iklim güvenliği söylemleri gündemde sürekli olarak yer bulsa da 2008 sonrası ekonomik kriz, göç, terör gibi küresel olayların etkisi ile iklim değişikliğinin önemi azalmıştır. AB, buna rağmen üye ülke hükümetlerinin yayınladıkları stratejiler, AB'nin Komşuluk Politikası, AB-Afrika Stratejisi, Barselona süreci gibi diğer politika alanlarına entegre etmeye çalışması ve 2011 ve 2012 yıllarında yayınladığı yeni, strateji belgeleri ile taahhütlerini güçlendirmeye ve politika alanını geliştirmeye çalışmıştır. İvme yakalamaya çalışsa da bu çaba oldukça tutarsız bulunarak eleştirildiği sonuca varılmıştır. Araştırmacılar, AB'nin güvenliği oluşturmaktan ziyade güvensizliği tetikleyen dar politikalar oluşturduğunu belirtmiştir. İklim güvenliği üzerine belirlenen finansmanların özelleştirilmemesi ve iklim yardımların yeterli olmaması, iklim stresi yaşanan bölgelere müdahalelerin doğrudan değil dolaylı şekilde yapılmamasını eleştirmeleri önemli bulgulardır. İklim değişikliği kaynaklı çatışmaların artırmasıyla 2019 yılında yayınlanan AB küresel stratejisinde iklim değişikliğini ODSP misyonları ilişkilendirileceği açıklanmış ve 2020 yılı Konsey kararlarında savunma ve iklim değişikliği ilişkisi üzerine somut eylem planlarının oluşturulacağı belirtilmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında, AB'nin güvenlik politikaları, finansman ve diplomasi ile kurumsal şekilde bağlantı kurmadaki zayıflığı karşımıza çıkmasına rağmen iklim değişikliğinin artan olumsuz etkileri sadece güvenlik tehdidi değil uluslararası alandaki tüm önemli unsurlarda bir tehlike olarak görülecek ve bütün politika alanlarını

dönüştürecektir. AB, iklim değışikliğinin yol açtığı olumsuz etkilerle mücadele etmeyi amaçlayan politikaların oluşturulmasıyla en aktif ülkelerden biri olmuştur.

AB, son elli yılda inşa ettiği iklim politikasını, 1960'lı yıllarda ticaret politikası olarak konumlandırarak çevre konusu hep ekonomik nedenlerle ele alınmıştır. 1972 yılında Paris Zirvesinde ilk çevre politikasını oluşturmuş ve artan iklim değışikliği etkisiyle ve AB genişlemesi ile tüm politika alanlarına entegre edilmesi gereksinimi doğmuştur. 1957'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın çevreden bir politika oluşturma alanı olarak bahsetmediği göz önüne alındığında, çevrenin yasal belirsizliğinin 1986 yılında Avrupa Tek Senedi anlaşması ile giderilmesi önemli bir gelişme ve dönüşümdür. Avrupa çevre politikası, iklim değışikliğine karşı mücadelenin 191. Maddede yansıtılan açık bir hedef olmasıyla birlikte, Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 191 ila 193. Maddelerine dayanmaktadır. AB çevre politikası, AB ekonomisinin daha çevre dostu olmasına, Avrupa'nın doğal kaynaklarını korumasına ve vatandaşların sağlığını ve refahını korumasına yardımcı olur (European Commission ,2021b). Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma'nın 191. Maddesi, AB'nin BM iklim müzakerelerine katılımını desteklemekte ve AB'nin çevresel hedeflerini, ilkelerini ve politikalarını tanımlamaktadır. AB çevre politikası, çevre kuralları, düzenlemeleri ve hedefleri ile yalnızca kendi üye devletlerini değil, aynı zamanda daha geniş bir dünyayı da giderek daha fazla etkilemeye başlamıştır. Son on yılda AB, kriz yönetimindeki geleneksel rolünden daha koordineli ve önleyici politikalara geçerek, daha tutarlı ve güvenilir bir çevre politikası aktörü olmak için çaba sarf etmiştir. AB, düzenlenen Maastricht, Amsterdam, Nice ve Lizbon Antlaşmalarında çevre politikalarının varlığı giderek önem kazanmıştır. 1988'de IPCC'nin oluşturulması, Rio'da düzenlenen Dünya Zirvesi ve 1992'de UNFCCC'nin oluşturulması, 1997 Kyoto Protokolü ve 2015 yılında Paris Anlaşması (COP21) ile küresel ortalama sıcaklık

artışını 2 °C'nin altında tutmak, artışı 1,5 °C ile sınırlamaya çalışmak ve 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi belirlenmesi gibi yıllar içinde AB'nin etkili liderlik rolü ile katılım sağladığı uluslararası iklim anlaşmalarında birçok ilerleme kaydedilmiştir. AB'nin son on yıllarda geliştirdiği ve onu benzersiz bir uluslararası çevre aktörüne dönüştüren verdiği önemli taahhütleri antroposen faaliyetler kaynaklı iklim değişikliğinin neden olduğu krizler ile zorlanmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek ve AB iklim politikasının geliştirilmesi için AB birçok kurum ve sistemler geliştirmiştir. 1994 yılında kurulan Avrupa Çevre Ajansı, 2005 yılında oluşturulan dünyanın ilk emisyon ticaret sistemi olan AB Emisyon Ticaret Sistemi iklim politikasının temel taşlarını oluşturmuştur. 2000-2012 yıllarını kapsayan 6.Çevre Eylem Planı'nda iklim değişikliği öncelikli alanlarda yer almış ve 7.Çevre Eylem Planının öncelikli politikaları AB çevre politikalarını dizayn etmiştir. İklim değişikliği ile mücadele etmek için AB iklim eylemlerinde iki yaklaşım benimser, bunlar azaltım ve uyum politikalarıdır. Azaltma, sera gazı emisyonlarının azaltılmasını, uyum yani adaptasyon, iklim değişikliğinin etkilerini önlemeye veya yumuşatmaya yönelik önlemlerden oluşmaktadır (European Parliamentary Research Service ,2021 Mart). AB de bu yaklaşımlar ile 2013-2018 dönemini kapsayan 2013 Uyum Stratejisini yayınlarak iklim değişikliğinin etkilerine yönelik dayanıklılığı artırmayı hedeflenmiştir. Bu doğrultuda 2019 yılında karbon sıfır bir Avrupa kıtası oluşturmak hedefi ile Avrupa Yeşil Anlaşmasını oluşturmuştur. Bu anlaşma ile yeni bir yol haritası belirlenerek birçok politika ve iklim hedefleri güncellenmiştir. Avrupa Yeşil Anlaşması'nın unsurlarından biri olan Avrupa iklim yasasının oluşturulması ile 2050 yılına kadar iklim açısından nötr bir AB hedefini mevzuata dahil etme amaçlanmıştır. Anlaşmanın eleştirilere neden olan tarafları bulunmaktadır. Yurtdışındaki dışsalıklar, karbon kaçağı, insan hakları ihlalleri dahil halihazırda genişleyen iklim

adaletsizliklerini daha da kötüleştirme ihtimali, teknoloji ve hammadde bağımlılığı sorunlarının ortaya çıkması öngörülmüştür. AB, iklim değişikliğine karşı küresel mücadeleye öncülük etmeye kararlıdır. Şubat 2021'de iklim değişikliğine uyum konusunda yayınladığı yeni AB stratejisi ile AB'nin ve küresel kapasitenin iklim değişikliğine uyum sağlama ve olumsuz etkilerini en aza indirmeyi ve aynı zamanda ekonomi ve toplum genelinde eylemleri daha da geliştirmeyi ve hızlandırmayı amaçlamaktadır. İklim değişikliğinin etkisiyle şekillenen AB iklim politikalarını incelediğimizde çevre hareketleri ile başlayan ticaret politikası olarak kabul edilen çevre sorunun kurucu anlaşmaları değiştirerek yasal olarak yer almaya başlaması ve ardından gelişen çevre politikaları ile yaklaşık 50 yılda güçlü ve dinamik bir iklim politikası oluşturmuştur.

IPCC, iklim değişikliğinin bir sonucu olarak dünyanın birçok bölgesinde kuraklık, sıcak hava dalgaları, orman yangınları, ani seller dahil olmak üzere aşırı hava olaylarının ve bunlarla ilişkili doğal afetlerin daha sık ve daha yoğun şekilde meydana geleceğini öngörmektedir (Eyring ve diğerleri,2021). Çalışmanın son bölümünde, iklim değişikliğinin Avrupa'da etkilediği sistemleri ve yol açtığı felaketler ele alınmış, son yıllarda orman yangınları ile ağır kayıplar yaşayan Yunanistan'ın felaket ile mücadelesinde AB'nin geliştirdiği iklim politikaları ve uyum stratejilerinin oynadığı rol analiz edilmiştir. Orman yangınları, Güney Avrupa'daki ormanlar ve ormanlık alanlar için en önemli tehdit unsurudur. AB, iklim değişikliğinin felaketlerin şiddetinin giderek arttıracağı ön görüşüyle önlem politikaları geliştirmiştir. Afet önleme konusunda uluslararası sözleşmelere taraf olarak Afet yönetimi politikaları geliştirmiş, Orman Yangın Bilgi Sistemi (EFFIS) ve Birlik Sivil Koruma Mekanizmaları oluşturmuş ve bu mekanizmalar ile orman yangınlarının önlenmesini Avrupa düzeyinde hem de ihtiyaç halinde dünyanın yardım çağrılarına dahi katkı sağlamıştır. Özellikle orman alanlarını

koruma, AB çevre eyleminin temel bir parçası haline gelmiştir. AB, Avrupa Yeşil Anlaşması ile afet önleme ve uyum stratejileri geliştirmeyi hedeflemiş ve 2021 yılında Avrupa ormanlarının dayanıklılığını artırmak için Yeni Orman Stratejisi kabul edilmiştir (European Commission, 2021d). Özellikle 1990'ların başından beri, AB insan kaynaklı iklim değişikliği ile mücadelede önemli politikalar ve stratejiler geliştirerek farklı yönetim düzeylerinde iklim liderliğini aşamalı olarak geliştirmiştir. AB ve özellikle Avrupa Komisyonu afet önleme mekanizmaları ve felaket anında uyguladığı girişimler ile örnek bir politika lideri haline gelmiştir. Yunanistan, sahip olduğu zengin biyoçeşitlilik ve coğrafi konumu nedeniyle Avrupa'da iklim değişikliğinin etkilerinin en çok görüleceği üye ülkelerden biridir. Yunanistan, 2002 yılında Kyoto Protokolü'nü onaylamış ve iklim taahhütlerini yerine getirmek için politikalar ve uyum stratejilerini kabul etmiştir. 2009 yılında kurulan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, iklim değişikliği politikasının profilini yükseltmiş, 2016 yılında onaylanan Paris Anlaşmasının uygulanmasını sağlamaktadır. 2016'dan beri Ulusal Eylem Stratejisi (NAS) uygulamakta ve Üye Devletlerin 2021-2030 dönemini kapsayan Ulusal Enerji ve İklim Planlarını (NECP'ler) Yunanistan 2019'da sunmuş ve iklim değişikliği yasasına uyum sağlayarak yasal çerçevesini geliştirmiştir. NAS'ın sunduğu sera gazı emisyonu azaltma hedefleri ve gelecek iklim projeksiyonlarına yönelik kurumsal çerçevenin ve iklim değişikliğinin etkilerini yönetmek için politikaları detaylandıran etkili ve kapsamlı bir sistemin olmaması eleştirilmiş, ulusal çabanın artırılması ve politikaların geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Son yıllarda yaşanan, Yunanistan orman yangınlarında, iklim değişikliğinin etkilerini izleyerek oluşturulan afet önleme yönetiminde Ulusal Afet Riskini Azaltma Platformu ve Sivil Koruma Genel Sekreterliği mücadele etmiştir. Yangın dinamikleri, insan faaliyeti ve iklim dahil olmak üzere karmaşık bir dizi faktör tarafından şekillendirilmektedir. Orman yönetimi

politikaları Üye Devletlerin sorumluluğunda olmasına rağmen AB felaket durumlarında ulusal mücadelelerin yetersiz kalması ile müdahale etmiştir. Son yıllardaki orman yangınlarında AB, ilk andan itibaren Sivil Koruma Mekanizması (RescEU) ve üye devletlerin yardımlarıyla mücadelede edilmiş, katılan ülke sayıları ve personel sayılarına bakıldığında AB'nin tarihteki en büyük afet müdahale ekibini seferber ettiği sonucuna varılmıştır. AB, bu felaket yönetiminde de uzmanlık ve deneyimlerini aktardığı bilişsel liderlik, ekonomik ve siyasi gücünü kullanarak yapısal liderlik, felaketler ile mücadele etme yöntemi açısından örnek liderlik ve son olarak uluslararası ve bölgesel iş birliği ile afet yönetimini sağlamaya çalışarak girişimci ve diplomatik liderlik özelliklerini kanıtlamıştır. Büyük ölçüde AB çevre politikası tarafından belirlenen Yunanistan'ın çevre politikası, yaşanan bu son orman yangını felaketlerinde etkisiz kalmıştır. Önümüzdeki yıllarda meydana gelebilecek afetler için bütçe ve ekipmanlarını artırmaya hazırlanan Yunanistan'ın, orman yangınıyla mücadelede gereken yangına duyarlı orman yönetimine ve yangın önlemeye daha fazla önem verme ihtiyacının olması, kaynak dağıtımı ve sistemlerinin düzensiz olması, kurumsal organizasyon becerilerinin, izleme ve koordine etmedeki zayıflıkları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, AB üyesi bir ülke olarak Yunanistan'ın, Avrupa'nın iklim politikaları ve uyum yasaları kapsamında ima edilen yükümlülüklerin genel olarak çevre ile ilgili ve afet risk yönetimi ile ilgili olarak uygulanan yükümlülüklerin gerisinde kaldığını ancak bu sorunun AB'nin güçlü iklim ve çevre politikalarının kurumsal yönetişim eksikliğinden kaynaklanarak üye devletler iklim yönetişimi düzeyinde başarısız olduğunu değerlendirebiliriz. Elbette iklim değişikliği kaynaklı felaketlerde mücadeleyi etkileyen birçok faktör bulunmaktadır ve Birlik, Yunanistan'ın ve diğer üye ülkelerin üstlendiği yükümlülüklerin gerçekleşmesi için gösterilen çabayı artırmaya devam edecektir. AB çevre politikalarının iklim değişikliği etkisiyle gelişen ve dönüşen iklim

politikası antroposen kaynaklı felaketlerde uyguladığı uyum stratejileri ve mekanizmaları ile örnek bir lider olmuştur. Avrupa'da iklim değişikliği kaynaklı felaketlerin artacağı projeksiyonları mevcuttur. Bundan dolayı, yapılan tez çalışmasında incelenen literatürde meydana gelen felaket örneklerinin ele alınarak analiz edilmesi ve AB'nin çok düzeyli iklim politika yönetişiminin AB üye ülkelerinin iklim yönetişimi üzerindeki etkisine ilişkin araştırmaların ve çalışmaların eksik olduğu belirlenmiştir. Gelişmiş ülkelerin politikaları ile iklim değişikliğinin temel güvenlik ve enerji politikaları üzerine karşılaştırmalı analizlerin çokça yapıldığı literatürde felaketlerin etkili olduğu ülkelerin ele alınması ve afetleri önleme stratejilerinin analiz edildiği çalışmaların artması literatürü zenginleştirerek iklim değişikliği ile mücadele çalışmalarını öncelikli hale getirecektir.

Çalışma, Koronavirüs pandemisi ve ardından gelişen olayları kapsamamakta; 2021 yılına dair sınırlı değerlendirmeler içermektedir. Avrupa'da iklim değişikliği önümüzdeki yıllar için en büyük zorluk ve küresel risk olarak tanımlanmaktadır. Geliştirilen polititkalar ve eylemler ile birlikte mücadelede en önemli unsurlardan birisi kaynak ve finansman ihtiyacıdır. Azaltma ve uyum faaliyetleri için yatırımlar gereklidir. Mevcut Koronavirüs krizi ile AB ve diğer hükümetler hem ulusal hem de uluslararası politik eylemlerini farklı şekilde düşünmek ve uygulamak için yeni bir dönem meydana getirmiştir. Bir yandan bilimin otoritesine güvenmeyi, diğer yandan da küresel risklere karşı mümkün olduğunca vizyoner ve stratejik politikalara ihtiyacı ortaya koymuştur. Bu dönemde sağlık sisteminin ihtiyaçlarını karşılamak ve mevcut kriz ile mücadele etmek için yukarda bahsedilen iklim değişikliğine ayrılan finansal kaynakların azalması endişesi oluşmuş diğer taraftan da kısa süreli de olsa pandemi kısıtlamaları ile azalan hareketliliğin emisyon hedeflerine katkıda bulunduğu öne sürülmüştür. İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve insan sağlığı üzerindeki olası

etkiler arasındaki bağlantı, koronavirüs pandemisinin ortaya çıkmasının nedeni üzerine devam eden tartışmalardan olmuştur. Bu dönemde gerçekleşen COP 26 zirvesinde Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşma amacı yinelenmiş, hükümetlerin iklim finansmanına katkısının artırılması için çağrıda bulunularak, iklim krizi ile mücadelede işbirliğinin önemi belirtilmiştir. Sonuçların istenilen amaca katkıda bulunmadığı eleştirilirken 2022 yılı başlarında Rusya-Ukrayna savaşının ortaya çıkması ile COP26 hedefleri beklenmedik bir engelle karşılaşmıştır. Bu savaş, iklimin büyük tahribatına yol açmış, Ukrayna'dan AB'ye kitlesel göçe neden olmuş ve enerji kaynaklarının türü ve finansına yönelik tartışmalar ortaya çıkmıştır. Fosil yakıtların kullanımının azaltılmasına yönelik COP 26'da somut sonuçların çıkmaması ve ardından başlayan savaş ile bu yakıtlara olan bağımlılığın azaltılması konusu ciddi şekilde ortaya konulmuştur. BM'nin bu yıl gerçekleşen afetler ve felaketlerin artması ve şiddeti üzerine 2021 acil durum yılı olarak belirtmiş ve AB 2022 Kasım ayında gerçekleşecek COP27 öncesinde küresel eylemlerin yetersiz olduğu açıklamasını yapmıştır. Devam eden savaş ve koronavirüs pandemisi ile yenilenebilir enerji kaynakları, bilimsel verilere olan güven, insan etkisi konuları önem kazanmakla birlikte bu krizlerin en önemli küresel sorun olan iklim değişikliği ile mücadelenin önemini azaltmaması gerekmektedir.

AB, meydana gelen bu krizler ve yarattığı birçok riskin tehlikelerini ve risklerin birbirleri ile bağlantılı olduğunu görerek, daha iyi ele almasını ve olası zararın en aza indirilmesini sağlayabilecek siyasi eylemler ve finansal çözümler için seçenekler ortaya koymuş ve uluslararası ve küresel düzeylerde uluslararası işbirliği içerisinde uygulamaya çalışmaktadır. İnsanlığın etkisi, gelecek binlerce, belki de milyonlarca yıl boyunca yerküreyi etkileyen büyük bir jeolojik veya doğa gücü olarak kalmaya devam edecektir. Antroposen çağın öznelere, doğanın gerçekliğini, büyük ve kadim gücünü yeniden tanımalı ve bu bağlamda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres,

“Doğayla barışmak 21. yüzyılın belirleyici görevidir. Her yerde, herkes için en büyük öncelik olmalı” demiştir.

KAYNAKÇA

Adger, W.N., J.M. Pulhin, J. Barnett, G.D. Dabelko, G.K. Hovelsrud, M. Levy, Ú. Oswald Spring, and C.H. Vogel, 2014: Human security. In: *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Core Writing Team, Pachauri, R.K and Reisinger, A. (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland.

https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WGIIAR5-Chap12_FINAL.pdf

Agreement adopted under the United Nations Framework Convention on Climate Change.”

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016D1841>

Akdemir, İ. ve Aslan, A. (2020). Yeni Güvenlik Epistemolojisi ve Çevresel Güvenlik Paradigması. Küresel Ekolojik Güvenlik Uluslararası Sempozyum. s.1-14. Ankara Üniversitesi Yayınları No: 683. <http://cevre.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/327/2020/08/Kuresel-Ekoloji.pdf>

Bank of Greece (2011). The Environmental, Economic and Social Impacts of Climate Change in Greece .

https://www.bankofgreece.gr/Publications/ClimateChange_FullReport_bm.pdf

Baysal, Başar ve Karakaş, Uluç, “Climate Change and Security: Different Perceptions, Different Approaches”, Uluslararası İlişkiler, Volume 14, No. 54, 2017, pp. 21-44.

Charles F. Parker, Christer Karlsson ve Mattias Hjerpe (2017) Assessing the European Union’s global climate change leadership: from Copenhagen to the Paris Agreement. *Journal of European Integration*, 39:2, 239-252, DOI: 10.1080/07036337.2016.1275608

Ciffolilli, A, Telha, J., ve Caetano, G. (2021), Research for REGI Committee – Cohesion Policy and Climate Change, *European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies*. Brussels.

Clark, A, Dennison, S, ve Engström, M, (2021). Climate of Cooperation: How The EU Can Help Deliver A Green Grand Bargain, *European Council on Foreign Relations*.

<https://ecfr.eu/publication/climate-of-cooperation-how-the-eu-can-help-deliver-a-green-grand-bargain/>

Commission of the European Communities. (2001). “A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development”.COM(2001)264 final.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0264&from=PL>

Commission of the European Committee. (2009). “Adapting to climate change: Towards a European framework for action”. COM(2009) 147/4

https://ec.europa.eu/health/ph_threats/climate/docs/com_2009_147_en.pdf

Council of the EU (2021). “Council adopts European climate law.” 562/21 28/06/2021

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/06/28/council-adopts-european-climate-law/pdf>

Council of the European Union (2009). “European Security Strategy - A Secure Europe In A Better World 2009”. <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf>
Erişim Tarihi: 14.03.2022

Council of the European Union, (2020). “Council conclusions on Climate Diplomacy”. 5033/20. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5033-2020-INIT/en/pdf>

Dalby, S. (2017). Anthropocene Formations: Environmental Security, Geopolitics and Disaster. *Theory, Culture & Society*, 34(2–3), 233–252.
<https://doi.org/10.1177/0263276415598629>

Dalby, S. (2013). Climate Change. *The RUSI Journal*, 158(3), 34–43.
doi:10.1080/03071847.2013.807583

Dalby, S. (2010). Environmental Security and Climate Change. Oxford Research Encyclopedia of International Studies.
<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.168>

Dedeoğlu, Ç. (2020). Güvenliğin Ontolojileri ve Ekolojik Güvenlik. Küresel Ekolojik Güvenlik Uluslararası Sempozyum. S.201-232. Ankara Üniversitesi Yayınları No: 683.
<http://cevre.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/327/2020/08/Kuresel-Ekoloji.pdf>

Delreux, T. (2021). The EU in international environmental negotiations. *Environmental Policy in the EU, Actors, Institutions and Processes* içinde, A. Jordan, ve V. Gravey (Ed.), 259-276. Routledge.

Dupont, C. (2019). The EU's collective securitisation of climate change, *West European Politics*, 42:2, 369-390, DOI: [10.1080/01402382.2018.1510199](https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1510199)

Dupont, C., ve Jordan, A., (2021). Policy integration. A. Jordan, & V. Gravey (ed.), *Environmental Policy in the EU. Actors, Institutions and Processes* (4th ed., s. 203-220). Routledge.

Eckes, C. (2013). EU climate change policy: Can the Union be just (and) green? In D. Kochenov & F. Amtenbrink (Eds.), *The European Union's Shaping of the International Legal Order*. (191-214). Cambridge: Cambridge University Press.
doi:10.1017/CBO9781139519625.012

Elkington, J. ve Evans, T., (2021). Economic Regeneration as a Vehicle for System Resilience. Lazard, O., & Youngs, R. (ed.), *The EU and climate security: toward ecological diplomacy*. (s.49-57). Carnegie Europe.

European Commission.(2008). "Climate Change And International Security".

https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/99387.pdf

EUR-Lex. "Environment and climate change". Erişim tarihi: 15.05.2022.

<https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/20.html?expand=2001%2C200101%2C20010101%2C2016>

European Commission.(2021a). (24.02.2021). "Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change". COM(2021) 82 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0082&from=EN>

European Commission. (2021b). (14.7.2022). European Green Deal: Commission proposes transformation of EU economy and society to meet climate ambitions, 14 July 2021
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3541

European Commission. (2021bb). (14.07.2021). Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a carbon border adjustment mechanism.COM (2021) 564 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021PC0564>

European Commission.(2021c). (27.5.2021). COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Closing the climate protection gap - Scoping policy and data gaps. SWD (2021) 123 final https://ec.europa.eu/clima/system/files/2021-06/swd_2021_123_en.pdf

European Commission.(2021d). (29.10.2021).Commission report on forest fires: climate change is more noticeable every year.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_21_5627/IP_21_5627_EN.pdf

European Commission.(2021e). (08.08.2021). Forest fires: EU increases assistance to Greece and others.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_21_4121/IP_21_4121_EN.pdf

European Commission, Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO), (2021). *Overview of natural and man-made disaster risks the European Union may face : 2020 edition*, Publications Office.

<https://data.europa.eu/doi/10.2795/1521>

European Commission.(2019a). (11.12.2019). “Communication From The Commission. The European Green Deal”. COM(2019) 640 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN>

European Commission.(2019b). Press remarks by President von der Leyen on the occasion of the adoption of the European Green Deal Communication.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_19_6749/SP_EECH_19_6749_EN.pdf

European Commission, Directorate-General for Climate Action. “Development of EU ETS (2005-2020)”. Erişim tarihi: 21.04.2022

https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/development-eu-ets-2005-2020_en

European Commission, Directorate-General for Climate Action. “EU Emissions Trading System (EU ETS)”. https://ec.europa.eu/clima/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en Erişim tarihi: 22.04.2022

European Commission Directorate-General for Climate Action. “How will we be affected?” Erişim tarihi: 08.05.2022.

https://ec.europa.eu/clima/eu-action/adaptation-climate-change/how-will-we-be-affected_en

European Commission Directorate-General for Climate Action. “Sectors affected”. (Erişim tarihi: 13.05.2021).

https://ec.europa.eu/clima/eu-action/adaptation-climate-change/how-will-we-be-affected/sectors-affected_en

European Commission Directorate-General for Climate Action. “Paris Agreement”. https://ec.europa.eu/clima/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/paris-agreement_en Erişim Tarihi: 29.04.2022.

European Commission Directorate-General for Communication. “Delivering the European Green Deal”. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en Erişim tarihi: 07.05.2022

European Commission Directorate-General for Environment. “Forest Fires – Wildfire Prevention.” Erişim Tarihi: 20.05.2022
https://ec.europa.eu/environment/forests/prevention_en.htm

European Commission (2018). “Evaluation of the EU Strategy on adaptation to climate change”. SWD(2018) 461 final.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2018:461:FIN>

European Commission. (2015). “EU ETS Handbook”.
https://ec.europa.eu/clima/system/files/2017-03/ets_handbook_en.pdf

European Commission (2016). “The EU Strategy on adaptation to climate change”. Erişim tarihi: 06.05.2022.

https://ec.europa.eu/clima/system/files/2016-11/eu_strategy_en.pdf

European Commission. “The Road to Paris”. https://ec.europa.eu/clima/eu-action/international-action-climate-change/climate-negotiations/road-paris_en

European Commission . (2014). “7th EAP — The new general Union Environment Action Programme to 2020”.

<https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/en.pdf> ,
<https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>

European Council. 2001. “Presidency Conclusions – Göteborg”
<https://www.consilium.europa.eu/media/20983/00200-r1en1.pdf>

European Commission, Joint Research Centre (2021). San-Miguel-Ayanz, J., Durrant, T., Boca, R. (Ed.). *Forest Fires in Europe, Middle East and North Africa 2020*,
<https://data.europa.eu/doi/10.2760/216446>

European Commission. (2011). “Durban must deliver a roadmap for climate action by all major economies”.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_11_1436/IP_11_1436_EN.pdf

European Environment Agency ArcGIS Online. Erişim tarihi: 11.05.2022

<https://experience.arcgis.com/experience/5f6596de6c4445a58aec956532b9813d>

European Environment Agency. (2021a). “What will the future bring when it comes to climate hazards? Overview”.

<https://www.eea.europa.eu/publications/europes-changing-climate-hazards-1/what-will-the-future-bring>

European Environment Agency.(2021b). “Who we are?”. <https://www.eea.europa.eu/about-us/who> 16 Nov 2021

European Environment Agency. (2019). “The European Environment- state and outlook 2020.”

<https://www.eea.europa.eu/soer/publications/soer-2020>

European Environment Agency.(2018). “Sharing Adaptation Information across Europe”. EEA Report No 3/2018

https://www.eea.europa.eu/publications/sharing-adaptation-information-across-europe/at_download/file

European Environment Agency (2016). “Climate Change, impacts and vulnerability in Europe 2016”. EEA Report No 1/2017. Erişim tarihi: 07.05.2022

https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016/at_download/file

European Environment Agency (2012). “Climate change, impacts and vulnerability in Europe 2012 An indicator-based report”. EEA Report No 12/2012.

http://www.eea.europa.eu/publications/climate-impacts-and-vulnerability-2012/at_download/file

European External Action Service (EEAS).(2020). “Climate Change and Defence Roadmap”
<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12741-2020-INIT/en/pdf>

European Parliament and Council. (2012). “Developing a European Union Policy towards the Arctic Region: progress since 2008 and next steps.”

https://eeas.europa.eu/archives/docs/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf

European Parliament and of the Council (23 April 2009). On the European Environment Agency and the European Environment Information and Observation Network.) No 401/2009. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R0401&from=EN>

European Parliamentary Research Service (2021). EU Climate Action Policy-Responding to the global emergency.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/689378/EPRS_STU\(2021\)689378_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/689378/EPRS_STU(2021)689378_EN.pdf)

European Parliamentary Research Service (2020).Forest Fires-Environmental Stakes.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659353/EPRS_BRI\(2020\)659353_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659353/EPRS_BRI(2020)659353_EN.pdf)

European Severe Storms Laboratory (ESSL).(2022, 12 Ocak). [6/6] ESSL/ESWD annual reports.[Twitter]. https://twitter.com/essl_ecss/status/1481262969149435905?s=20

Eyring, V., N.P. Gillett, K.M. Achuta Rao, R. Barimalala, M. Barreiro Parrillo, N. Bellouin, C. Cassou, P.J. Durack, Y. Kosaka, S. McGregor, S. Min, O. Morgenstern, and Y. Sun, 2021: Human Influence on the Climate System. In *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T.K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 423–552, doi:10.1017/9781009157896.005.

Hayes, J., ve Knox-Hayes, J. (2014). Security in Climate Change Discourse: Analyzing the Divergence between US and EU Approaches to Policy. *Global Environmental Politics*, 14(2), 82–101. https://doi.org/10.1162/glep_a_00230

Hegerl, G.C., F. W. Zwiers, P. Braconnot, N.P. Gillett, Y. Luo, J.A. Marengo Orsini, N. Nicholls, J.E. Penner and P.A. Stott, 2007: Understanding and Attributing Climate Change. In: *Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M. Tignor and H.L. Miller (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.

Hızarcıoğlu, G. (2020). Küresel İklim Güvenliğine Çevre Etiği Perspektifi ile Bakış. Küresel Ekolojik Güvenlik Uluslararası Sempozyum. 479-490. Ankara Üniversitesi Yayınları No:683. <http://cevre.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/327/2020/08/Kuresel-Ekoloji.pdf>

Intergovernmental Panel on Climate Change. (IPCC), (2007). *Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Intergovernmental Panel on Climate Change* [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L. White (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 755-791.

Gatopoulos,D. “Greece creates climate crisis ministry after huge wildfires”. *The Associated Press*. (6.9.2021). Erişim Tarihi: 11.8.2022

<https://apnews.com/article/europe-fires-climate-greece-climate-change-223f3445c1f9fc90d95adf06ac98f7ba>

Georgiopoulos,G. “After wildfires greek pm says climate crisis demands radical action”. *Reuters* (25.8.2022).Erişim Tarihi: 11.8.2022

<https://www.reuters.com/world/europe/after-wildfires-greek-pm-says-climate-crisis-demands-radical-action-2021-08-25/>

Giannakopoulos, C., Kostopoulou, E., Varotsos, K.V. et al. An integrated assessment of climate change impacts for Greece in the near future. *Reg Environ Change* 11, 829–843 (2011). <https://doi.org/10.1007/s10113-011-0219-8>

IPCC. (2018). Special Report on the Impacts of Global Warming of 1.5°C. <https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/spm/>

IPCC, (2022), Sixth Assesment Report (AR6).Working Group II- Impacts,Adaptation and Vulnerability. Headline Statements from the Summary for Policymakers.

https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_HeadlineStatements.pdf

Jordan, A., Gravey, V., ve Adelle, C. (2021). EU environmental policy at 50: retrospect and prospect. *Environmental Policy in the EU. Actors, Institutions and Processes*. In A. Jordan, ve V. Gravey (Ed.), (357-374). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429402333>

Biedenkopf,K. ve Groen,L. (2021). External EU environmental policy. *Environmental Policy in the EU. Actors, Institutions and Processes*. A. Jordan, ve V. Gravey (Ed.), 33-51. Routledge.

Karakaş,Ö. “Hal-i Pür Melalimiz: Antroposen”. *Terrabayt* (19.4.2021). Erişim Tarihi: 1.9.2022. <https://terrabayt.com/yasam/hal-i-pur-melalimiz-antroposen/>

Kilian, B., & Elgström, O. (2010). Still a green leader? The European Union’s role in international climate negotiations. *Cooperation and Conflict*, 45(3), 255–273. DOI: 10.1177/00108367103773922

Knill, C., & Liefferink, D. (2021). The establishment of EU environmental policy. A. Jordan, & V. Gravey (Ed.), *Environmental Policy in the EU*. (13-32). Routledge.

Kurnaz, L. (2019). *Son buzul erimeden: iklim değişikliği hakkında merak ettiğiniz her şey*. Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul, Türkiye.

Latour, B. (2018). *Down to earth: Politics in the new climatic regime*. Polity Press

Latour, B. (2017). *Facing Gaia: Six Lectures on the Political Theology of Nature*. Polity Yayınları, e-kitap.

Lazard, O., ve Youngs, R. (2021). The EU and climate security: toward ecological diplomacy. Carnegie Europe, <https://carnegieeurope.eu/2021/07/12/eu-and-climate-security-toward-ecological-diplomacy-pub-84873>

Lazard, O. (2021). The Need For An Eu Ecological Diplomacy. Lazard, O., ve Youngs, R (ed)., *The EU and climate security: toward ecological diplomacy*. Carnegie Europe.

<https://carnegieeurope.eu/2021/07/12/eu-and-climate-security-toward-ecological-diplomacy-pub-84873>

Lekkas, E., Parcharidis, I., Arianoutsou, M., Lozios, S., Mavroulis, S., N.-I. Spyrou, V. Antoniou, P. Nastos, M. Mavrouli, Ph. Speis, K.-N. Katsetsiadou, H. Kranis, Emm. Skourtsos, A. Bakopoulou, N. Karalemas, Ch. Filis, E. Kotsi, M. Gogou, M. Diakakis, P. Carydis, I. Papadopoulos, D. Bafi, A. Karavias, A.-K. Petani, I. Gkougkoustamos, T. Falaras, I. Tselka, M. Nikolidaki, N. Evelpidou, M. Tzouxanioti, Th. Gavalas, C. Cartalis, K. Philippopoulos, A. Polydoros, Th. Mavrakou, I. Argyris, K. Soukis, S. Laskari, Emm. Vassilakis, E. Kapourani, Emm. Andreadakis, O. Karatzaferis, M. Stavropoulou, E. Stamati, G. Zikeloglou, D. Menemenlis (2021). The July – August 2021 Wildfires in Greece. Newsletter of Environmental, Disaster and Crises Management Strategies, 25, ISSN 2653-9454.

Lewis, S., Maslin, M. (2015). Defining the Anthropocene. *Nature*. 519, 171–180. <https://doi.org/10.1038/nature14258>

Mathis, C. (2020). “European environmental policy”. Encyclopédie d'histoire numérique de l'Europe (EHNE). <https://ehne.fr/en/node/12434> Erişim tarihi: 23.04.2022

McDonald, M. (2018). Climate change and security: Towards ecological security? *International Theory* (2018), 10:2, 153–180. Cambridge University Press. doi:10.1017/S1752971918000039

Mckibben,B.(2015). *Doğanın Sonu*. (B.Göl ve H.İ.Mavituna,Çev. 2015)

Michaelson,R. “It’s like a war’: Greece battles increase in summer wildfires”.*Guardian* (30.9.2021).Erişim Tarihi: 11.9.2022

<https://www.theguardian.com/world/2021/sep/30/its-like-a-war-greece-battles-increase-in-summer-wildfires#:~:text=A%202018%20government%20inquiry%20to,upgrade%20its%20fire%20prevention%20system>.

Oberthür, S., ve Groen, L. (2016). The European Union and the Paris Agreement: leader, mediator, or bystander? *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 8(1), e445. doi:10.1002/wcc.445

Oberthür,S., ve Kelly,C., (2008). EU Leadership in International Climate Policy: Achievements and Challenges, *The International Spectator*, 43:3, 35-50, doi: 10.1080/03932720802280594

Oreskes,N. ve Conway,E. (2015). *Batı Uygarlığının Çöküşü*. (O.T.Özağaç ve B.Karatepe, Çev.). Yeni insan Yayınevi.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2020). “Climate change mitigation and adaptation.” Erişim tarihi: 23.05.2022

<https://www.oecd-ilibrary.org/sites/ff34a34b-en/index.html?itemId=/content/component/ff34a34b-en#:~:text=Greece%20recently%20increased%20its%20climate,of%20a%20national%20adaptation%20strategy>

Peters,K., Mayhew, L. (2016). *The Securitization of Climate Change: A Developmental Perspective*. In: Brown S., Grävingholt J. (eds) *The Securitization of Foreign Aid. Rethinking International Development Series*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-137-56882-3_10

Petridis,A. “Grimes: Miss Anthropocene review – a toxicity report on modern celebrity”.*Guardian* (20 Şubat 2020).Erişim Tarihi: 1.9.2022
<https://www.theguardian.com/music/2020/feb/20/grimes-miss-anthropocene-review-4ad>

ProventionWeb (07.03.2022). “Europe and Wildfires: From science to governance, adaptation is the key”. Erişim Tarihi: 10.08.2022

<https://www.preventionweb.net/news/europe-and-wildfires-science-governance-adaptation-key>

Price Water House Coopers(PwC). (2018). *Fire protection in Greece:What is missing?*

<https://www.pwc.com/gr/en/publications/greek-thought-leadership/fire-protection-in-greece-en.pdf>

Richter,F.(2021). Heat and Drought Stoke Extreme Fire Season in Europe.

https://www.statista.com/chart/25503/number-of-wildfires-in-europe/?utm_source=Statista+Newsletters&utm_campaign=ba4c58b643-All+InfographTicker+daily+COM+AM+KW29+2021+Mo+COPY&utm_medium=email&utm_term=0_662f7ed75e-ba4c58b643-332537482

Robine, J., Cheung, K. , Roy, S. , Oyen, H. ve Herrmann, F. (2007). Report on excess mortality in Europe during summer 2003. *EU Community Action Programme for Public Health*, Grant Agreement.

https://ec.europa.eu/health/ph_projects/2005/action1/docs/action1_2005_a2_15_en.pdf

Royal Society (2020). Climate Change: Evidence and Causes. <https://royalsociety.org/topics-policy/projects/climate-change-evidence-causes/> (Erişim tarihi: 05.02.2022)

Sağsen, İ. (2015). *The European Union As A Distinctive Actor In Global Climate Change Policy In Partial Fulfillment Of The Requirements* [Doktora Tezi, ODTÜ]

<https://open.metu.edu.tr/bitstream/handle/11511/24565/index.pdf>

Savaşan,Z.(2020). İklim Güvenliği Konusunda BM Güvenlik Konseyi’nin Olası Rolü. Küresel Ekolojik Güvenlik Uluslararası Sempozyum.s.461-479. Ankara Üniversitesi Yayınları No: 683. <http://cevre.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/327/2020/08/Kuresel-Ekoloji.pdf>

Scheffran, J., ve Battaglini, A. (2010). Climate and conflicts: the security risks of global warming. *Regional Environmental Change*, 11(S1), 27–39. <https://doi.org/10.1007/s10113-010-0175-8>

Scheffran, J et al. (eds.). (2012). Climate Change, Human Security and Violent Conflict, Hexagon Series on Human and *Environmental Security and Peace* 8, doi.org/10.1007/978-3-642-28626-1_1, Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Schmitz,F.,ve Shelton,J. “Is Greece ready for wildfire season?” *ProventionWeb* (26.6.2022).Erişim Tarihi: 10.08.2022

<https://www.preventionweb.net/news/greece-ready-wildfire-season>

Sebastian Oberthür ve Claire Dupont (2021) The European Union’s international climate leadership: towards a grand climate strategy?, *Journal of European Public Policy*, 28:7, 1095-1114, DOI: [10.1080/13501763.2021.1918218](https://doi.org/10.1080/13501763.2021.1918218)

Stang, G. (2014). *Climate change and EU security: When and how they intersect*. European Union Institute for Security Studies (EUISS). <http://www.jstor.org/stable/resrep06779>

Steffen, W. (2021). Introducing the Anthropocene: The human epoch. *Ambio* no.50: 1784–1787.

Steurer, R. (2021). Is the EU still committed to developing more sustainably?. A. Jordan, & V. Gravey (ed.), *Environmental Policy in the EU. Actors, Institutions and Processes* (4th ed., pp. 279-299). Routledge.

Tedim, F., Xanthopoulos, G.,Leone, V. (2015). Wildfire Hazards, Risks and Disasters-Forest Fires in Europe. , (), 77–99. doi:10.1016/B978-0-12-410434-1.00005-1

The Center for Climate & Security. (2015). Climate Security 101. [Climate Security 101 | A Project of The Center for Climate and Security](#)

The Copernicus Climate Change Service. (2019). “Wildfires”. <https://climate.copernicus.eu/ESOTC/2019/wildfire-activity>

The Council of the European Union.(2016). “Council Decision (EU) 2016/1841 of 5 October 2016 on the conclusion, on behalf of the European Union”.

The European Climate Adaptation Platform Climate-ADAPT (Clima ADAPT). (2020). “Evaluation of the EU Strategy on adaptation to climate change”.

<https://climate-adapt.eea.europa.eu/metadata/publications/evaluation-of-the-eu-strategy-on-adaptation-to-climate-change/>

The European Climate Adaptation Platform Climate-ADAPT (Clima ADAPT). “EU Adaptation Strategy”. Erişim tarihi: 16.05.2022

<https://climate-adapt.eea.europa.eu/eu-adaptation-policy/strategy>

The European Climate Adaptation Platform Climate-ADAPT (Clima ADAPT). Greece Profile- National circumstances relevant to adaptation actions. Erişim tarihi: 21.05.2022

<https://climate-adapt.eea.europa.eu/countries-regions/countries/greece>

The European Climate Adaptation Platform Climate-ADAPT (Clima ADAPT). Greece Profile- National circumstances relevant to adaptation actions. Erişim tarihi: 03.08.2022

<https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/countries-regions/countries/greece>

Thoidou, Elisavet (2017). Climate adaptation strategies: cohesion policy 2014-2020 and prospects for Greek regions. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 28(3), 350–367. doi:10.1108/MEQ-01-2015-0017

Thomas, M. D. (2017). Climate Security in Europe, the US and the UN Security Council. In: The Securitization of Climate Change: Australian and United States' Military Responses (2003- 2013). The Anthropocene: Politik—Economics—Society—Science, vol 10. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-49658-0_3

Trombetta, M. J. (2019). Securitization of climate change in China: Implications for global climate governance. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(01), 97-116.

Türkeş M., (2008), Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler, *İklim Değişikliği ve Çevre*, 1, 26-37

UNDP (1994). Human Development Report.

https://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf

(Erişim tarihi: 12.11.2021)

Uğur, A. (2021). Antroposen: İklim Krizi mi Yoksa Uygarlık Krizi mi?. *REFLEKTİF Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 557–579. <https://doi.org/10.47613/reflektif.2021.46>

United Nations Development Programme (UNDP), (2015).The Bali Road Map : Key Issues Under Negotiation.
https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/Bali_Road_Map_Key_Issues_Under_Negotiation.pdf

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).(2022a). History of the Convention. <https://unfccc.int/process/the-convention/history-of-the-convention#eq-1>
Erişim tarihi: 25.04.2022

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC).(2022b). The Paris Agreement. Erişim Tarihi: 30.04.2022
<https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), United Nations, (1992). <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> Erişim tarihi: 20.04.2022

United Nations (UN). United Nations Conference on the Human Environment, 5-16 June 1972, Stockholm. Erişim tarihi: (04.04.2022)
<https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>

Vogler, J. (2013). Changing conceptions of climate and energy security in Europe. *Environmental Politics*, 22(4), 627–645. doi:10.1080/09644016.2013.806634

Vural, Ç. (2017). *Hindistan Örneğinde İklim Değişikliği Politikalarının Çevresel Güvenlik Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

WBGU German Advisory Council on Global Change.(2007). World in transition–climate change as a security risk. Earthscan.

World Bank (2021).Current Climate-Climatology. Erişim Tarihi: 9.8.2022
<https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/greece/climate-data-historical>

World Bank (2020). CO2 Emissions-Malawi.
<https://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?locations=MW>

World Forum Economic(WWF)(2021). *This data shows the number of large-scale fires across Europe.*

<https://www.weforum.org/agenda/2021/08/extreme-fire-season-in-europe/>

World Meteorological Organization (WMO).(2021). *2020 was one of three warmest years on record.* <https://public.wmo.int/en/media/press-release/2020-was-one-of-three-warmest-years-record>

World Wild Fund For Nature(WWF). (2021). *Devastating wildfires in Turkey and Greece.* <https://updates.panda.org/med-destructive-wildfires>

World Wild Fund For Nature(WWF). (2021). *Proposal For A Greek Climate Law Explanatory report.*

https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/explanatory_report_climatelaw_2021_el.pdf

Wurzel,R., Liefferink,D. Ve Di Lullo,M. (2019) The European Council, the Council and the Member States: changing environmental leadership dynamics in the European Union, *Environmental Politics*, 28:2, 248-270, DOI: 10.1080/09644016.2019.1549783

Youngs, R. (2014). *Climate Change and European Security.* Routledge.

<https://doi.org/10.4324/9781315757254>

Zalasiewicz, J., Waters, C. N., Williams, M., Barnosky, A. D., Cearreta, A., Crutzen, P., ... Syvitski, J. P. M. (2015). When did the Anthropocene begin? A mid-twentieth century boundary level is stratigraphically optimal. *Quaternary International*, 383, 196–203.

<https://doi.org/10.1016/j.quaint.2014.11.045>

ÖZET

AB ÇEVRE POLİTİKALARINA İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ

ÇALIŞKAN, Selin

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer Aykut Çelebi

Son buzullaşmadan bu yana insan faaliyetleri, Sanayi devrimi ile birlikte hızlanarak sera etkisinin artmasına neden olmuş, verdiği zararlarla yerküreyi dönüştürmüştür. Antroposen çağ olarak adlandırılan bu dönemde insanların doğa üzerinde baskısının giderek artması iklim değişikliğinin etkilerinin hızlanmasına, küresel düzeyde meydana gelebilecek birçok krize neden olmuştur. İklim değişikliği son yüzyılda uluslararası alanda yüksek politika konusu haline gelerek tehdit unsuru olarak tanımlanmıştır. Avrupa Birliği (AB), uluslararası anlaşmaların müzakere süreçlerinde ve yürürlüğe girmesinde liderlik rolü üstlenerek küresel iklim değişikliği ile mücadelede itici bir güç olmuştur. AB, iklim değişikliği ile mücadeleyi önemli politika hedeflerinden biri olarak belirleyerek iklim değişikliği etkilerini dahil eden kapsamlı ve iddialı çevre politikaları oluşturmuştur.

Bu tez çalışmasının amacı esas olarak AB çevre politikalarına iklim değişikliğinin etkisini araştırmaktır. AB'nin *sui generis* yapısı göz önüne alınarak ulusüstü bir yapının uluslararası düzeyde yön veren ve örnek teşkil eden liderlik rolü ile iklim güvenliği ve çevre politikaları anlatılarak iklim değişikliği ile mücadelede ne ölçüde uygulandığı incelenmiştir. Bu doğrultuda, AB'nin üye devletlerinden biri olan ve son yıllarda iklim değişikliği ve insan etkinliğinin yol açtığı en büyük orman yangını felaketlerinden birini yaşayan Yunanistan'ın iklim değişikliği stratejileri, çevre politikası ve 2020-2021 Yunanistan orman yangınları ile mücadelede AB çevre politikasının etkisi incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Avrupa Birliği, Çevre Politikası, İklim güvenliği, Antroposen Çağ, İklim Değişikliği, Yunanistan.

ABSTRACT

THE IMPACT OF CLIMATE CHANGE ON EUROPEAN UNION ENVIRONMENT POLICIES

ÇALIŞKAN, Selin

Master's Thesis

Department of European Union (EU) and International Economic Relations

Supervisor: Prof. Dr. Ömer Aykut Çelebi

Since the last glaciation, human activity, accelerated with the Industrial Revolution, has caused in an increase in greenhouse effect, thus changing the Globe irreversibly. In the Anthropocene Epoch, the age we live in, the ever-increasing human pressure towards the nature has aggravated the impacts of the climate change and has surged various crises on a global level. Over the last century, climate change has been deemed as threat, becoming an issue of international high politics. European Union (EU) has taken the lead by negotiating and enforcing the international agreements, thus becoming a driving force in combating climate change. EU has set the combat against climate change as one of its main policy targets, thereby formulating comprehensive and assertive environmental policies which include the impacts of climate change.

This thesis aims to address the impact of climate change in EU's environmental policies. Considering its sui-generis character, EU's influence and leading role as a supranational actor in international sphere is examined through its action against climate change by analyzing climate security and environmental policies. In this direction, as being one of the most affected EU member state by the negative effects of human activity in climate change, the climate change strategies, environmental policies, and the impact of EU environmental policies in the fight against the 2020-2021 forest fires of Greece were examined.

Keywords: European Union (EU), Environmental Policy, Climate Security, Anthropocene Epoch, Climate Change, Greece.

